

“การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทย
แลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำ
บ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง”

โดย

จิตกวี กระจ่างเมฆ

สุดห্লা เหมือนเดช

สนับสนุนงบประมาณโดย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ประจำปีงบประมาณ 2562

Development of cultural Tourist Attractions in
Nakhonpathom Province in Thailand 4.0 :
Cultural Travelling Routes, Local Museum
Lao-Krang Ban Thung Phakkud
Thai-Song-Dum Ban Phai-Hu-Chang

By
Jitkawe Krachangmek
Sudhla Meuandej

Granted By
Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Fiscal Year 2018

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษา “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานถ้ำลวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง” ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ปรีดี พิศภูมิ วิถี ที่ช่วยกรุณาให้คำปรึกษา แนะนำองค์ความรู้ในการทำวิจัยเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบคุณผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้ง 3 แห่ง ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและนักท่องเที่ยว ที่ให้ข้อมูลและให้ความร่วมมือด้วยดีในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณอาจารย์นิศานาถ อิงคตภา ผู้ถ่ายทอดแปลบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขอขอบคุณเจ้าของเอกสาร ตำราที่ผู้วิจัยได้นำมากล่าวอ้างอิงและขอขอบคุณเพื่อนอาจารย์ คณะศิลปศาสตร์ที่ให้ความสนใจในการทำวิจัยตลอดจนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านในหน่วยงานที่คอยช่วยเป็นผู้ประสานงาน อำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ที่เอื้อโอกาสโดยสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานวิจัยจนสำเร็จดังปรากฏ

จิตกวี กระจ่างเมฆ

สิงหาคม 2562

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : C-11/2562

ชื่อโครงการ : การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0: กรณีศึกษา
เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำ
บ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง”

ชื่อนักวิจัย : นางสาวจิตกวี กระจ่างเมฆ

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง” มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง 2) ศึกษาศักยภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐมทั้ง 3 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง

1) ด้านสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่ง เหมือนกันคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่นในเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ ความเก่าแก่ของโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์ฯ โบราณสถาน วัด ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้งลาวครั้ง ไทยทรงดำและจีนบางหลวง มีวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ 2) ด้านการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่ง มีที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้าขายของที่ระลึก สถานบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การคมนาคม สถานีตำรวจ สถานพยาบาล ระบบการสื่อสาร มีเพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว 3) ด้านการเข้าถึงระบบการคมนาคม นักท่องเที่ยวใช้รถยนต์ส่วนตัวหรือรถโดยสารเข้ามาท่องเที่ยว จึงสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่งได้อย่างสะดวกสบาย มีสถานที่จอดรถ เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

ผลการศึกษาศักยภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง และไทยจีนตลาดบางหลวง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า

แหล่งท่องเที่ยวแต่ละชุมชนมีศักยภาพในการให้บริการนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันเนื่องจากมีลักษณะโดดเด่นที่นำมาเป็นจุดสนใจ จุดขายในเรื่องที่ต่างกัน แต่มีการบริหารจัดการร่วมกันในเรื่องเส้นทางเชื่อมโยงที่เอื้อต่อกันทั้ง 3 แหล่งอย่างลงตัวสิ้นสุด 1 วันจึงไม่ทำให้เกิดอุปสรรคหรือปัญหาใด ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม ทั้ง 3 ด้านพบว่า

1) ด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวจัดหาอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว รณรงค์สนับสนุนส่งเสริมยกย่องวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ทันสมัยแต่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์เดิม จึงควรมีการปรับปรุงรูปแบบ ราคา ให้ดีกว่าเก่าเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว 2) สิ่งอำนวยความสะดวก ควรคำนึงถึงราคาอาหาร สินค้าโดยเฉพาะสินค้าประเภทผ้าทอมือควรมีการปรับราคาให้เหมาะสม ห้องสุขาและสถานที่นั่งพักผ่อน มีคฤหาสน์ท้องถิ่น น้ำดื่มให้เพียงพอ 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับปรุงพัฒนาให้ถนน สะอาดโล่งสะดวกและความปลอดภัย ปรับปรุงเส้นทาง ป้ายบอกทาง ในระยะทางที่มองเห็นอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย

คำสำคัญ : แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม,การพัฒนา,ไทยแลนด์ 4.0

E-mail Address : yingying1403@hotmail.com

ระยะเวลาโครงการ : ตุลาคม 2561 – ธันวาคม 2562

Abstract

Code of project : C-11/2562

Project name : Development of cultural Tourist Attractions in Nakhonpathom Province in Thailand 4.0 : Cultural Travelling Routes, Local Museum Lao-Krang Ban Thung Phakkud

Thai-Song-Dum Ban Phai-Hu-Chang Reserch nam: Resercher 1, jitkaweekrajangmek

Researcher names: Dr. jitkaweekrajangmek Mrs.

The project aims to 1) study the general conditions of the cultural tourism community of Laos Khrang Local Museum, Ban Thung Phak Kut ; Thai Song Dam, Ban Phai Hu Chang's way of life and Thai Chinese Bang Luang Market 2) study the potentials of Laos Khrang Local Museum, Ban Thung Phak Kut ; Thai Song Dam, Ban Phai Hu Chang's way of life and Thai Chinese Bang Luang Market as a cultural tourist destination 3) seek the ways to develop and promote the Local Laos Khrang Museum, Ban Thung Phak Kut ; Thai Song Dam, Ban Phai Hu Chang's way of life and Thai Chinese Bang Luang Market in order to be cultural tourist attractions of Nakhon Pathom province.

The result are classified in 3 aspects as follows :

A) General conditions of the cultural tourism community : Laos Khrang Local Museum Ban Thung Phak Kut; Thai Song Dam, Ban Phai Hu Chang's way of life and Thai Chinese Bang Luang Market

1) All 3 tourist attractions are similar. They are remarkable natural tourist attractions related to the ethnic groups. There are ancient artifacts in the museum, archaeological sites, temples, ethnic history, local history. There are also many cultures and traditions and ways of life that have been passed down and become unique.

2) For the facilities of all 3 tourist attractions, there are accommodations, restaurants, souvenir shops, information service centers, transportation, police

stations, nursing homes and communication systems that are enough to welcome tourists.

3) For the transportation systems, tourists can travel to the attractions by using private cars or buses. Therefore, it is convenient for tourists to access all 3 tourist attractions and there are a lot of parking lots.

B) Potentials of Laos Khrang Local Museum, Ban Thung Phak Kut ; Thai Song Dam, Ban Phai Hu Chang's way of life and Thai Chinese Bang Luang Market as a cultural tourist

Tourist attractions in each community have different potentials to serve tourists due to their distinctive characteristics that lead to different points of interest and sales points. However, there is joint management of the 3 connecting routes that are seamlessly connected to each other, ending in 1 day so there are no obstacles or problems.

C) Development guidelines for promoting Lao Khrang Local Museum, Ban Thung Phak Kut ; Thai Song Dam, Ban Phai Hu Chang's way of life and Thai Chinese Bang Luang Market to be cultural tourist attractions of Nakhon Pathom province

1) Volunteers should be provided to give advice to tourists. There should be campaigns to promote the cultures and traditions that are unique to the community. Modern souvenir products should be developed while maintaining the original identity. Therefore, the price model should be reasonable in order to attract tourists.

2) Food prices and products, especially hand-woven should reasonable. Toilets and resting places, local guides and drinking water should be sufficiently provided

3) The relevant agencies should make roads clean and safe. Signposts should be clearly visible in distances and easy to understand.

Keywords: Cultural Tourist Attractions, Thailand Development 4.0

E-mail Address : yingying1403@hotmail.com

Period of project : October 1,2018 – December 31,2019

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่	
1. บทนำ	
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
3. ขอบเขตของการวิจัย	5
4. ข้อตกลงเบื้องต้น	6
5. แนวทางการวิจัย	7
6. นิยามศัพท์เฉพาะ	8
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่	
2. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
1. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	57
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	66
3. กรอบแนวคิดในการวิจัย	69
4. วิธีดำเนินการ	70

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่	
3. วิธีดำเนินการวิจัย	70
1. ระยะดำเนินการ	71
2. การวิเคราะห์ข้อมูล	72
บทที่	
4. ผลการวิจัย	73
1. สภาพชุมชน	74
2. ประวัติวัดทุ่งผักกูด	76
3. พิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด	78
4. สักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด	83
5. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง	95
6. ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจีนบาง หลวง	104
บทที่	
5. สรุปผล	112
อภิปราย	115
ข้อเสนอแนะ	118
บรรณานุกรม	119
ประวัติผู้วิจัย	124

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. องค์พระปฐมเจดีย์	58
2. พระประโทนเจดีย์	59
3. พระตำหนักขาลิมงคลอาสน์	60
4. พระศรีศากยทศพลญาณ ประธานพุทธมณฑลสุพรรณบุรี	61
5. สวนสามพราน	62
6. พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย	63
7. หลวงพ่อวัดไร่ขิง	64
8. ตลาดน้ำดอนหวาย	65
9. ตลาดน้ำทุ่งบัวแดง	65
10. แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม	74
11. แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม	76
12. พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งสร้างเสร็จใหม่กับภาพปัจจุบัน	78
13. พื้นที่บริเวณด้านข้าง	82
14. พิธีลงเสาเอก	83
15. ปั้นหลวงพ่อทั้งสามและโบสถ์มหาอุด	84
16. คำขวัญชุ่มทางเข้า	85
17. ส่วนหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมและเรียนรู้งานหัตถกรรม	86
18. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม	87
19. ส่วนหนึ่งของการจัดแสดงสิ่งของ	88
20. แจ่วหม้อและขนมแตกข้าวโพด	
21. สินค้าที่ระลึก	
22. มัคคุเทศก์ท้องถิ่นร่วมประชุมคณะกรรมการและชาวบ้านเพื่อแสดงความเห็น	

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
23. เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม	98
24. ป้ายบ้านไผ่หูช้าง	99
25. เรือนไทยทรงดำ บ้านกระดองเต่า บ้านไผ่หูช้าง	99
26. กลุ่มทอผ้าบ้านไผ่หูช้าง	100
27. ลูกช่วง	101
28. ลายหน้าหมอน	101
29. กะเหล็บ	102
30. อินก้อนพ้อนแคน	102
31. แผนที่ตลาดบางหลวง	105
32. ตลาดจิ้นบางหลวง	108
33. พิพิธภัณฑ์บ้านตีเหล็ก	108
34. ศาลเจ้าแม่ทับทิม	109
35. บ้านคนตรี	110

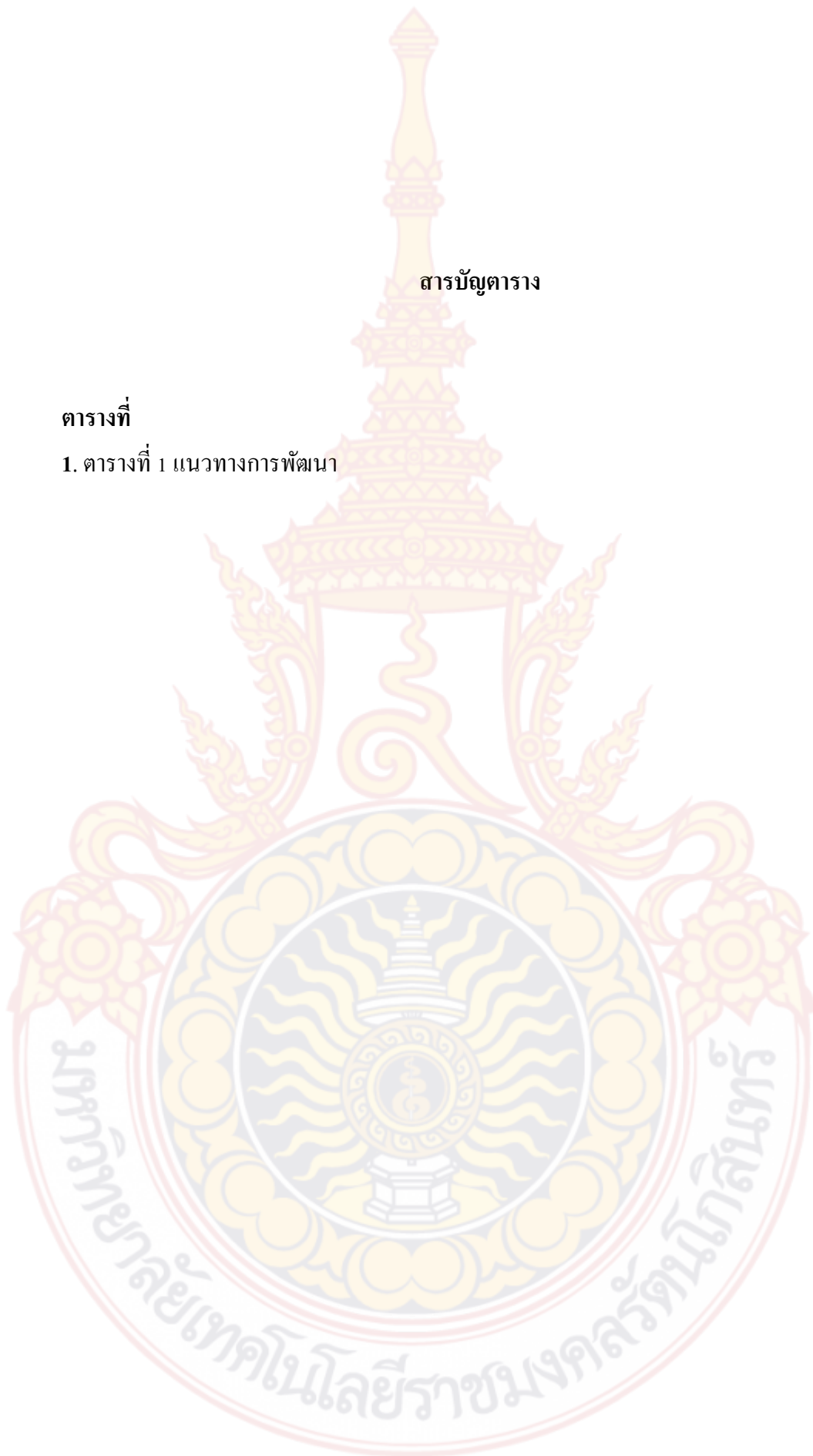
สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

1. ตารางที่ 1 แนวทางการพัฒนา

93

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

1. ชื่อ สกุล ดร. จิตกวี กระจ่างเมฆ
2. ตำแหน่ง อาจารย์ ประจำคณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
3. หน่วยงานที่สามารถติดต่อได้ คณะศิลปศาสตร์ พื้นที่ศาลายา 6206
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
96 หมู่ 3 ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170
โทรศัพท์ 02- 8894585 ต่อ 2921 มือถือ 081-1709973
โทรสาร 02-889-4585 ต่อ 2920
E-mail : yingying1403@hotmail.com
4. ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก	มหาวิทยาลัยบูรพา วุฒิที่ได้รับ ดุษฎีบัณฑิต
	สาขา ไทยศึกษา ปีพ.ศ. 2557
ปริญญาโท	มหาวิทยาลัยทักษิณ วุฒิที่ได้รับ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
	สาขา ภาษาไทย ปี พ.ศ. 2546
ปริญญาตรี	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางเขน วุฒิที่ได้รับ
	การศึกษาระดับบัณฑิต สาขา ภาษาไทย
5. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ
  1. ด้านมนุษยศาสตร์และสังคม วัฒนธรรมประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์และภาษา
6. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย
  2. ศึกษาวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทยทรงดำ บ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปี 2554 แหล่งทุน สำนักงานวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
  3. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ต.ห้วยด้วน อ.ดอนตูม จ.นครปฐม ปี 2557 แหล่งทุน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
  4. การอนุรักษ์และสืบทอดภาษาถิ่น : ภาษาลาวครั้ง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ปีงบประมาณ 2559 สำนักงานวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

5. - ชุมชนและการสืบทอดประเพณีแห่งธงสงกรานต์ของชาวลาวครั้ง จังหวัดนครปฐม ปี 2560
แหล่งทุน สำนักงานวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ผู้ร่วมวิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวสุทธล้า เหมือนเดช
ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mrs. Sudhla Meuandej
2. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
3. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ที่ทำงาน โทรศัพท์มือถือ
คณะศิลปศาสตร์สาขาศาสา 6206
96 หมู่ที่ 3 ต. ศาลายา อ. พุทธมณฑล จ. นครปฐม 73170 โทรศัพท์ 081-8992748
02-8894585 ต่อ 2922 โทรศัพท์มือถือ 081-8992748
โทรสาร 02-8894585 ต่อ 2921
(e-mail) sudhla.y@gmail.com
4. ประวัติการศึกษา
ระดับการศึกษา สถาบัน สำเร็จการศึกษา
ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2545
ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2527
5. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ
- ที่ปรึกษาการจัดการศูนย์วิทยาศาสตร์กีฬา

บทที่ 1

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันกระแสการตื่นตัวด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยว และสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่ต้องการแสวงหาความรู้ หาประสบการณ์ เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ย่อมมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตท้องถิ่นและทรัพยากรทางธรรมชาติด้านการท่องเที่ยวที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะและยังคงได้รับการอนุรักษ์สืบสานมายังรุ่นลูกหลานในปัจจุบัน

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวสูง มีความสมบูรณ์ ความหลากหลายทางด้านการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนาอันแสดงถึงอารยธรรมความเจริญของท้องถิ่นนั้น ๆ รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคมซึ่งมีความโดดเด่นทางด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้อย่างต่อเนื่อง พจนานุกรม (2550 : 23) ความเห็นดังกล่าวมีความหมายเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับ ชาลวิทช์ เกษตรศิริ (2540 : 8) กล่าวว่า ประเทศไทยที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เน้นการพัฒนาสร้างสรรค์ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (www.mots.go.th) กล่าวถึงการประเมินสถานการณ์และแนวโน้มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ยังคงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ด้วยศักยภาพของทำเลที่ตั้งความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว และความเป็นไทย ประเทศไทยยังคงมีศักยภาพและโอกาสทางการท่องเที่ยวมากมาย ทั้งด้านทำเลที่ตั้งในการเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ อัญมณีไมตรีของคนไทย โดยในปี พ.ศ. 2558 World Economic Forum: WEF ได้จัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 35 จาก 141 ประเทศทั่วโลก นอกจากนี้ การท่องเที่ยวของประเทศไทยยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นที่สุดด้านการท่องเที่ยว ของโลกในการจัดอันดับระดับนานาชาติ เช่น กรุงเทพมหานคร ได้รับเลือกเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ดีที่สุด ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในปี 2558 โดย Master Card รางวัลชายหาดที่ดีที่สุดของเอเชีย ในปี 2558 จาก World Travel Awards รางวัล

ประเทศท่องเที่ยวที่ดีที่สุด ในด้านการท่องเที่ยวครอบครัว การท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการวิเวก ในปี 2557 รางวัลสถานที่เพื่อการประชุมและจัดงานยอดเยี่ยมจาก TTG Travel Awards ในปี ๒๕๕๗ และประเทศไทยได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยว Grand Travel Award จากนิตยสาร Travel News นิตยสารธุรกิจท่องเที่ยวชื่อดังจากภูมิภาคสแกนดิเนเวีย ในปี 2554 ติดต่อกันเป็นเวลา 9 ปี เนื่องจากความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและขีดความสามารถของประเทศไทยในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมระดับโลก ดังนั้นแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. 2560 – 2564) นี้จะมุ่งแก้ปัญหาจากต้นเหตุ โดยเน้นในด้านการสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การอนุรักษ์รักษาแหล่งท่องเที่ยวเปราะบาง การให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลนักท่องเที่ยวและดูแลด้านความปลอดภัย เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งให้กับการเติบโตของอุตสาหกรรมในอนาคต

ด้านวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๗๙ “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” โดยมีแนวคิดหลักในการพัฒนาตามองค์ประกอบ 5 ประการคือ

1. ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก ด้วยการยกระดับคุณภาพและเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล มุ่งเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวโดยเน้นการเพิ่มค่าใช้จ่ายและวันพักต่อครั้งของการเดินทางของนักท่องเที่ยว
2. การเติบโตอย่างมีดุลยภาพ โดยส่งเสริมดุลยภาพการเติบโตของการท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยว เช่น ระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ระหว่างนักท่องเที่ยวตามถิ่นที่อยู่ และระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ ส่งเสริมดุลยภาพการเติบโตระหว่างพื้นที่ท่องเที่ยว โดยเน้นการกระจายการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองท่องเที่ยวรองและพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น ส่งเสริมดุลยภาพการเติบโตระหว่างช่วงเวลาและฤดูกาล โดยเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงเดือนมิถุนายน – กันยายน รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ที่ประเทศไทยมีศักยภาพหรือรูปแบบที่ควรพัฒนา
3. การเติบโตบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย เสริมสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทย และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีสำหรับประชาชนทุกระดับ
4. การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วน โดยมุ่งพัฒนา

การท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเพิ่มรายได้ และกระจายรายได้ แก่ประเทศพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ และสร้างโอกาสเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ พัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาคและเขตพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นที่เมืองรองและชนบท และสนับสนุนภาคเอกชนลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่อง

5. การพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรม การบริหารความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความยั่งยืนของวัฒนธรรม โดยการเชิดชูและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาแผนการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 นั้นจะเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีถิ่นไทยนั้นรัฐให้ความสำคัญและยกระดับแหล่งท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่น เอกลักษณ์ วัฒนธรรมพื้นถิ่นเพื่อสนับสนุนการเพิ่มและกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และสนับสนุน ฟื้นฟู แหล่งท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการเสื่อมโทรมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐมส่วนใหญ่มุ่งเน้นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและยั่งยืน ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณีเพื่อปลูกฝังให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจรักบ้านเกิดตลอดจนเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ด้วยสภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้ง ๓ ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐมนั้น ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติจึงจะช่วยให้เกิดประโยชน์แก่ภาครัฐและชุมชน

ประเทศไทย 4.0 โมเดลใหม่ของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไทยที่มุ่งเน้นปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Value-Based Economy) เพื่อก้าวข้ามกับดักประเทศรายได้ปานกลางเมื่อบริบทของธุรกิจเกิดการเปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมการผลิตต้องปรับตัว เพื่อให้ธุรกิจอุตสาหกรรมสามารถเติบโตท่ามกลางบริบทใหม่ทางเศรษฐกิจได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนสำหรับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อก้าวสู่การเป็น “ประเทศไทย 4.0” นั้นจะต้องเปลี่ยนจากความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศที่มีอยู่ 2 ด้าน คือ ความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายเชิงวัฒนธรรมไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ขณะเดียวกันยังต้องเปลี่ยนโครงสร้างด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม มุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่า (Value Added) ไปสู่การสร้างมูลค่า (High Value) หรือการสร้างผลิตภาพ (Productivity) (www.mmthailand.com) ขณะเดียวกันการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตามโครงสร้างดังกล่าวก็ยังให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นแหล่งสั่งสมงานด้านภูมิปัญญาที่สามารถนำนวัตกรรมเข้าไปเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ได้ ดังความเห็นของ สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2559) กล่าวว่า ไทยแลนด์ 4.0 หรือโมเดล

เป็นแผนยุทธศาสตร์สำคัญเน้นในเรื่องการพัฒนาสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ด้วยการสร้าง “ความเข้มแข็ง “ความเข้มแข็งจากภายใน” ขับเคลื่อนตามแนวความคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผ่านกลไกประชารัฐ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งสามารถสร้างสรรค์จากทุนทางสังคม ทางวัฒนธรรม มรดกทางภูมิปัญญาผ่านกระบวนการทรรศน์และวิธีการพัฒนาแบบองค์รวมบนความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนแต่ท้องถิ่นให้เกิดการบริการที่มีมูลค่าสูงขึ้นได้

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวศักยภาพทางการท่องเที่ยวในระดับสูง เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดต่าง ๆ รวมถึงความหลากหลายทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำรงอยู่สืบทอดอัตลักษณ์พื้นถิ่นของกลุ่มมาอย่างต่อเนื่อง จึงสามารถดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยว ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก ตามหลักฐานประวัติศาสตร์เมืองนครปฐม มีความเจริญรุ่งเรืองที่ปรากฏมาจนปัจจุบันมาตั้งแต่สมัยทวารวดีเป็นเมืองที่มีแหล่งโบราณ โบราณวัตถุ เช่น องค์พระปฐมเจดีย์ พระประโทน ตำนานพญาท้าวท้าวและซากหักปรักพังที่ยังปรากฏมาจนปัจจุบัน

นอกจากนี้เมืองนครปฐมยังเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์จึงปรากฏเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี สิ่งของเครื่องใช้และวิถีชีวิต ในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยว สถานที่ซึ่งรวบรวมเรื่องราวและจัดแสดงข้อมูลทั้งด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณีตลอดจนวิถีชีวิตของความเป็นอยู่ของกลุ่มดังกล่าว เป็นจำนวนมากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่จังหวัดนครปฐมคัดเลือกและส่งเสริมให้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประกอบด้วย พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งบ้านทุ่งผักกูด อำเภอดอนตูม ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลนและวิถีไทยจีนตลาดบางหลวง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมดังกล่าวตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอใกล้เคียงบ้าง ห่างกันบ้าง บางแห่งมีปัญหาเรื่องการเดินทางไปมา บางแห่งมีปัญหาเรื่องการจัดการด้านการท่องเที่ยวและบางแห่งขาดความพร้อมด้านสถานที่ บุคลากร แต่ละที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างกัน ดังนั้นการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทางเชื่อมต่อย่าง คุ่มค่าและสัมผัสถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณีของผู้คนในท้องถิ่น รวมถึงการให้ประชาชนมีส่วนร่วม จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษาวิจัย ทำความเข้าใจและสนับสนุนอย่างยิ่ง

จากความสำคัญดังกล่าวจะเห็นว่าทุนทางวัฒนธรรมด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม มีจุดแข็งในเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง ที่จังหวัด

นครปฐมเลือกให้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญที่สามารถนำเงินตราเข้าสู่ชุมชนสู่จังหวัดนครปฐม ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นปัจจัย อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และ ความสำคัญของศักยภาพความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่จะเป็นสิ่งดึงดูดใจและความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น ประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ และแหล่งท่องเที่ยวบันเทิงเชิงธุรกิจที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้มีศักยภาพในการท่องเที่ยวสูงขึ้น ที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมของจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง ๓ แหล่งนำเสนอต่อวัฒนธรรมจังหวัดและการท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมเพื่อนำข้อมูลไปกำหนดยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโมเดล 4.0 ของจังหวัดนครปฐมต่อไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง

2.2 ศึกษาศักยภาพพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.3 เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม

3.ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง นี้ เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พิพิธภัณฑสถานลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ไทยจีนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

โดยเน้นการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีส่วนร่วมของชุมชนโดยนำแนวคิด Tourism Destination Competitiveness and Attractiveness (TDCA) ของ เวงจีซายี (Vengesai,2003) มาประยุกต์ใช้บางส่วน

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้ ประชากรกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนในชุมชนลาวครึ่งบ้านทุ่งผักกูด บ้านไผ่หูช้างและบ้านบางหลวง ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้รู้และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ตลอดจนนักท่องเที่ยว โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. กลุ่มผู้รู้ ได้แก่ ประธานแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ผู้ใหญ่บ้าน นักวิชาการมหาวิทยาลัยฯ เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยวสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาและนักวิชาการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ นักท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง ร้านค้าภายในแหล่งท่องเที่ยวและชาวบ้าน

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานลาวครึ่งบ้านทุ่งผักกูด บ้านไผ่หูช้างและไทยจินตลาดบางหลวง” เป็นการศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๓ แหล่ง เพื่อส่งเสริมให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมุ่งนำเสนอมาตรการทางภูมิปัญญาผ่านศักยภาพด้านชาติพันธุ์วัฒนธรรมและประเพณีมีอยู่ในชุมชนของแต่ละท้องถิ่นให้เกิดการบริการที่มีมูลค่าสูงขึ้น แนวทางการพัฒนาพัฒนาสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ด้วยการสร้าง ขับเคลื่อนตามแนวความคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผ่านกลไกประชารัฐผสมกับการร่วมมือของชุมชน เป็นประเด็นหลัก

3.3 ขอบเขตด้านเวลา

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตระยะเวลาในการศึกษา เป็นเวลา 1 ปี เริ่ม ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2561 ถึง 30 กันยายน 2562

ข้อตกลงเบื้องต้น

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถยืดหยุ่นได้ตามสภาพการณ์และอาจมีตัวแปรอื่นที่มีได้เป็นปัจจัยในชุมชนของแต่ละแห่งโดยตรงเข้าไปเกี่ยวข้องเนื่องจากสังคมมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ดังนั้นในขั้นตอนศึกษาที่ก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ขึ้น ตลอดจนผลของการเกิดทั้งความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ผู้บริหาร จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ อาชีพใหม่ ที่เกิดจากการพัฒนา ส่งเสริมให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อาจจะมีตัวแปรอื่นที่ก่อให้เกิดเป็นความสำเร็จก็ถือว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากการวิจัยนี้

4. แนวทางการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้แนวทางและขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

1). สํารวจเอกสารและศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Data) ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับชาวไทยทรงดำ ชาวลาวครั่งและชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยและที่แหล่งท่องเที่ยวของแต่ละตลอดจนข้อมูลด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2) เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล มีดังนี้

การสัมภาษณ์ (Interview) บุคคลที่มีความรู้ ชาวบ้านในชุมชนและนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นการสัมภาษณ์

- แบบไม่มีโครงสร้าง (Informal or Unstructured Interview) ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอน วิธีการและลำดับ เป็นการพูดคุยสนทนา เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้วิจัยกับชุมชน มีเพียงคำถามวิจัยเป็นแนวทางสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์ พูดคุย การสนทนาในลักษณะนี้ตลอด ในการเก็บข้อมูลเช่นการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ พูดคุยและสนทนาเป็นวิธีการสื่อสารสองทาง(Two-way communication) มีการสนทนามีการสนทนามีการสนทนามีการสนทนามีการสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูล แบบกลุ่มผู้รู้หรือผู้ให้ข่าวสาร (Key informants)

- แบบมีโครงสร้างหรือแบบมีทิศทาง (Guided Conversation) ในประเด็นที่ต้องการทราบชัดเจนแน่นอน มีการกำหนดโครงสร้าง ข้อคำถาม มีกลุ่มเป้าหมายที่จะสัมภาษณ์ พูดคุยสนทนา เฉพาะเรียกว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลในด้านลึก ที่เป็นความนึกคิด ความคิดเห็น และตรรกะความคิดของแต่ละบุคคล เพื่อให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับบริบทด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

2.2 การบันทึกภาคสนามแบบสังเกตทำการจดบันทึกแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้ศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเทศกาลต่าง ๆ ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนถึงสังเกตบริบทของชุมชนลาวครั่งบ้านทุ่งผักกูด ชุมชนไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง และชุมชนไทยจีนบ้านบางหลวง

2.3 การบันทึกเสียงและภาพประกอบจากการจัดกิจกรรม ภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้งช่วงที่มีกิจกรรมท่องเที่ยวและไม่มีกิจกรรมตลอดจนผู้ให้ข้อมูล

3) การตรวจสอบข้อมูล แยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

3.1 นำข้อมูลจากเอกสารมาศึกษาตามขอบเขตที่กำหนดไว้

3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่ทั้งจากการสัมภาษณ์พูดคุย สนทนา และสังเกตการณ์ มาสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้

3.4 เสนอผลการวิเคราะห์ที่รวบรวมได้นำเสนอในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง ชุมชนที่มีการนำมรดกภูมิปัญญา วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนมาพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยมีการบริหารจัดการในรูปแบบการท่องเที่ยวด้วยการที่ส่วนร่วมของชุมชนและสามารถทำให้เกิดประโยชน์และรายได้ให้แก่ชุมชน (ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปี 2559)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาสังคมและมนุษย์ผ่านประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ความเป็นอยู่ของคนแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นภาพทางเศรษฐกิจ สังคมหรือขนบธรรมเนียมประเพณี (ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ปี 2559)

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวในแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ มรดกโลก วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตชุมชน หัตถกรรม ข้าวของเครื่องใช้ในอดีตที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวลาวครั้ง ไทยทรงดำบ้านฝั่หูช้างและชาวจีนบางหลวง จังหวัดนครปฐม สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษและส่งเสริมให้สืบทอดมรดกพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตชนบท ไว้ให้เป็นมรดกรุ่นลูกหลานต่อไป

การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมประเพณี ศิลปหัตถกรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละแหล่ง โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันอนุรักษ์สืบทอดและถ่ายทอดเรื่องราวบริบทในชุมชน กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้และทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราววัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนต่าง ๆ เป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีระหว่างผู้มาเยือนและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

ไทยแลนด์ 4.0 หมายถึง วิสัยทัศน์เชิงนโยบายที่เปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ได้แก่ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม

1. เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์

2. เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น (<https://sites.com>)

ไทยแลนด์ 4.0 สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ลาวครั้งบ้านทุ่งฝั่หูช้าง ไทยทรงดำบ้านฝั่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง ใช้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของแต่ละแหล่งด้วยการ

สร้างความโดดเด่นแสดงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น การสร้างสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่ ๆ สร้างรายได้ให้กับชุมชน

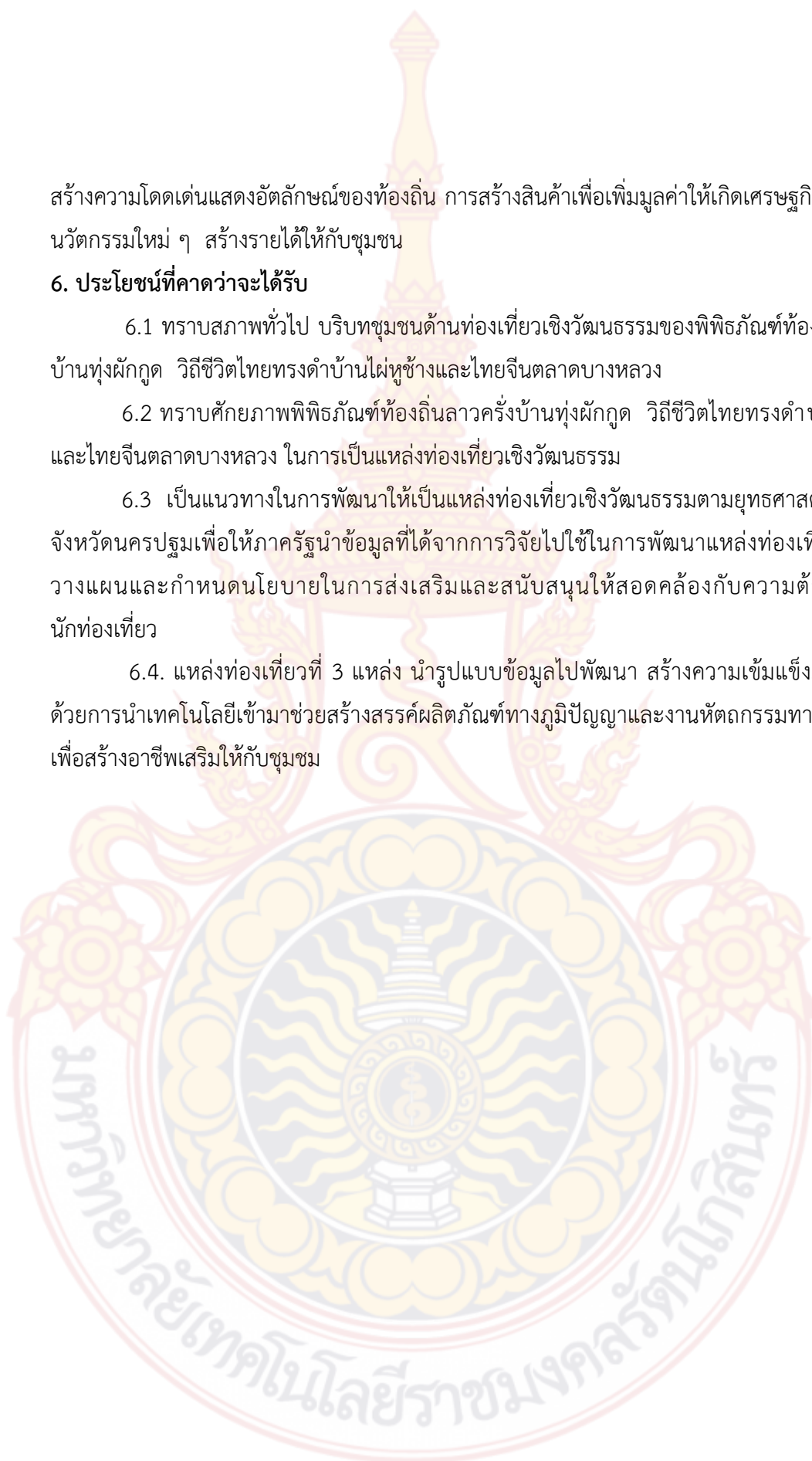
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทราบสภาพทั่วไป บริบทชุมชนด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั่ง บ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หู่ซ่างและไทยจีนตลาดบางหลวง

6.2 ทราบศักยภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั่งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หู่ซ่าง และไทยจีนตลาดบางหลวง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

6.3 เป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามยุทธศาสตร์ 4.0 ของจังหวัดนครปฐมเพื่อให้ภาครัฐนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยมีการวางแผนและกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

6.4 แหล่งท่องเที่ยวที่ 3 แหล่ง นำรูปแบบข้อมูลไปพัฒนา สร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่ม ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาและงานหัตถกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างอาชีพเสริมให้กับชุมชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจินตลาดบางหลวง สรุปลงเป็นแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน
5. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ
6. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม
7. แนวคิดไทยแลนด์ 4.0
8. ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology)
9. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

- 1.1 ความหมายของแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายประเด็นดังนี้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545:1) ให้ความหมายว่า แหล่งท่องเที่ยว หมายถึงพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายทั้งที่เป็นธรรมชาติ ป่าเขา น้ำตก ถ้ำ รวมทั้งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ซึ่งกระจายกันอยู่ในแต่ละพื้นที่ ส่วนราณี อิลิชัยกุล (2546:38) กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวหมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมและวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่นและสามารถดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวได้มาเยือน การท่องเที่ยวในความหมายของ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ อ้างถึงใน สุริย์วัลย์ เทิกขุนทด (2550:18) ได้อธิบายไว้ สรุปลงได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นเรื่องของการเดินทาง หากไม่มีการเดินทางก็ไม่มีการท่องเที่ยวในเรื่องของการท่องเที่ยวผู้ดำเนินการท่องเที่ยวมักใช้คำว่า การท่องเที่ยว และการเดินทางปนกันไป บางทีก็ใช้คำการท่องเที่ยวให้มีความหมายถึงทั้งการเดินทางและการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยใช้ชื่อในภาษาอังกฤษว่า Tourism Authority of Thailand และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ก็ใช้ชื่อว่า British Tourism Authority บางทีก็ใช้คำ การเดินทาง ให้มีความหมายถึงทั้งการเดินทาง และการท่องเที่ยวเช่น องค์การการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ซึ่งจัดตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เรียกชื่อว่า International Union of Official Travel Organization (IUOTO) สถาบันอุดมศึกษาของ มหาวิทยาลัย Hawaii ที่สอนวิชาการท่องเที่ยว มีชื่อว่า School of Travel Industry Management และสถาบันการท่องเที่ยวสำหรับภาคพื้นแปซิฟิก ใช้ชื่อว่า Pacific Area Travel Association ในพจนานุกรม Webster's Third New International Dictionary ให้ความหมายของคำว่า Tourism ไว้ว่า Tourism หมายถึง (1) การท่องเที่ยว (2) การเดินทางเพื่อความสราญใจ (3) การบริหารธุรกิจ เกี่ยวกับนักท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม เป็นผลงานที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น คัดเลือก ปรับปรุงสร้างสรรค์ที่ดงามและเรียนรู้ยึดถือสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน งานศิลปวัฒนธรรม แบ่งได้เป็น 5 ประเภทดังนี้ กองแผนงาน กรมศิลปากร อ้างถึงใน ยุพดี เสตพรธม (2537:181-183)

1. ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ
2. ศิลปวัฒนธรรมประเภทงานจิตรกรรม
3. ศิลปวัฒนธรรมประเภทศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน
4. ศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม
5. ศิลปวัฒนธรรมประเภทสร้างความบันเทิงใจ

แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชีวิตไทย เน้นความเป็นวิถีไทย เอกลักษณ์ไทยเป็นจุดเด่นในการดึงดูดใจ นักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นชีวิตไทย มีดังนี้

1. เรือนไทยและวัดไทย มีรูปร่างหลังคาบ้านหน้าจั่ว ฝาประกบ เรือนครัวแยกไว้อีก ส่วนหนึ่งเป็นลักษณะบ้านเรือนไทยที่อยู่ในแต่ละภาค ส่วนวัดไทยประดับช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ ซึ่งเป็นที่รู้จักทั่วโลก
2. อาหารไทย ทั้งของคาวของหวานที่มีการประดิษฐ์ตกแต่งอย่างสวยงามจะมีความแตกต่างกันไปแต่ละภาคมีลักษณะเด่นและมีวัฒนธรรม
3. ผ้าไทย ชุดไทย เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงว่าคนไทยทำเครื่องนุ่งห่มใช้เองทอด้วยผ้าฝ้าย ผ้าไหมที่คิดลายขึ้นเอง ส่วนชุดไทยมีมากมายหลายแบบแตกต่างกันในแต่ละถิ่น
4. งานฝีมือ สินค้าพื้นเมือง เช่นร่มบ่อสร้าง เครื่องเงิน เครื่องเงิน เครื่องจักสานหวาย ไม้ไผ่ ย่านลิเภา เป็นต้น
5. การดำเนินชีวิตเป็นอยู่แบบไทย คือ ภาพชีวิตริมแม่น้ำลำคลอง เช่นตลาดน้ำ ตลาดนัดต่าง ๆ
6. สัตว์เลี้ยงสายพันธุ์ เช่น แมวสีสวาด สีขาว สีนํ้าตาล ตาสีฟ้า สุนัขไทย ช้าง เป็นต้น

7. กีฬาไทยและการละเล่นพื้นบ้าน เช่น หมากรุก สกา ตะกร้อลอดบ่วง ขนไก่ ขนวัว มวยไทย ฟ้อนเล็บ หนังตะลุง ลิเก เป็นต้น

8. งานเทศกาลและประเพณี ไทยมีเทศกาลต่าง ๆ มากมายทั่วทุกจังหวัด ส่วนใหญ่ เป็นเทศกาลงานบุญ

อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงและถือว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเดินทางเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ ที่ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2546:4) กล่าวไว้คือ

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อหารายได้

โดยสรุปการท่องเที่ยวเป็นการเดินทางอย่างมีจุดมุ่งหมายปลายทางคือมีความอยากรู้อยากเห็น อยากรับสัมผัสสิ่งนั้น ๆ ในสถานที่นั้น ๆ เป็นเสมือนเป็นแรงใจที่จะให้ออกไปเที่ยวอาจจะมาจากการรับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ โดยเฉพาะแหล่งที่มีวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมของแต่ละท้องถิ่นชุมชนจะเป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งในปัจจุบันมีความต้องการที่ไปสัมผัสพร้อมกันได้รับความรู้ในเรื่องราวเหล่านั้นด้วย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งก็จะมีหลากหลายของกิจกรรมตามที่ชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐมทั้งสามแหล่งนั้น กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

1. 2 ความหมายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) เป็นกลไกที่แยกนักท่องเที่ยวออกจากนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ตั้งแต่อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ โลกทัศน์ รสนิยม ความสนใจที่ค่อนข้างไปทางการศึกษาทำให้ออยากรู้อยากเห็นความแตกต่างและความหลากหลายของวัฒนธรรมของสถานที่ที่อยากรู้อยากเห็น เมื่อเปรียบเทียบกับบ้านเมืองตน สะท้อนถึงความเป็นนักคิดนักจัดการที่แสวงหาประสบการณ์เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตมากกว่าความสนุกสนานอย่างเดียว แบบนักท่องเที่ยวทั้งหลายที่เอาความพึงพอใจของตนเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อหมู่บ้านหรือประเทศที่คนเข้าไปท่องเที่ยว ดังนั้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงหมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจ วัฒนธรรมกับมนุษย์มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกเพราะวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทในวิถีมนุษย์อยู่ตลอดเวลา กุลสวัสดิ์ สุขเที่ยง (อ้างถึงในประพัทธ์ชัย ไชยนอก :37)

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2550 : 27) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้ได้ความสนุกสนานเพลิดเพลินและเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ทั้งยังมี

จิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2549: 14) กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า คือการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนงและสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิดความศรัทธา ความนิยมของบุคคลที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ ความเห็นดังกล่าวมีความเห็นใกล้เคียงกับ วาลิกา แสนคำ (2545:34) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นการเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยกระตุ้นทางวัฒนธรรม เช่น การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล การเข้าเยี่ยมชมอนุสรณ์สถาน การเดินทางเพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งเดินทางไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและได้รับความรู้จากการศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจ ต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว อันเป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความสมดุลแห่งกระแสพัฒนาการท่องเที่ยวและกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างยั่งยืนและยังกล่าวถึงการท่องเที่ยวในอีก 2 ลักษณะ คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งการให้ความรู้และความภาคภูมิใจที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเกี่ยวเนื่องความเป็นอยู่ของสังคม และเมื่อพิจารณาตามการแบ่งประเภทการท่องเที่ยวตามการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินพร้อมได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ได้แก่การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยววิถีชีวิตในชนบท การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม เป็นต้น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548:283) และสมบัติ กาญจนกิจ อ่างถึงใน จิราพรธณ ไตรรัตน์ (2554:20-22) ให้ความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า หมายถึงการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมนันทนาการที่บุคคลและชุมชนให้ความสนใจ และนิยมเลือกช่วงเวลาว่างหรือเวลาอิสระมากที่สุดประเภทหนึ่งเพราะเป็นกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีรูปแบบที่น่าสนใจ หรือเรื่องสิ่งดึงดูดความสนใจที่มีรูปแบบที่น่าสนใจ หรือเรื่องสิ่งดึงดูดความสนใจที่มีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมมีดังนี้

1. เทศกาล นักท่องเที่ยวสนใจเทศกาลต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนานตื่นเต้น เล่นเกมส์ เช่น เทศกาลสงกรานต์ ลอยกระทง แห่บั้งไฟ ปีใหม่ งานฉลองมาร์ติกราส์ ในกรุงนิวยอร์ก เทศกาล ออกโตเบอร์เฟส ในมิวนิค เทศกาลคริสต์มาสของชาวคริสต์ เทศกาลไหว้พระจันทร์ของชาวจีน เป็นต้น

2. ศิลปะ นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมศิลปะเช่น ภาพวาด รูปปั้น แกะสลัก ภาพเขียน สถาปัตยกรรม หรือแหล่งผลิตศิลปหัตถกรรม โดยจัดเป็นเทศกาลเพื่อดึงดูดความสนใจ เช่น ในยุโรป สหรัฐอเมริกา และประเทศไทย เช่น สัปดาห์แห่งศิลปหัตถกรรมศิลปะอาชีพ เป็นต้น

3. งานหัตถกรรม เช่น งานหัตถกรรมของชาวเขา ชาวเกาะ เป็นการปั้นดินเผาของชาวมอญ งานแกะสลักเครื่องฟอร์นิเจอร์ เครื่องเงิน เครื่องประดับ อัญมณี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยมีชื่อเสียงไปทั่วโลก เพราะมีช่างหัตถกรรมที่มีความละเอียดอ่อนวิจิตรพิสดาร ดังนั้นงานด้านหัตถกรรมจึงเป็นกิจกรรมวัฒนธรรมที่เป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่สำคัญประเภทหนึ่ง

4. ดนตรีและการเต้นรำ เช่น การฟ้อนรำ และร่ำวงแบบของไทย การเต้นแบบโปลิเนเซียนของฮาวาย การเต้นบัลเลต์ โอเปร่า เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวนานาชาติ เป็นต้น

5. ประเพณีและชีวิตพื้นบ้าน นักท่องเที่ยวต่างชาติและในประเทศมีความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการแต่งกายของชาวบ้านในท้องถิ่น หรืออาจเรียกว่าประเพณีและชีวิตพื้นบ้าน เช่น วิถีชีวิตการแต่งกายของชาวเขา ชาวเล ชาวเกาะ ในต่างประเทศก็เช่นเดียวกัน

6. ภาษา นักท่องเที่ยวมีความสนใจจุดหมายปลายทางว่าประเทศนั้นสามารถสื่อสารความเข้าใจกันได้ดีหรือไม่ ดังนั้น ภาษากลาง เช่น ภาษาอังกฤษ จีน สเปน และญี่ปุ่น จึงมีบทบาทสำคัญและเป็นตัวแปรในการเลือกจุดหมายปลายทางด้วย นอกเหนือจากความมั่นคงและความปลอดภัย

7. สิ่งดึงดูดใจทางศาสนา ปัจจุบันนักท่องเที่ยวจำนวนมาก นับเป็น 10-100 ล้านคน เดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนา ในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะต้องการที่โอกาสสัมผัสกับสถานที่สำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นเผยแพร่ศาสนา หรือเป็นต้นกำเนิดของศาสนาต่าง ๆ เช่น เมืองเมกกะ เป็นศูนย์กลางของศาสนาอิสลาม นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังได้เลือกใช้เวลาว่างขณะท่องเที่ยว ณ ประเทศจุดหมายปลายทางเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัด โบสถ์ อารามหรือมอสก์ (สุเหร่า) เพื่อการศึกษาเรียนรู้เปรียบเทียบกับสิ่งที่ตนเองชอบและศรัทธาด้วย

สรุปโดยภาพรวมได้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสิ่งที่จะช่วยดึงดูดใจนักท่องเที่ยวประเด็นสำคัญคือ สิ่งที่เกิดและคงอยู่ในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ และมีความแปลกแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ จึงจะเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม ทั้ง 3 แหล่งนั้นมีความเหมือนกันในเรื่องของประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ แต่ต่างกันตรงความเป็นมาของชาติพันธุ์ที่มีรากเหง้าเรื่องราวได้อย่างน่าสนใจ ทั้งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

วัฒนธรรมประเพณีของลาวครึ่ง ลาวโซ่งหรือไทยทรงดำและชาวจีน ที่อาศัยอยู่ในตำบลต่าง ๆ ของจังหวัดนครปฐม มีสิ่งที่น่าสนใจและกิจกรรมที่แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น จึงถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนความหลากหลายของชาติพันธุ์

สำหรับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา อ่างถึงใน จอมขวัญ ลอยศักดิ์วงศ์ (2550: 29-34) กล่าวว่า เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ อันประกอบด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ๆ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม เช่น ด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยวทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ต้องรับผิดชอบต่อไปปัจจัยพื้นฐานทางวัฒนธรรม 4 ประการคือ

1. เพื่อมุ่งเน้นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
2. เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องดูแลรักษาให้คงไว้ถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
3. เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจอย่างสูงสุด แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย
4. เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้นด้วย

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งได้ 3 ประการคือ

1. กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว
3. กระแสความต้องการของชุมชน ท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มี 4 ประการ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ ในการเข้าชม ในขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น
2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ความหวงแหน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายของที่ระลึก เป็นต้น

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่นรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและผู้คนของตนเองด้วย

ลักษณะของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญมีอยู่ 9 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบทอดถึงอนุชนรุ่นหลัง

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นไปในทางการจัดการอย่างยั่งยืน ทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้อะไรซึ่งวิถีชีวิตคนท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวพร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักว่าต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักว่าต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับทำให้ต้องการกลับมาเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอุ่นใจ

1.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ในการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาตินั้นสิ่งที่จะช่วยเสริมให้สถานที่ที่ท่องเที่ยวมีความสนุกสนาน ตื่นเต้นนอกเหนือจากกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีแล้ว ร้านค้าร้านอาหารของที่ระลึกหรือของชำร่วย อาหาร ต่าง ๆ ก็มีความสำคัญเช่นกัน นิคม จารุมรี (2544:36) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกและสาธารณูปโภคด้านการท่องเที่ยว วรรณ วรณานิข (2539:19) กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศต่าง ๆ ที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและยังเป็นผลดีแก่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไป กิจกรรมทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง คือ นักท่องเที่ยว สินค้าท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยว การคมนาคม ข้อมูลข่าวสารและการบริการ ความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกในด้านการเข้าเมือง องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุนอื่น ๆ ขณะเดียวกัน McIntosh, Goeldner, & Ritchie อ้างถึงใน ประพัทธ์ชัย ไชยนอก (2553:25-26) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ 4 ประการ ดังนี้

1) นักท่องเที่ยว พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 มาตรา 3 ได้บัญญัติความหมายของ “นักท่องเที่ยว” ว่า หมายถึง บุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวที่อันเป็นถิ่นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องที่อื่นเป็นการชั่วคราว ด้วยความสมัครใจและด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ นักท่องเที่ยวต้องออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางอย่างน้อยที่สุดเป็นค่าอาหาร ถ้าพักค้างคืนก็จะจ่ายเป็นค่าที่พัก ค่าของที่ระลึก และบริการอื่น ๆ ด้วย ค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะหมุนเวียนกระจายไปในธุรกิจบริการต่าง ๆ ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการสร้างงานและการกระจายรายได้สู่ระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่น องค์การการท่องเที่ยวโลกของสหประชาชาติ (WTO) ได้แบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภท

1.1 นักท่องเที่ยวค้างคืน (Tourist) ได้แก่ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยพำนักอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมง และการเดินทางนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้เวลาว่างไปในการพักผ่อน การบันเทิง สุขภาพ ศาสนา การศึกษา และการกีฬา และเพื่อกิจกรรมทางธุรกิจ การเยี่ยมญาติ และการประชุมสัมมนา

1.2 นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionist) หรือโดยทั่วไปใช้คำว่า “นักท่องเที่ยว” ได้แก่ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง ทั้งนี้รวมถึงผู้โดยสารที่เดินทางมากับเรือเดินสมุทร

ส่วนธุรกิจที่ทำหน้าที่จัดหาสินค้า และการบริการต่าง ๆ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ที่พักแรม ร้านอาหารและภัตตาคาร บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง ฯลฯ ธุรกิจนี้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นแหล่งจ้างงานที่ใหญ่ที่สุด เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับหลายสาขาอาชีพนอกจากนี้ พระราชบัญญัติธุรกิจท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติความหมายของธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์และความหมายของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว ดังนี้

1) ธุรกิจนำเที่ยว หมายถึง การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการจัดการหรือการให้บริการหรือการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทาง สถานที่พัก อาหาร ทัศนอาจรและหรือมัคคุเทศก์ให้แก่นักท่องเที่ยว

2) ผู้ประกอบการนำเที่ยว หมายถึง ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวตามพระราชบัญญัตินี้

3) มัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคลโดยได้รับค่าตอบแทนที่มีใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวหรือใบอนุญาตมัคคุเทศก์แล้วแต่กรณี

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สำคัญ มี 6 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการคือ

- 1.1 ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- 1.2 โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ
- 1.3 งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง
- 1.4 ศิลปะ ทัศนกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
- 1.5 ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
- 1.6 ดนตรี ละครแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
- 1.7 ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
- 1.8 วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร
- 1.9 ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่าง ๆ
- 1.10 ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

2. องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาเรียนรู้ สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3. องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและได้ผลตอบแทนในกำไรธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยว คุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ความรู้และประสบการณ์

5. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ

6. องค์ประกอบด้านสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความรู้ และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่าการดำเนินกิจการธุรกิจท่องเที่ยวเป็นขั้นตอนที่เจ้าของกิจการจะสรรหาสิ่งของ ลักษณะต่าง ๆ มาไว้จำหน่ายหรืออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การจัดจำหน่ายสิ่งของต่าง ๆ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์หรือสิ่งของที่ผลิตขึ้นเองในชุมชนท้องถิ่น จะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว มากกว่าสิ่งของที่มีจำหน่ายตามท้องตลาดทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้ยังเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการสร้างเสริมหรือส่งเสริมให้เกิดการหมุนเวียนระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนที่จะมีส่วนช่วยให้เกิดความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวเป็นการดำเนินจัดหาสินค้าและบริการต่าง ๆ ของภาคธุรกิจซึ่ง ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการให้บริการท่องเที่ยวคือ “ค่าบริการ” ได้แก่ค่าจ้างและค่าบริการต่าง ๆ ที่ นักท่องเที่ยวจ่ายให้กับผู้ประกอบการธุรกิจสำหรับจัดการให้บริการหรือการอำนวยความสะดวก เกี่ยวกับการเดินทาง ที่พัก อาหาร และการทัศนอาจร ซึ่งจำแนกตามลักษณะกิจกรรมการให้บริการที่ นักท่องเที่ยวเข้ารับบริการ

1.4 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นการ นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวแนวต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความหลากหลายในการเลือกที่จะท่องเที่ยวตาม ความพึงพอใจหรือตามความชอบของตัวเอง สามารถจำแนกแหล่งท่องเที่ยวได้ 7 ประเภท ดังนี้

1) การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ประสงค์จะสังเกต การแสดงออกทางวัฒนธรรมและแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งจะรวมไปถึงการไป เยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่าง ๆ

2) การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม(Environment tourism) การท่องเที่ยวประเภทนี้ คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ กล่าวคือ เป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากแดนไกลให้เข้ามา ท่องเที่ยว แต่ข้อนี้จะเน้นสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะ

เน้นชาติพันธุ์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติและ การชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพื้นพิภพที่อยู่ในกลุ่มนี้ ซึ่งจะรวมการถ่ายภาพ การเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือและการตั้งแคมป์

3) การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม(Cultural tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและการเข้าร่วมในวิถีชีวิตเก่า ๆ ที่กำลังจะสูญหายไป ในบางท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงประวัติ ความเป็นมา การดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของคน เช่น การแสดงศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีและงานเทศกาล เป็นต้น

4) การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์ (Historal tourism) เป็นการท่องเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ สถานและโบราณวัตถุเก่า ๆ ที่เป็นความรุ่งเรืองในอดีต อาจเป็นการไปชมอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร วังต่าง ๆ และการแสดงแสงเสียงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต

5) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business tourism) มีลักษณะเด่นคือ การประชุมหารือพบปะกันหรือการสัมมนา ซึ่งมักรวมเอาการท่องเที่ยวประเภทอื่นเข้าไว้มาไว้ด้วยเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีการท่องเที่ยวได้หลายประเภท บางแห่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมแล้วแต่นักท่องเที่ยวต้องการอย่างไร

ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งเป็น 5 ประเภทคือ

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourisms) หมายถึงการท่องเที่ยวไปยังแหล่งโบราณสถาน โบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวและได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นบนพื้นฐานความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ท้องถิ่นจัดขึ้นเพื่อความเพลิดเพลินและศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ อีกทั้งยังได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม บนพื้นฐานความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourisms/Village Tourisms) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษโดดเด่น เพื่อได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้านอีกทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

4. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปสถานที่ออกกำลังกายหรือการแข่งขันกีฬา ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น บน

พื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึงการเดินทางไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม ได้แก่ การนวด การอบสมุนไพร การฝึกกายบริหาร เพื่อเสริมสร้างสุขภาพและคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อผู้มีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างสัมพันธภาพร่วมกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันกับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ
2. เป็นผู้ที่ไม่รู้เพื่อเพิ่มคุณค่าในการท่องเที่ยว เพิ่มพูนคุณภาพชีวิต เรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน และระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้นๆ
3. เป็นผู้มีความประทับใจ ตื่นเต้น ซาบซึ้ง และแปลกใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้ไปชม
4. เป็นผู้ที่มีอาชีพมั่นคง มีความต้องการความปลอดภัยต่อการเดินทาง ต้องการที่พักสะอาด ต้องการอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ
5. เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกต่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งมีความห่วงใยต่อการเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม

นอกจากประเด็นที่กล่าวมาแล้ว อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2542:27) ได้ให้แนวทางในการวางแผนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 9 ประการดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะตั้งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากน้อยเพียงใด
3. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการนักท่องเที่ยวประเภทใดและจำนวนเท่าไร
4. ควรมีความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน ในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ
5. ในการวางแผนการท่องเที่ยวไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวังและต้องวางแผนรอบรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยเพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมท้องถิ่นให้คงอยู่

6. เงินลงทุนแรงงานรวมทั้งการบริหารทางการท่องเที่ยวควรมาจากชุมชนเจ้าของถิ่นที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ได้

7. ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว

8. เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

9. ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยวควรพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเดินทางไปยังสถานที่หรือแหล่งที่ความน่าสนใจทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ที่มีความโดดเด่นและไม่เหมือนแหล่งอื่น ๆ ทั้งเป็นแหล่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ สืบทอดและส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนและเป็นแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อเสริมให้แหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ มีความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมหรือเพื่อเพิ่มเติมฟื้นฟูในสิ่งที่เกิดการสูญหายหรือล่มสลาย เช่น การละเล่น ประเพณีหรือวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อและพิธีกรรมให้เกิดการคงอยู่แบบเดิม ๆ และเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 3 แหล่งที่ทำการศึกษานี้ พบว่ามีการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี การละเล่น ภาษา งานหัตถกรรมฝีมือ ตลอดจน มรดกทางภูมิปัญญาหลายอย่างขึ้นมาเพื่อไม่ให้เกิดการสูญหายและยังเป็นการสืบทอด ให้เยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้สืบสาน

1.5 รูปแบบของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

รูปแบบของการท่องเที่ยวมีอยู่ด้วยกันหลายลักษณะ แต่ละที่มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละกลุ่มแต่ละชุมชนที่จะหยิบลักษณะที่โดดเด่นของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ขึ้นมาเป็นจุดขาย โดยเฉพาะการนำเอาสังคม วัฒนธรรมมาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ดังที่ กนก ศรีขวัญ (2554) กล่าวถึงรูปแบบการท่องเที่ยว ดังนี้

รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ ได้แก่

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวไปในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับระบบนิเวศน์เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศน์อย่างยั่งยืน

1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (marine ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวที่มีระบบนิเวศน์ที่เกี่ยวข้องกับทางทะเลอย่างมีความรับผิดชอบและเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการ

สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกที่ดีในการรักษา ระบบนิเวศน์อย่างยั่งยืน

1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (geo tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่ง ธรรมชาติที่มีลักษณะหินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อยเพื่อชมความงาม และศึกษาภูมิทัศน์ต่าง ๆ บนผิวโลกที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นหิน ดิน แร่ต่าง ๆ และฟอสซิล เพื่อให้เกิดความรู้และได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่บนพื้นฐานของจิตสำนึกในการท่องเที่ยวอย่าง รับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นจะช่วยกันจัดการท่องเที่ยว

1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (agro tourism) เป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่เกษตรกรรม ไร่ สวน ฟาร์มปศุสัตว์ สวนสมุนไพรเพื่อชมความงามและเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์โดยมี จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสภาพสิ่งแวดล้อมของสถานที่นั้น ๆ

1.5 การท่องเที่ยวในเชิงดาราศาสตร์ (astrological tourism) เป็นการท่องเที่ยว เพื่อชมและศึกษาปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์และเรียนรู้ระบบสุริยะจักรวาล เช่น สุริยุปราคา จันทรุปราคา ฝนดาวตกและการดูดาวจรัส ให้เกิดความรู้ ความประทับใจ ความทรงจำและ ประสบการณ์โดยจะต้องมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งประชาชนใน ท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวจึงไม่ใช่เฉพาะชื่นชมหรือมุ่งสัมผัสกลิ่นอายของวิถีความเป็นกลุ่ม เป็นชุมชนเพียง อย่างเดียว รชพร จันทร์สว่าง (2546:22-24) จำแนกรูปแบบของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

1) การท่องเที่ยวของอนุรักษ์ เป็นการไปเที่ยวยังสถานที่เพื่อชมหรือสัมผัสความดั้งเดิมเป็น เอกลักษณะเฉพาะถิ่นเพื่อชื่นชมและได้ความรู้ มีความเข้าใจต่อสภาพธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรมและวิถี ชีวิตของคนในท้องถิ่นบนจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการ จัดการการท่องเที่ยว

2) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการภายใต้เงื่อนไข

2.1 ต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว

2.2 ต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว

2.3 ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกคนส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่เกิดจาก การท่องเที่ยวอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน

2.4 ต้องขึ้นนำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

3) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนามาจากแนวคิดจัดการที่พักแบบฟาร์มสเตย์ในต่างประเทศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวพำนักอยู่กับเจ้าของบ้าน มีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ของเจ้าของบ้านซึ่งเต็มใจถ่ายทอดวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของเจ้าของบ้านพร้อมทั้งจัดหาอาหาร ที่พัก ให้นักท่องเที่ยวโดยได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทย

4) การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและมีส่วนได้ส่วนเสียต่อการท่องเที่ยว โดยนำเอาทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต วิธีการผลิตของชุมชนมาเป็นต้นทุนมาเป็นทุนหรือปัจจัยการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวนโดยเน้นให้เกิดความยั่งยืน สู้ทุกหลาและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ เป็นสำคัญ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวแนวธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีได้รับความสนใจจากหน่วยงานราชการ รัฐบาลมีนโยบายที่จะสนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อจะได้กระจายรายได้และพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไปในตัว เพื่อให้เกิดกระบวนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยมีหน่วยงานราชการเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวท้องถิ่นไทยหรือวิถีไทย ดังปรากฏในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) (2562:10) ยุทธศาสตร์ ที่ 4 การสร้างสมดุลให้การท่องเที่ยวไทย ผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมวิถีไทย และการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางในการพัฒนาท่องเที่ยวไทยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว มีดังนี้

1. เสริมสร้างภาพลักษณ์ คุณภาพและความปลอดภัยให้กับประเทศไทย
    - 1) พัฒนาภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นในด้านคุณภาพ
    - 2) มุ่งเน้นการสื่อสารคุณค่าและภาพลักษณ์ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยว
  2. ส่งเสริมการตลาดเป้าหมาย
  3. ส่งเสริมการบังคับใช้และให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่นักท่องเที่ยวและสาธารณชน
  4. ส่งเสริมการตลาดเฉพาะกลุ่มเพื่อดึงดูดการเดินทางท่องเที่ยวและกระตุ้นการใช้
- จ่ายของนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ

1) ส่งเสริมการตลาดแบบเฉพาะกลุ่มสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มตลาดระดับกลาง – บน และนักท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ

3. ส่งเสริมเอกลักษณ์ของประเทศ

- 1) สื่อสารเอกลักษณ์ความเป็นไทยให้เป็นที่เข้าใจในเวทีโลก
- 2) สื่อสารเอกลักษณ์ความเป็นไทยผ่านสื่อสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางสื่อ
- 3) ส่งเสริมเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคและจังหวัด
- 4) สื่อสารเรื่องราวอย่างสร้างสรรค์ผ่านช่องทางการตลาดที่เป็นที่นิยมในกลุ่มเป้าหมาย

4. ส่งเสริมการท่องเที่ยว

- 1) กระตุ้นการท่องเที่ยวนอกฤดูกาล
  - 2) สร้างความนิยมของจังหวัดท่องเที่ยวรอง
  - 3) ส่งเสริม “ไทยเที่ยวไทย”
  - 4) ส่งเสริมการตลาดแบบมีเป้าหมายเฉพาะ
5. ส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการตลาด

- 1) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนในการทำการตลาด
- 2) ส่งเสริมการตลาดร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน
- 3) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการตลาด

เหตุผลที่ประเทศไทยต้องมีแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน เพราะ การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น แต่ความท้าทายที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันที่ทำให้ชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวมี 2 ปัจจัยหลักคือ

1. ชุมชนไม่เข้าใจว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมทำไมเพื่อประโยชน์ตนเองอยู่ตรงไหนของการท่องเที่ยว
  2. ชุมชนไม่รู้ว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร
- ดังนั้นสิ่งสำคัญในการก้าวข้ามปัจจัยทั้ง 2 ประการ ได้คือ การพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้มีความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

สรุปได้ว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความหลากหลายในการดึงดูดและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถใช้ชีวิตในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน สนทนา ความรู้ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของคนต่างถิ่นด้วยกัน อีกทั้งยังมีการถ่ายทอดวิธีการประกอบ

อาหารพื้นถิ่นที่เจ้าของบ้านตลอดจนการเรียนรู้งานหัตถกรรมพื้นถิ่นโบราณของชุมชนนั้น ๆ โดยมีเจ้าของบ้านเป็นผู้แนะนำหรือสอนได้ลงมือทำร่วมกับเจ้าของบ้าน ขณะเดียวกันรัฐบาลยุคปัจจุบันให้ความสำคัญ พร้อมสนับสนุนและส่งเสริม ยกกระตือรือร้นให้การท่องเที่ยวชุมชนเจริญอย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นและจังหวัดให้เป็นที่ยอมรับของชาวต่างชาติ

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

McKercher and du Cros อ้างถึงใน วริศรา บุญสมเกียรติ (2555:44-46) สรุปว่าแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำได้ดังนี้

1) สร้างแหล่งที่มีจุดเด่นหลักและจุดเด่นรองในพื้นที่บริเวณเดียวกัน ซึ่งบางแหล่งทำได้ง่าย บางแหล่งทำได้ยากเพราะไม่มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นเลยพื้นฐานการสร้างแหล่งมีพื้นฐานหลักโดยการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวเดิมอันเก่าแก่มาอนุรักษ์ฟื้นฟู เช่น เมืองร้าง เหมืองร้างและสร้างแหล่งใหม่ทั้งหมด เช่น บริเวณเมืองเก่าแก่ที่เคยล่มสลาย หากแหล่งนั้น ๆ ได้รับการสนับสนุนแล้วภาคเอกชนอาจสนับสนุนเงินทุนภายหลังโดยการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ฯลฯ

2) สร้างแหล่งท่องเที่ยวให้กระจุกตัวอยู่ในบริเวณเดียวกัน ซึ่งคุ้มค่ากับการลงทุนและเป็นเส้นทางท่องเที่ยว รวมทั้งมีการจัด Package Tour บริการจัดตัวเครื่องบิน ที่พัก อาหารและแหล่งท่องเที่ยวในจุดเดียวกันนักท่องเที่ยวจะได้ไม่ต้องไปติดต่อหลายครั้ง

3) สร้างให้เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย โรงแรม โรงละคร สถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เชิงชาติพันธุ์ พิพิธภัณฑสถานให้อยู่ในบริเวณเดียวกัน ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ใช้เวลาในการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่า ผู้ประกอบการก็อาจหาผลกำไรธุรกิจได้แต่ก็ยังมีปัญหาที่สถานที่ท่องเที่ยวไม่โดดเด่น และอัตลักษณ์ท้องถิ่นสูญหายไปบ้าง

4) สร้างเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทำให้ประหยัดต้นทุนและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น การจัดเส้นทางเชื่อมโยงวัฒนธรรมร่วมกันเพื่อเที่ยวชุมชนศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติในเมืองและชานเมือง พิพิธภัณฑสถาน หอศิลป์และชาติพันธุ์ เป็นต้น

5) การจัดกิจกรรมและเทศกาลการท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบเวลา ทำให้คนรู้จักอย่างกว้างขวาง เช่น เทศกาลดนตรีแจ๊ส ในสหรัฐอเมริกา

2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญที่การท่องเที่ยวแต่ละประเทศนำไปส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้รับรู้ รับทราบ เกิดความสนใจอยากเดินทางไปท่องเที่ยว ประกอบด้วยมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) และมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)

มรดกทางธรรมชาติหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ทางธรรมชาติได้สร้างเป็นภูมิทัศน์ที่สวยงามแปลกตา เป็นรมณีสถาน หรือสถานที่ให้ความสนุกสนาน ตื่นเต้น ความบันเทิง ความสนุก ความ

ประทับใจ มีความทรงจำที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้แก่ป่าเขา ลำธาร น้ำตก หาดทราย ชายทะเล เกาะแก่งและแนวปะการัง เป็นต้น

มรดกทางวัฒนธรรมหมายถึง ผลงานทางศิลปกรรมและประเพณีอันทรงคุณค่ามีความงดงามเป็นสุนทรีย์ศิลป์ (ความรู้สึกรู้สึกที่เห็นคุณค่าในความงาม งามวิจิตร งามตระการ) บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้บังเกิดความภาคภูมิใจที่จะรักษาและปฏิบัติตามได้แก่ โบราณสถานและศิลปกรรม ประเพณีและวิถีชีวิต มรดกทางวัฒนธรรมยังประกอบด้วย ส่วนที่เป็นสมบัติของคนทั้งชาติ เรียกรวมว่า วัฒนธรรมไทยและยังมีส่วนที่เป็นสมบัติของคนในท้องถิ่น เรียกกันว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น นับเป็นการดำเนินวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านทั่วไป สามารถมองเห็นได้จากพฤติกรรม ผลงานทั้งปวงที่คิดสร้างสรรค์เป็นความคิด ความเชื่อ ความรู้ในการประกอบอาชีพและงานฝีมือเชิงช่าง ประกอบด้วย การสร้างเรือน การทำของใช้ นิทานพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านและประเพณีพื้นบ้าน

มรดกทางวัฒนธรรม ที่เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นผลงานที่เกิดจากภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local Wisdom) ที่หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ ความรอบรู้ ความเชื่อในการจัดการ ความสามารถในการแก้ปัญหา การจัดการระดับพื้นบ้าน

ทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึง สถานที่ท่องเที่ยวที่มีทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ผู้ให้ความหมายรายละเอียดที่ต่างกันออกไปดังนี้

พงศธร เกษสำลี (2525:8) ให้ความหมายทรัพยากรท่องเที่ยวว่า หมายถึงสิ่งดึงดูดใจที่ก่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสนุกสนานและเพิ่มพูนความรู้ตลอดจนทัศนคติที่กว้างขวาง ซึ่งสอดคล้องกับ วิวัฒน์ชัย บุญภักดี (2533:89) ให้ความหมายทรัพยากรท่องเที่ยวว่า หมายถึง สิ่งดึงดูดใจที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวซึ่งนอกจากจะเป็นวัตถุและเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะ “ขาย” ให้กับนักท่องเที่ยว อาจจะกล่าวได้ว่าเป็น “สินค้า” ที่มีคุณลักษณะพิเศษที่สามารถดึงดูดให้ “ลูกค้า” หรือนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา “ซื้อ” กันถึงที่ตั้งของสินค้า

องค์ประกอบอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

นิคม จารุมณี (2544:57) กล่าวว่า โครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย โครงสร้างที่เป็นสิ่งก่อสร้างหลัก ๆ ได้แก่ ถนน สะพาน สนามบิน สถานีรถโดยสารหรือสถานีรถไฟ ท่าเรือ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ระบบการสื่อสารคมนาคมและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวจะเป็นผู้จัดสร้างไว้ให้โดยอาศัยงบประมาณ ซึ่งได้จากภาษีที่พลเมืองของประเทศเป็นผู้เสียภาษีให้กับรัฐบาล ขณะที่การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีต่อการท่องเที่ยวจะต้อง

สนับสนุนและคำนึงถึง ว่าการสนับสนุนนั้นตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวและเจ้าของสถานที่คนท้องถิ่น และป้องกันโอกาสอันมีค่าสำหรับอนาคต ส่วนด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวต้องสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น พัฒนาสาธารณูปโภคท้องถิ่น การแสดงทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ด้านการโฆษณา ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวมีความสำคัญที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เป็นเสน่ห์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมา ทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมมีความหลากหลาย ทั้งด้านมรดกภูมิปัญญางานหัตถกรรมฝีมือของกลุ่มชาติพันธุ์ ของคนพื้นถิ่นแล้ว ยังมีทรัพยากรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เชิงเกษตร ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาหาความรู้ ความสนุกสนานและความเพลิดเพลินขณะเดียวกันก็มีอีกหลายแหล่งที่ยังไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณพัฒนาจากส่วนราชการ หลายที่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 3 แหล่ง มีความพร้อมในด้านทรัพยากรที่ท้องถิ่นมีแต่ยังไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐเท่าที่ควร

2.2 นโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (<https://secretary.mots.go.th>) กล่าวถึงแผนปฏิบัติการ การขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ (พ.ศ. 2561-2565) ว่า แผนการปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ ว่า ดำเนินการโดยยึดตามยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563 ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) โดยกระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการฯ ประกอบด้วย ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคตะวันออกและภาคใต้ ได้มีการประชุมเพื่อวิเคราะห์ผล ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน การศึกษาและถอดบทเรียนพร้อมทั้งวิจัยเพื่อหาคำแนะนำความเห็นมาปรับปรุงร่วมกัน อีกทั้งมีการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม ขณะเดียวกันยุทธศาสตร์การยกระดับการท่องเที่ยวไทยให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนที่รัฐบาลให้ความสำคัญสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพราะประเทศไทยขึ้นชื่อว่ามาแล้วคุ้มค่าเพราะเต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งหาดทรายภูเขา ที่อุดมสมบูรณ์รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์อาหารที่โดดเด่นหลากหลายชนิด และไม่ตรีจิตถือเป็นประเทศที่มาที่เดียวได้ทุกอย่าง ดังนั้นจึงไม่แปลกที่ประเทศไทยจะติดอันดับประเทศที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นอันดับ 3 ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกาและสเปนและสิ่งหนึ่ง ที่ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวที่จะช่วยสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นเจ้าของบ้านในทุกแหล่งท่องเที่ยว แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2563 (CBT thailand) ที่จัดทำขึ้นโดยคณะอนุกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช) ถือเป็นยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวฉบับแรกของประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาในระดับชุมชนเป็นหลักเพื่อให้เกิดการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่าง

แท้จริง โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทยพัฒนาสู่สากลอย่างมีเอกภาพบนฐานการรักษาและจัดการทรัพยากรชุมชนแห่งความสุข โดยยุทธศาสตร์ฉบับนี้จะขับเคลื่อนเรื่องดังนี้

1. การพัฒนาคนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในชุมชนและท้องถิ่นเพื่อให้สามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองได้

2. การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่นโดยมุ่งเน้นให้ชุมชนเข้าใจตัวเองว่ามีดีอะไรและต่อยอดนำเสนอทรัพยากรที่มีไม่จำเป็นต้องสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่อาจไม่ใช่อัตลักษณ์ของท้องถิ่น

3. การตลาดที่เหมาะสมกับชุมชนเพื่อแสวงหาตลาดนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชน และสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่เสียอัตลักษณ์ของชุมชนนอกจากนั้นเพื่อเชื่อมโยงผู้ประกอบการนำเที่ยวให้นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม

4. การสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้และประสบการณ์ร่วมกันเพื่อทำงานเป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็งได้ในระยะยาว โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากรัฐหรือภาคเอกชนเสมอไป

5. การประเมินผลด้วยตัวชี้วัดความสุขของชุมชนและนักท่องเที่ยวเนื่องจากวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์ ดังนั้นตัวชี้วัดความสำเร็จจึงไม่ใช่เพียงรายได้ที่เพิ่มขึ้นหรือนักท่องเที่ยวที่มากขึ้น แต่เป็นความอยู่ดีมีสุขในมิติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องคำนึงถึงประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับเป็นการแลกเปลี่ยนของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนที่เท่าเทียม มีความสุขร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีระยะเวลาอย่างน้อย 4 ปี ในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในการยกระดับและเชื่อมโยงให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนดังนี้

1. ชุมชนที่มีศักยภาพในการเชื่อมโยงรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างน้อย 200 ชุมชนกระจายอยู่ทั่วประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างเป็นรูปธรรม

2. หลักสูตรการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ให้มีความรู้เข้าใจทักษะในการเก็บเกี่ยวและบริหารจัดการผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

3. บุคลากรการท่องเที่ยวทุกระดับตั้งแต่ระดับนโยบาย ในหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนที่ทำงานกับชุมชนและชุมชนท้องถิ่นเองที่มีความเข้าใจในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยมีแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4. มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียนและเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือ Global Sustainable Tourism Criteria (GSTC)

5. การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสู่เส้นทางท่องเที่ยวหลักและสู่เส้นทางท่องเที่ยวรอง เพื่อให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ในวงกว้างขึ้นและนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์

6. ผู้ประกอบการทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยวคุณภาพ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม

7. เครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็ง สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรซึ่งกันและกันเพื่อให้ภาคประชาชนสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาโดยไม่จำเป็นต้องรอภาครัฐหรือภาคเอกชน

8. เครื่องมือในการวัดผลลัพธ์ความสุขของชุมชนและนักท่องเที่ยวเพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวมีตัวชี้วัดที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างความต้องการของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน

นอกจากนี้ยังมีผลลัพธ์อีกมากมายที่จะเกิดขึ้นระหว่างทางของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่าง ๆ กรณีศึกษาการพัฒนาที่สามารถขยายผลได้ และเยาวชนเล็งเห็นโอกาสทางการท่องเที่ยวในการกลับมาประกอบอาชีพและพัฒนาบ้าน ชุมชนของตนเองแต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการทำชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีกระบวนการคิด วิเคราะห์ วางแผน มีภูมิคุ้มกันและมีภาคภูมิใจ หวังแทนในทรัพยากรของตนเอง สืบทอดและรักษาวิถีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก หรือโลกาภิวัตน์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาชุมชนของตนเองและให้ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหากทุกชุมชนเรียนรู้ที่จะดูแลบ้านตัวเองให้ดี ให้นำไปเยือน การท่องเที่ยวของประเทศไทยในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศก็จะมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนอย่างแท้จริง

สรุป การจัดเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันจะทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้สึกเหนื่อยกับการเดินทางอีกทั้งยังได้เพลิดเพลินกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำเสนอ ขณะเดียวกันพื้นที่ฟูส่งเสริมและสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวเก่าแก่ให้มีชีวิตชีวากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ด้วยการปรับรูปแบบใหม่ให้โดดเด่นขึ้น สำหรับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวคือ การที่รัฐบาลมุ่งหวังและส่งเสริมให้ภาครัฐบาลและเอกชนให้ความสำคัญและมุ่งเสนอการบริการการท่องเที่ยวที่แสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยด้านต่าง ๆ แก่ผู้มาเยือน โดยมุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนหรือท้องถิ่น แก่นักท่องเที่ยวตั้งเอกลักษณ์ด้านวิถีไทยที่มีความหลากหลายในท้องถิ่นมาเป็นสิ่งดึงดูดใจและประชาสัมพันธ์เชิญชวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ขณะเดียวกันแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวก็ยังให้ความสำคัญกับระบบรายได้และเศรษฐกิจที่มากับการท่องเที่ยวโดยกระตุ้นให้เกิดระบบไหลเวียนของเม็ดเงินให้ถึงมือประชาชน

ชุมชนในท้องถิ่นอย่างยุติธรรมเป็นรายได้ของคนในชุมชนที่มาจากการแลกเปลี่ยนสินค้า ค่าขายงานฝีมือภูมิปัญญาเพราะมีความมั่นใจว่าเมื่อชุมชนเกิดความเจริญมีการท่องเที่ยวที่สร้างความเจริญให้กับชุมชนจะเป็นพลังที่จะช่วยให้ได้กลุ่มใหม่หันมาประกอบอาชีพในชุมชน รักและหวงแหนสมบัติของชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ สืบทอดต่อไป

2.3 บทบาทการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวชุมชน ประมวล เทพสงเคราะห์ (2558:20-21) กล่าวว่า การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชน เพื่อชุมชนเพื่อสร้างอัตลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวให้กับพื้นที่ทางสังคมของตนเองสู่การท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทุกบริบทและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนโดยมีองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมี 4 ด้านได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีการผลิตที่พึ่งพา ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งการมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ตลอดจนความเข้าใจของชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูล มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน การจัดการสิ่งแวดล้อมท่องเที่ยว การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตในวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีการสร้างจิตสำนึก เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติวัฒนธรรมทั้งที่บ้านและผู้มาเยือนเพื่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะแรงดึงดูดและแรงผลักดันให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism : CBT) หมายถึง การเลือกในการจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่างๆ มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานของการท่องเที่ยวโดยชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม

8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืน สู้คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล แนวทางการดำเนินเนิงานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและของจังหวัดขอนแก่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดขอนแก่น ในฐานะหน่วยงานประสานการดำเนินงานการดำเนินงาน จึงได้จัดทำโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – Based Tourism : CBT) ขึ้นโดยมีทิศทางและการดำเนินงาน คือสร้างโอกาสให้บุคลากรในชุมชนได้พัฒนาศักยภาพและระดมความคิด เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยอาศัย ความร่วมมือระหว่างชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน ภาครัฐและสถาบันการศึกษาในลักษณะพหุภาคีดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างรูปแบบกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยว

นอกจากด้านการบริการจัดการการท่องเที่ยวที่หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทในการขับเคลื่อนและเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแล้ว บทบาทของกลุ่มบุคคลหน่วยงานที่สนับสนุนพัฒนาการท่องเที่ยวดังนี้

1. บทบาทของนักท่องเที่ยว
  - 1.1 เลือกบริษัทนำเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงสำนักงานและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
  - 1.2 ศึกษาข้อมูลล่วงหน้าเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เช่น ประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในท้องถิ่น
  - 1.3 ท่องเที่ยวอย่างมีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและระมัดระวังพฤติกรรมที่อาจมีผลเสียต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นนั้น ๆ

1.4 งดซื้อสินค้าหรือบริการทำลายสภาพทางนิเวศวิทยาและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เช่น ปะการัง สัตว์น้ำ พันธุ์พืชไม้ต่าง ๆ หรือโบราณวัตถุ

1.5 ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ และข้อแนะนำของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด

1.6 ให้ความร่วมมือในกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยี่ยมชม

2. บทบาทของธุรกิจเอกชน

2.1 การลดมลพิษจากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลดปริมาณยาฆ่าแมลงที่ใช้ในสนามกอล์ฟ การควบคุมการปล่อยน้ำเสียสู่แหล่งน้ำสาธารณะและให้การสนับสนุนโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.2 ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ที่ดิน น้ำ ป่าไม้ และพลังงาน

2.3 ลดการปล่อยของเสีย โดยขบวนการนำมาใช้ใหม่ หรือ ติดตั้งเครื่องบำบัดน้ำเสีย

2.3 ส่งเสริมการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม

2.4 ลดกิจกรรมที่เสี่ยงต่อการทำลายสภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติ เขตโบราณสถาน วัตถุสถาน เป็นต้น

2.5 ส่งเสริมการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ตลอดจนให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

3. บทบาทของท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ตามนโยบายหลัก มีบทบาท

3.1 ส่งเสริมชักจูงให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ เดินทางมาสู่ประเทศไทยเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ เงินตรา พัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมโดยริบถ้วน

3.2 ขยายการท่องเที่ยวให้กระจายไปในท้องถิ่น เพื่อเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้ถึงประชากรในภูมิภาค

3.3 อนุรักษ์และฟื้นฟูสมบัติวัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ด้วยดีที่สุด

3.4 พัฒนาสิ่งแวดล้อมอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดี เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนให้มากขึ้น

3.5 เพิ่มความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางต่าง ๆ ในประเทศไทยด้วยความมั่นใจในความปลอดภัย

3.6 ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวของไทย ภายในประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้น้อยและเยาวชนเป็นการเพิ่มสวัสดิการด้านการท่องเที่ยวให้แก่คนไทย

3.7 สร้างกำลังคนที่เป็นคนไทยเข้าทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มากที่สุด

3.8 ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้มากขึ้น

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Development) สรุปได้ 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตต่อขบวนการท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอเท่าเทียมกัน
4. ต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

ขณะเดียวกันการผลักดันการท่องเที่ยวให้พัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืนต้องอาศัยสิ่งต่อไปนี้

1. ความร่วมมือประสานงานอย่างจริงจังระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนในพื้นที่ท่องเที่ยว
2. การจัดกิจกรรมประชุมหรือสัมมนาเพื่อเผยแพร่แนวคิดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายอย่างกว้างขวางทั้งกลุ่มนักธุรกิจ ข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา
3. กระทรวงการศึกษาควรพิจารณาจัดหลักสูตรวิชาการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในการศึกษาทุกระดับ (ยุพดี เสตพรรณ, 2537:283-286)

2.4 ผลกระทบต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

เสรี วังสีไพจิตร (2534:172) กล่าวว่า ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประมาณ 370 แห่ง เป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและต้องอนุรักษ์ไว้ การที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต้องคำนึงถึงหลัก 3 ประการคือ

- 1) สิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวังจะได้รับ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย
- 2) สิ่งที่คนในชุมชนคาดหวัง เช่น มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น
- 3) สิ่งที่ได้รับผิดชอบและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวคาดหวัง เช่น งบประมาณน้อย ช่วยอนุรักษ์ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้พอเพียงและเหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง เช่น สถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง สถานที่พักผ่อน ป้ายสื่อความหมาย การรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและดูแลความสะอาดแหล่งท่องเที่ยว

ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543:48) ได้กล่าวถึงผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งความรุนแรงจะมีมากหรือน้อยย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการในแต่ละท้องถิ่นเป็นประการสำคัญซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการคือ

1. นโยบายของรัฐบาล กล่าวคือ รัฐต้องจัดทำแผนแม่บทหรือแผนระยะยาวแผนระยะสั้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติและเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทุกระดับได้เป็นอย่างดี

2. สถาบันหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น กล่าวคือ ความล้มเหลวของกิจการการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ผ่านมาเกิดจากความล้มเหลวของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสถาบันหรือองค์กรที่ภาครัฐเอกชนในท้องถิ่นขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการในเชิงพัฒนาที่ผสมกลมกลืนระหว่างศาสตร์ที่เป็นสากลกับศาสตร์ท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้คงคุณค่าและเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญในเชิงการศึกษากระตุ้นให้ตระหนักถึงคุณลักษณะเฉพาะ (Unique) ที่สะท้อนให้เห็นถึงความมีอารยธรรมเป็นของตนเองเอาไว้มากกว่าเชิงพานิช และมีการปรุงแต่งกันมากเกินไปจนความเป็นจริง ยิ่งกว่านั้นผู้บริหารในระดับของท้องถิ่นที่มีไม่ใช่มนุษย์ท้องถิ่นทำให้ไม่เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นดีพอจึงใช้อำนาจและยึดแนวคิดของตนเองเป็นตัวตั้งจนทำให้เกิดผลกระทบต่อเอกลักษณ์เฉพาะจนคุณค่าลดลง

3. คุณภาพของประชากรในท้องถิ่น กล่าวคือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจและมองไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของตนเองไม่มีการห้ามปรามหรือต่อต้าน เมื่อเห็นนักท่องเที่ยวแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีการเอารัดเอาเปรียบแสดงอาการดูถูกเหยียดหยาม ฯลฯ ซึ่งล้วนก่อให้เกิดผลกระทบในทางเสียต่อตนเอง ท้องถิ่นและประเทศชาติโดยส่วนร่วมได้ทั้งสิ้น

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมักมุ่งเข้าไปยังความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ๆ พึ่งจะได้รับและความคาดหวังของผู้มาเที่ยวมาแล้วจะต้องได้รับอะไรบ้างซึ่งทั้งสองฝ่ายก็สร้างขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของแต่ละฝ่าย ย่อมเกิดปัญหาในการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละแหล่งเช่นกันที่บางกิจกรรมในการพัฒนาทำให้ต้องสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่น ปัญหาในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาด้านกายภาพ เช่น การใช้ประโยชน์จากที่ดิน ปัญหาอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ปัญหาการพัฒนาโครงสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและมลพิษ

2) ปัญหาด้านสังคม ปัญหาโสเภณีและปัญหาการขายบริการทางเพศ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่เสมอภาคของชุมชน ปัญหาชุมชนแออัดในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาการเปลี่ยนแปลงค่านิยม เป็นต้น

3) ปัญหาวัฒนธรรมหรืองานประเพณีเช่น ปัญหาการดัดแปลงรูปแบบทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว ปัญหาที่เกิดจากบุคคล กลุ่มบุคคลหรือผู้นำท้องถิ่นที่ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอยังขาดความลึกซึ้งทางวิชาการ รูปแบบการนำเสนอไม่อยู่ในกรอบของจริยธรรมอันดีงาม ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว ฉวยโอกาสหาประโยชน์ส่วนตัวและปัญหาขาดการประชาสัมพันธ์

ผลกระทบจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่เกิดขึ้นด้านต่าง ๆ มีทั้งทางบวกและทางลบ วรธนา ศิลปะอาษา (2546:215-227) มีดังนี้

1. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศและชุมชน ผลกระทบเกิดขึ้นดังนี้

1.1 ด้านบวกทำให้เกิดการสร้างอาชีพ มีการสร้างงานให้กับประชาชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน การเพิ่มรายได้ต่อหัวของชุมชน เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง

1.2 ด้านลบ ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการพัฒนาและกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ เกิดปัญหาการแก่งแย่งผลประโยชน์กันเอง ค่าครองชีพและราคาที่ดินสูงขึ้น

2. ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมดังนี้

2.1 ทางบวก การท่องเที่ยวส่งผลดีต่อแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน คือเกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญสังคมสู่ชุมชนในด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน เกิดการเปลี่ยนแปลงแผนการประกอบอาชีพชุมชน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ช่วยสร้างความสามัคคีต่อชุมชน ช่วยสร้างความสามัคคีให้ชุมชน เกิดความร่วมมือในการฟื้นฟู อนุรักษ์ วัฒนธรรมของชุมชน

2.2 ด้านลบ การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลพลได้หลายประการดังนี้ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีและค่านิยมของชุมชน เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนในชุมชนและนอกชุมชน เกิดปัญหาการเอาใจเปรียบนักท่องเที่ยว การลดค่าเดิมของงานศิลปหัตถกรรม เกิดปัญหาการทำลายวัตถุของชุมชน

3) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ประชาชนควรตระหนักและให้ความสนใจ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบดังนี้

1) ด้านบวก เกิดการกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อมช่วยกันหาแนวทางพัฒนา ปรับปรุงและรักษาสิ่งแวดล้อมและสิ่งปลูกสร้าง

2) ด้านลบ เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นในชุมชน ปัญหาการทำลายภูมิทัศน์ของชุมชน เกิดปัญหามลภาวะ เช่น น้ำเสีย ขยะมูลฝอย เป็นต้น

เอกสารคำสอนวิชา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
www.iarmprotuguesestudy.blogspot.com (สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2562) กล่าวถึงผลกระทบจาก
 การท่องเที่ยว วัฒนธรรมว่า

ด้านบวก

- 1) เกิดงานเกี่ยวกับเทศกาลท่องเที่ยว วัฒนธรรมถูกรื้อฟื้นหรือไม่เลือนลางจาก
 หายไป
- 2) มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น วัฒนธรรมมีส่วน
 เกี่ยวข้องกับศาสนามาก
- 3) ช่วยเผยแพร่เอกลักษณ์ประเทศ
- 4) เกิดความเชื่อถือของชาวบ้าน อาทิ เรื่องบาปบุญคุณโทษ

ด้านลบ

- 1) คุณค่าของงานศิลปะลดลง
- 2) วัฒนธรรมประเพณีที่ถูกเสนอขายในรูปแบบของสินค้าเน้นการตอบสนองแก่นักท่องเที่ยว
- 3) เกิดการตระหนกด้านวัฒนธรรม (Culture Shock)
- 4) การยอมรับและเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ๆ (Demonstration Effect)

สรุปได้ว่า ดังนั้นผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวการพัฒนาจากภาครัฐบาลและเอกชนก็เป็นปัจจัยต้นที่กลายเป็นปัญหาที่เกิดจากการร่วมลงทุนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากขาดการศึกษา เข้าใจรากเหง้าของการเป็นท้องถิ่นในชุมชนท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงส่งผลทำให้ผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนท่องเที่ยว มีทั้งทางบวกและทางลบ มีผลต่อชุมชนโดยตรง โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมหลาย ๆ อย่างที่ชุมชนต้องการเอาใจนักท่องเที่ยวจึงพยายามสร้างให้กิจกรรมหรือสินค้านั้น ๆ เป็นที่ถูกอกถูกใจแต่ในขณะเดียวกันอาจมีการลดหลั่นหรือตัดขั้นตอนบางขั้นตอนออกไป ผิดแบบไปจากเดิมหรือผลกิจกรรมหรือสินค้าขึ้นตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ตลอดจนความทันสมัยของสังคม โดยไม่ได้คำนึงถึงรากเหง้าที่มาของสินค้านั้น ๆ ซึ่งหลาย ๆ แหล่งท่องเที่ยว ๆ ประสบกับปัญหาดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นท่องเที่ยววันนั้น ๆ ตลอดจนทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชน กระแสการความเจริญทางด้านต่าง ๆ จึงเปลี่ยนแปลงสังคม มีส่วนทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนแนวโน้มการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน

3. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

พัชรี สีโรรสและคนอื่นๆ (2546:2) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ กระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสดงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ การเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย อรอนงค์ ธรรมกุล (2539:11) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไป หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคล การมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมนั้นจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่มีสิทธิ์ได้รับประโยชน์หรือสิ่งที่คุณต้องการมากที่สุดนั้น จะได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้น แสดงถึงสิ่งที่ทำไปนั้นจะเกิดตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง ความแตกต่างระหว่างการมีส่วนร่วมกับการให้ความร่วมมือ ได้แก่ การมีส่วนร่วมจะต้องคู่กับความรู้สึกเป็นเจ้าของ ส่วน การที่คนอื่นหรือฝ่ายอื่นเข้ามาช่วยด้วยนั้น ถือว่าเป็นการให้ความร่วมมือ ความเห็นดังกล่าวเป็นไปในแนวทางของการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงาน ชินรัตน์ สมสืบ (2539:20) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม หลักการพัฒนาชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชนเป็นต้น คนจึงมีส่วนสำคัญเพราะคนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาชนบท ไม่มีประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน

การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชน กิจกรรมและกระบวนการที่จะให้เกิดการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์นั้น ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมโดยตรงเพราะถือว่าเป็นทุนลำดับต้น ๆ ที่ชุมชนมีจึงจะสามารถดำเนินการด้านการท่องเที่ยวชุมชนได้ กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น โกวิท พวงงาม (2552: 358-359) กล่าวได้ว่า The International Association for Public Participation ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 5 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) เป็นระดับที่สำคัญที่สุด โดยการให้ข้อมูลในช่องทางต่างๆ เช่นเอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศและการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์เป็นต้น

ระดับที่ 2 การรับฟังความคิดเห็น (Consult) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ เป็นต้น

ระดับที่ 3 การสร้างความเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างความมั่นใจให้ชุมชนว่าความคิดเห็นหรือความต้องการของชุมชนจะถูกนำไปใช้พิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะ ประเด็นนโยบาย เป็นต้น

ระดับที่ 4 ความร่วมมือ (Collaborate) เป็นการให้กลุ่มชุมชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนหนึ่งของภาครัฐทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายชุมชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

ระดับที่ 5 การเสริมอำนาจแก่ชุมชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทชุมชนในระดับสูงสุด โดยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ ที่มอบอำนาจให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2547:15-20) ได้ให้ความหมายของการจัดการความรู้ว่า หมายถึง การจัดการข้อมูลสารสนเทศ และการบริหารคน เพราะในทุกๆองค์กรล้วนแล้วแต่มีข้อมูลสารสนเทศเป็นของตน

องค์กรจะต้องนำข้อมูลเหล่านี้มาเผยแพร่และแบ่งปันให้บุคคลในองค์กร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน การตัดสินใจและการปฏิบัติการต่างๆ ความรู้ในองค์กรมี 2 ประเภท คือ

ประการที่ 1 ความรู้ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล เป็นความรู้ที่อยู่ในสมอง ตลอดถึงความสามารถเฉพาะด้านของแต่ละคน มีเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความรู้ของแต่ละคน คือ นามานุกรม โทรศัพท์ สมุดรายชื่อ เป็นต้น

ประการที่ 2 ความรู้ที่ถูกบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อยู่ในเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

องค์ประกอบของการจัดการความรู้ จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) ด้านคน เพื่อความได้เปรียบของการมีองค์ความรู้ที่ดี จึงต้องมุ่งเน้นที่ความสามารถของคนในองค์กร การพัฒนาคนเป็นความสำคัญอันดับแรก แต่ต้องอาศัยความรู้จากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการ การค้นคืนสารสนเทศ ปัญญาประดิษฐ์ และพฤติกรรมองค์กร ในปัจจุบันการจัดการความรู้จะเน้นการพัฒนาคนในองค์กรเป็นอย่างมาก โดย 80 เปอร์เซ็นต์เป็นการพัฒนาข้อมูลจากสมองของมนุษย์ และอีก 20 เปอร์เซ็นต์เป็นข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี เนื่องจากหัวใจของการจัดการความรู้ คือ การรวบรวมความรู้ และการวิเคราะห์สังเคราะห์ความรู้ ตลอดจนการนำความรู้ดังกล่าวไปใช้งาน คือ การสร้าง การจัดการ และการนำไปใช้

2) ด้านกระบวนการของการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

ก. การจัดการความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ ในส่วนนี้เป็นขั้นตอนของการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้แก่องค์กร ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้า การวิจัยและพัฒนา ต้องมีการจัดหมวดหมู่ในเป็นระบบ เพื่อความสะดวกในการเก็บและการค้น

ข. การแบ่งปันความรู้ เพื่อใช้ความรู้ร่วมกันในองค์กร มีอยู่ 4 ระดับ ได้แก่ ความรู้เชิงข้อเท็จจริง ความรู้ที่เชื่อมโยงกับโลกของความเป็นจริง ความรู้เชิงเหตุผลระหว่าง

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับประเทศไทย (อ้างถึงใน อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์ 2553:19-21) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ เกิดการสร้างงาน พัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้อง มีแหล่งรายได้ใหญ่ ระบบสาธารณสุขปกเื้อได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุงเนื่องจากกระบวนการท่องเที่ยว และมีความก้าวหน้าทางสาธารณสุขปลอดภัยจากโรค แต่ในขณะเดียวกันชุมชนจะได้รับผลกระทบด้านลบด้วย เช่น ชุมชนที่เติบโตเร็วเกินไป โครงสร้างของชุมชนอาจเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมเดิมและวิถีชีวิตของชุมชนถูกกลืนไปกับอิทธิพลของวัฒนธรรมจากภายนอก ที่ผ่านมามีชุมชนแทบไม่ได้รับประโยชน์ที่แท้จริงจากการท่องเที่ยว เนื่องจากผู้มีโอกาสมากกว่าได้แสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและทรัพยากรโดยให้ประโยชน์ต่อชุมชนเพียงเล็กน้อยและสร้างผลกระทบทางลบไว้มาก การลดผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน การสร้างโอกาสและประโยชน์ที่แท้จริงแก่ชุมชนและท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนมีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเท่านั้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยให้ชุมชนมีส่วนสำคัญการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นเจ้าของท้องถิ่นเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ช่วยกันดูแลความสะอาดเรียบร้อย ความร่วมมือของท้องถิ่น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการดูแลความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัย และชุมชนสามารถให้บริการและให้ข้อมูลด้านความเป็นอยู่และวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจะต้องส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติโดยก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนต้องมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นคือ กระจายรายได้ยกระดับคุณภาพชีวิต ได้รับผลตอบแทนมาบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวและสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ส่งผลให้สังคมมีการพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาของท้องถิ่นเอง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรมีแนวทางในการเปิดโอกาสให้ชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนและองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบกระบวนการในการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยส่วนร่วมดังนี้

1) สํารวจศัภยภาพของชุมชน

2) เตรียมความพร้อมของชุมชน

จัดเวทีพบปะพูดคุยและประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้สนใจ วิเคราะห์ผลดีผลเสียของการจัดการท่องเที่ยวต่อท้องถิ่นและชุมชน

ให้ความรู้แก่ชุมชนถึงกระบวนการจัดการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการจัดอบรมประชุมเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงาน

3) จัดกิจกรรม สนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4) สร้างความเข้มแข็งในการทำงานร่วมกันซึ่งดำเนินการไปในลักษณะต่าง ๆ

ใช้สื่อต่าง ๆ ช่วยในการเสนอข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

ใช้กระบวนการกิจกรรมกลุ่ม

จัดอาสาสมัคร

ปลูกฝังเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพิทักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

5) กำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

6) จัดรูปแบบองค์กร กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและการจัดสรรผลประโยชน์

7) สํารวจข้อมูลทรัพยากรท่องเที่ยว กำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

8) ประชาสัมพันธ์จัดหานักท่องเที่ยวและวางแผนการตลาด

9) พัฒนามัคคุเทศก์ ผู้ประสานงานและบุคลากร

10) เตรียมความพร้อม และปฏิบัติการโครงการนำร่อง

11) สรุปและประเมินผลหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมนำร่อง

12) พัฒนาปรับปรุงกระบวนการ โดยการวิเคราะห์กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวและองค์ประกอบต่าง ๆ

13) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานภายนอก

การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการพัฒนาชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยมีหลักการเรื่อง ของหลักจิตสำนึกและความรับผิดชอบ คือ เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบ ความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า คือ บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด คุ้มค่ามีประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน มีเป้าหมายและวิธีการของการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ประชาชนจะได้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน

สรุปได้ว่าชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยกันออกแบบและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนให้น่าสนใจและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพราะประชาชนในชุมชนคือผู้รู้ข้อมูลในชุมชนดีกว่าหน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้ามาร่วมพัฒนาส่งเสริม ประเด็นสำคัญที่สุดคือจะต้องให้ชุมชนเข้ามามี

ส่วนร่วมในการบริหารจัดการ จัดกิจกรรมและดูแลแบ่งปันเรื่องของผลประโยชน์อย่างลงตัวและยุติธรรมกับทุกฝ่าย ขณะเดียวกันจะต้องปลูกฝังแนะนำแนวทางให้ชุมชนได้รู้จักหวงแหนอนุรักษ์ รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนให้คงทนและยั่งยืน

3.2 การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

การขับเคลื่อนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะมาจากความร่วมมือแรงร่วมใจของคนในชุมชนซึ่งอาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ จึงเกิดการรวมตัวมีเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกันจึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้น ๆ สามารถดำรงอยู่ได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนได้มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ชินรัตน์ สมสืบ (2539) <https://www.gotoknow.org> เข้าถึง เมื่อ 4 พ.ค.62 กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญจึงจะทำให้ชุมชนเกิดการ พัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ชุมชนเกิดการ พัฒนา เช่น การมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่สุด เพราะคนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาชนบท ไม่มีประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545:47) อ้างถึงใน จอมขวัญ ลอยศักดิ์วงศ์ (2550:25)กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของบทบาทประชาชนในกระบวนการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมด้วยการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น มีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดการทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น และเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจ

พัชรี สีโรสและคนอื่น ๆ (2546:2) ค้นใหม่ในแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแม่สอด จ.ตาก สรุปความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่แรกเริ่มจนกระทั่งการติดตามผลและประเมินผลเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ – การเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

สำนักงานงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (<https://www.secretary.mots.go.th>) เข้าถึง เมื่อ 4 พ.ค. 62 กล่าวถึงแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และสร้างสรรค์ พ.ศ.2561-2565 โดยจากการทำแผน จากข้อสรุป จากความเห็นในการจัดประชุมระดับพื้นที่ใน 6 ภูมิภาค สรุปได้ว่า1) มีชุมชนหลายแหล่งในหลายบริบท สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน ด้านการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) ชุมชนตระหนักและภาคภูมิใจในทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดและใช้ CBT เป็นเครื่องมือในการจัดการด้านความรู้ ทักษะการจัดการท่องเที่ยว 3) กระบวนการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวถือเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จ ในบางชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวเพราะเห็นว่าชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยว น่าสนใจซึ่งไม่เพียงพอ CBT ต้องการงานแบบมีส่วนร่วม มีการบริหารจัดการที่ดี มีเป้าหมายร่วมกันของคนในชุมชนว่า ทำไปเพื่ออะไร

ด้านจุดแข็ง จุดอ่อนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยเร่งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่สืบไป

ผลกระทบ มีผลต่อชุมชนเรื่องของประโยชน์ที่ชุมชนได้รับโดยตรง และโดยอ้อม ทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม แนวทางในการพัฒนาต้องพัฒนาคนและชุมชนสร้างความภาคภูมิใจ สร้างการรับรู้ให้แก่สังคมภายนอกและพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเรื่องการบริหารจัดการ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม

(Tourismblogspotcom.blogspot.com (30 พ.ค.62) ให้ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวรวมถึงการจัดการบริการอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยวต้องยอมรับให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ต้องชี้ นำภายใต้ปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้กำหนดหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ว่า ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นได้รับการคาดหวังให้นำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมด ด้วยวิถีทางที่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียะ ในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณาภาพทางวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อชีวิต เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (<https://sites.google.com>)

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การกำหนดแนวทางใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวรวมทั้งปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของ เซอร์ลี อีเบอร์ (Shirley Eber)

1. อนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรอย่างพอติ (Using resource Sustainable) หมายถึงต้องมีวิธีการจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เดิมทั้งมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม เพียงพอหรือใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้อย่างประหยัด ต้องคำนึงถึงต้นทุนอันเป็นคุณค่า คุณภาพของธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง การสงวนรักษาคุณภาพของทรัพยากรให้มีคุณค่าต่อชีวิตที่ดี รู้วิธีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ปรับปรุง บำรุงให้เกิดประโยชน์ได้นาน เพิ่มพูนและเสริมสร้างไว้ให้มามากเพียงพอต่อการเพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม การปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรนั้นต้องคงความเป็นเอกลักษณ์อย่างดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด เกิดผลกระทบอันเป็นผลเสียน้อยที่สุด โดยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีแบบใหม่การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดอย่างเหมาะสมจะสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยาวนาน

2. ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็นกับการลดของเสีย (Reducing over-consumption and waste) ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันวางแผนการจัดการ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพหรือจัดหาทรัพยากรที่มีคุณสมบัติและมีคุณภาพเหมือนกันใช้ทดแทนกันได้ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรที่หายาก ส่วนการลดของเสีย เช่น ขยะปฏิภูลต้องหาวิธีการจัดการโดยการแยกประเภทขยะ ขยะแห้งอาจนำระบบการหมุนเวียนการใช้ การใช้ซ้ำและการแปรรูปกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

3. รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม (Maintain diversity) ต้องวางแผนขยายรากฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม โดยการเพิ่มคุณค่าและมาตรฐานการบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้นนานขึ้นหรือกลับไปเที่ยวซ้ำอีก

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) ต้องมีการประสานแผนการพัฒนาในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองท้องถิ่น (เทศบาล, อบต.) แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการทำงานในสถานที่ท่องเที่ยวเดียวกันมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

5. นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting local economy) ต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรในท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการขายการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวให้มากขึ้นเป็นการสร้างรายกระจายสู่ประชาชนที่ประกอบการในท้องถิ่น

6. การที่ส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น (Involving local communities) คือ ร่วมทำงานกับท้องถิ่นแบบเป็นองค์กรรวม (Participation Approach) โดยเข้าร่วม

ในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น เป็นหน่วยงานร่วมทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เป็นหน่วยงานร่วมวิเคราะห์ หรือร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน เป็นหน่วยงานร่วมส่งเสริมการขาย การท่องเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังต้องประสานเครือข่ายระหว่างองค์กรและท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพของการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

7. มีการประชุมกับผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting stakeholders and public) ต้องมีการประสานกับประชาคมในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่การประชุมหรือทั้งการเพิ่มศักยภาพให้กับการท่องเที่ยว การประเมินผลกระทบการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านการท่องเที่ยว การแก้ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการตลาด โดยจัดการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมปฏิบัติในทิศทางเดียวกันเป็นการลดข้อขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ต่างกัน

8. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ การฝึกอบรม การส่งเจ้าหน้าที่ดูงานอย่างสม่ำเสมอให้มีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาบุคลากรในองค์กรและเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว

9. การจัดเตรียมข้อมูล คู่มือในการบริการข่าวสารการท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibly) ต้องร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว การบริการ การขายให้พร้อมและเพียงพอต่อการเผยแพร่ อาจจัดทำในรูปแบบสื่อทัศนูปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือการตลาดการท่องเที่ยวในรูปแบบเอกสาร แผ่นพับ หนังสือคู่มือ วีดีโอ แผ่นซีดีรอม เป็นต้น

10. ประเมิน ตรวจสอบและวิจัย (Undertaking research) จำเป็นต่อการแก้ปัญหาและเพิ่มคุณค่าคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวโดยต้องมีการประเมินผลการตรวจสอบผลกระทบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอโดยการสอบถามผู้ใช้บริการโดยตรง การสอบถามความเห็นจากใบประเมินผลหรือการวิจัยตลาดการท่องเที่ยวทราบผลของการบริการ นำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความประทับใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (<https://www.tatreviewmagazine.com>)

สรุปการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือกิจกรรมท่องเที่ยวที่ชุมชนหรือผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ความรู้มีส่วนร่วมใจส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ สามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ รักษา กิจกรรม บริการจัดการให้มีผลกำไร มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบอยู่เสมอโดยต้องอยู่ภายใต้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ จึงจะทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนยั่งยืนอยู่ได้

4. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน

การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนเป็นกิจกรรมหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนในหมู่บ้านที่มีลักษณะที่ลักษณะวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีที่มีเอกลักษณ์พิเศษ โดดเด่น เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจวัฒนธรรมพื้นถิ่นหรือพื้นบ้าน โดยคนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

สังคมชนบท (Rural Society)

บางที่เรียกสังคมแบบชาวบ้าน (Folk Society) มีความสำคัญที่สุดของสังคมไทยเพราะเป็นโครงสร้างหลักเกือบทั้งหมดของประเทศไทย อันมีผลทางพฤติกรรมโน้มเอียงทั้งทางขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมส่วนรวม ลักษณะเฉพาะที่สำคัญของสังคมชนบทคือ การรวมกลุ่มแบบรูปนัย (Informal) ประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่ในชนบทนอกเขตเทศบาล มีการตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านต่าง ๆ และประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ สถานภาพและบทบาทของคนในสังคมชนบทไม่แตกต่างกันมากนักและไม่ค่อยเห็นความแตกต่างของชนชั้นทางสังคมได้อย่างชัดเจน สมาชิกในสังคมชนบทจะมีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ถ้าแม่ไม่ใช่ด้วยสายเลือดแต่ถ้าอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันนานเข้าก็จะถือเอาความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ถ้าแม่ไม่ใช่ด้วยสายเลือดแต่ถ้าอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันนานเข้าก็จะถือเอาความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำในสังคมชนบท ได้แก่ พระ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ครู และผู้อาวุโส ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ชาวชนบทมีชีวิตอยู่แบบง่าย ๆ มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันในยามทุกข์และยามสุข เป็นผู้ซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมาและมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น มีความกตัญญูกตเวทิต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์และผู้มีพระคุณ ๆ ละ ยึดมั่นในศาสนา เชื่อถือศรัทธาสูง และเคร่งครัดในระเบียบประเพณี ในหมู่บ้าน ตำบล ของชนบทมักมีวัด (พุทธ) โบสถ์ (คริสต์) หรือมัสยิด (อิสลาม) ตั้งอยู่เพื่อใช้ประกอบกิจทางศาสนาตามความเชื่อของคน ครอบครัวชาวชนบทมักเป็นครอบครัวใหญ่อาจสืบเนื่องมาจากหลายสาเหตุ เช่น การต้องการแรงงานในการเกษตร การไม่มีหรือมีความรู้ด้านการวางแผนครอบครัวน้อย รวมทั้งไม่จำเป็นต้องส่งเสียให้ลูกศึกษาหาความรู้สูง ๆ เช่น คนในเมือง ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นภาษาถิ่น เช่น ภาษาไทยภาคเหนือ ภาษาไทยภาคใต้ ภาษาไทยภาคอีสานและภาษาไทยภาคกลาง นอกจากนี้ยังมีภาษาอื่น ๆ ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เป็นต้น

สังคมเมือง (Urban Society) มีความซับซ้อน เป็นศูนย์กลางของความเจริญและทั้งมีความเสื่อมรวมอยู่ด้วย เมืองเป็นสถานที่ตั้งฐานอันถาวรหนาแน่นด้วยประชากรและเป็นที่รวมของผู้คนที่มีความแตกต่างทางพื้นเพ ซึ่งอยู่ในเขตเมืองหรือเขตเทศบาล เมืองอาจแบ่งได้หลายประเภท เช่น มหานครระดับชาติ (National Metropolis) คือกรุงเทพมหานครและมหานครระดับภูมิภาค (Regional Metropolis) เช่นเชียงใหม่ ชีวิตประจำวันของชาวเมืองไม่ค่อยมีเวลามากนักเพราะต้องต่อสู้เพื่อการดำรงชีพ ความสัมพันธ์ทางสังคมและลักษณะของคนในเมืองเป็นแบบตัวใครตัวมัน ทำให้ความผูกพันระหว่างบุคคลน้อยลง ความสัมพันธ์จึงมีลักษณะเป็นทุติยภูมิ (Secondary Relationship) มากขึ้น

แม้แต่ในวงญาติก็เริ่มมีความเห็นห่าง ไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเหมือนแต่ก่อน จากความเป็นศูนย์กลางของความเจริญต่าง ๆ ด้านการศึกษา การสื่อสาร วิทยุ โทรทัศน์ ธุรกิจการเงิน การธนาคาร การเมือง ฯลฯ จึงทำให้สภาพและบทบาทของคนในสังคมเมืองมีความแตกต่างกันมากตลอดจนความแตกต่างกันทางชนชั้นทางสังคม ผู้คนในสังคมเมืองประสบความวุ่นวายทั้งด้านจิตใจและร่างกาย สิ่งแวดล้อมของสังคมเมือง มีผลกระทบที่อยู่อาศัย ทำให้คนเมืองเป็นคนอ่อนแอทั้งร่างกายและจิตใจ กลายเป็นคนหงุดหงิดง่าย และดำเนินชีวิตอย่างพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเองไว้ให้ได้มากที่สุด

สรุปได้ว่า วิถีชุมชน หมายถึงการดำเนินชีวิตของหมู่คนจำนวนหนึ่งที่อยู่อย่างหนาแน่นอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์อันดีและคบค้าสมาคมกันเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนแบบแบ่งปันเอื้อเฟื้อเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตในชุมชนร่วมกัน วิถีชีวิตและวิถีชุมชนจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพราะชุมชนต้องมีการพัฒนาระบบการสืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมให้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดบทบาท โดยมีกระบวนการเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น คน เทคโนโลยี เศรษฐกิจ เป็นต้น วิถีชีวิตของชุมชนในอดีต มีความผูกพันเครือญาติโดยการอบรมสั่งสอนของบรรพบุรุษ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ความคิด ความเชื่อ นับถือศาสนาาร่วมกันและเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่ามีผลต่อการดำรงชีวิตที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ดังนั้น เพื่อให้ดำรงชีวิตของชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ควรให้ชุมชนมีการสงวนรักษาสืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมกับท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและมีความสัมพันธ์กับกระแสวัฒนธรรมภายนอกให้กลมกลืนกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยให้สอดคล้องกับสภาพสังคมท้องถิ่นตลอดจนให้ชุมชนมีการพึ่งตนเองในการดำรงชีวิต ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพากันและพัฒนาความรู้ ความสามารถจากความรู้เดิมที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านของท้องถิ่น ผสมผสานและเชื่อมโยงวัฒนธรรมชุมชน เข้ากับวัฒนธรรมสากลเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล และมีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันตั้งกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนในเรื่องความรู้ของชุมชนมาทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและอยู่อย่างยั่งยืนอย่างมีความสุข โดยไม่แสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ส่วนตน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

คำว่า “ภูมิปัญญา” (wisdom) พบว่ามีการให้ความหมายไว้ในหลายลักษณะด้วยกัน โดยมีความหมายที่ครอบคลุมถึงความรู้ ความสามารถ และความเชื่อทางพฤติกรรมที่สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ (อภิขยา นิเวศน์, 2550:42)

ธวัช ปุณโณทก, (2531: 40-42) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาและการประกอบอาชีพจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา การใช้ควายในการไถนาและนวดข้าว เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2536:17-33)กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสั่งสมมาจากประสบการณ์ชีวิต สังคมและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมลักษณะจำเพาะแต่ละท้องถิ่น มีความเชื่อมโยงและบูรณาการสูงและมีความเคารพผู้อาวุโส สามารถสรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีวัฒนธรรมเป็นฐานราก ใช้วิทยาศาสตร์มีการบูรณาการสูงมีการเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้ง สูงส่ง เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม เราสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่การศึกษาของชาติ ค้นคว้าทำนุภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลิตเอกสารศึกษาภูมิปัญญาวิจัยองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สารานุกรมไทย (2543:18) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยหมายถึง ความรู้ ความสามารถ พิธีการ ผลงานที่คนไทยได้ค้นความรวบรวมและจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอดจากคนหนึ่งมาสู่อีกคนหนึ่ง จึงเกิดผลิตภัณฑ์ที่งดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์
ความสำคัญของภูมิปัญญา

คุณค่าของภูมิปัญญาไทย ได้แก่ ประโยชน์ และความสำคัญของภูมิปัญญา ที่บรรพบุรุษไทย ได้สร้างสรรค์ และสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง จากอดีตสู่ปัจจุบัน ทำให้คนในชาติเกิดความรัก และความภาคภูมิใจ ที่จะร่วมแรงร่วมใจสืบสานต่อไปในอนาคต เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ประเพณีไทย การมีน้ำใจ ศักยภาพในการประสานผลประโยชน์ เป็นต้น ภูมิปัญญาไทยจึงมีคุณค่า และความสำคัญ ดังนี้ (อภิขยา นิเวศน์, 2550 : 46)

1. ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น มีความมั่นคง พระมหากษัตริย์ไทยได้ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติมาโดยตลอด
2. ช่วยสร้างให้คนไทยเกิดความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิในความเป็นคนไทย มีความสามารถปรากฏในประวัติศาสตร์ เป็นที่ยอมรับของนานาชาติอารยประเทศ นอกจากนี้ ภูมิปัญญาไทยที่โดดเด่นยังมีอีกมากมาย เช่น มรดกภูมิปัญญาทาง ภาษาและวรรณกรรม เป็นต้น ด้านอาหาร อาหารไทยเป็นอาหารที่ปรุงง่าย พืชที่ใช้ประกอบอาหารส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพร ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น และราคาถูก มี คุณค่าทางโภชนาการ และยังป้องกันโรคได้หลายโรค
3. สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่คนไทยนับถือมาใช้กับชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม โดยนำหลักธรรมคำสอนของศาสนา มาปรับใช้ ในวิถีชีวิต ทำให้คนไทยเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประณีประนอม รักสงบ เป็นการใช้ภูมิปัญญา ในการนำเอาหลักของพระพุทธศาสนา มา ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน
4. ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในเรื่องของการยอมรับนับถือ และให้ความสำคัญแก่คน สังคม และธรรมชาติอย่างยิ่ง มี เครื่องชี้ที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนมากมาย เช่น ประเพณีไทย 12 เดือน ตลอดทั้งปี ล้วนเคารพคุณค่าของธรรมชาติ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

5. ช่วยเปลี่ยนแปลง ปรับวิถีชีวิตคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัย แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไป ความรู้สมัยใหม่ จะล้นหลามเข้ามามาก แต่ภูมิปัญญาไทย ก็สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปีนรัชฎ์ กาญจนะจิติ (2540: 94) ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่าหมายถึงการรักษา สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้คงอยู่ในสภาพเดิมที่มันเป็นอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ซึ่งวิธีการนี้จะต้องเป็นการ ทำงานที่ค่อนข้างมากกว่าการทำงานปกติ เพื่อการรักษาสิ่งใดก็ตามให้อยู่ในสภาพที่ดีโดยทำนุบำรุง อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จากการใช้ความหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ดังกล่าวข้างต้น

วิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาจึง ต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบด้านสถานการณ์และเป้าหมายของ ภูมิปัญญานั้นๆ เป็นสำคัญ ทั้งนี้ในการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาอาจใช้วิธีการที่หลากหลายร่วมกันได้เพื่อ นำไปสู่การป้องกัน ฟื้นฟู และรักษา ภูมิปัญญาเหล่านั้นให้คงอยู่สืบทอดต่อไป ซึ่งโดยทั่วไป พบว่า แนวทางในการส่งเสริมและสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 แนวทางสำคัญ ดังนี้ 1. ส่งเสริม โดยทางตรง หมายความว่า การส่งเสริมให้มีการรักษาและปฏิบัติยืดยื้อ วัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างจริงจัง ในกลุ่มของชุมชน 2. ส่งเสริมโดยทางอ้อม หมายความว่า ส่งเสริมโดยการปลูกเร้าให้กลุ่มชนหันมาให้ความสนใจ สิ่งที่เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน ให้ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ สนับสนุนเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านโดยนำมาใช้ในชีวิตประจำวันให้มากที่สุด 3. ส่งเสริมโดยการศึกษา หมายความว่า การมุ่งเน้นให้สิ่งที่เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านเข้าไป อยู่ในหลักสูตรและเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในทุกระดับตามระบบที่ควรจะให้เยาวชนได้รับรู้เป็น ขั้นตอนตั้งแต่อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ตลอดจนสถานบันการศึกษาทุกระดับ จัดระบบรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อ การศึกษาค้นคว้า และให้บริการแก่ชุมชนได้ การเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางในการส่งเสริมและ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นแล้ว ขั้นตอนสำคัญ อีกประการหนึ่งที่มีต่อการอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น คือ การเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับกลุ่มชนได้ รับทราบ ให้เกิดความภาคภูมิใจและ เกิดความรัก ความหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจุบันภูมิปัญญาชาวบ้านที่มากการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ได้มีการปรับเปลี่ยน ประยุกต์ให้เข้า กับยุคสมัย หลายชุมชนได้หยิบยกมาเป็นจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยว นอกเหนือจากได้จำหน่าย เป็นของที่ระลึกแล้ว ยังมีการฝึกฝนถ่ายทอดให้กับผู้สนใจหรือเยาวชนรุ่นใหม่ด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้ประกอบด้วย

1. การสร้างบ้านเรือนการ
2. ประดิษฐ์ของใช้เพื่อการดำรงชีวิต เช่น เครื่องมือจับสัตว์ หออาหาร ทำไร่เป็นต้น
3. การจัดทำเครื่องนุ่งห่มและเครื่องประดับ
4. อาหารพื้นบ้านและวัฒนธรรมการกิน
5. ยารักษาโรคที่ทำจากสมุนไพร การนวดแผนโบราณ

6. ภาษาพูดหรือภาษาถิ่น
7. การแต่งกายพื้นบ้านและการแต่งกายงานต่าง ๆ
8. ดนตรีพื้นบ้าน ศิลปะพื้นบ้าน
9. ความเชื่อและประเพณีพื้นบ้าน
10. การประกอบอาชีพหลักในหมู่บ้าน

การเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวชนบททำให้เห็นถึงลักษณะการใช้ชีวิตประจำวัน วัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้านที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไปแต่ละท้องถิ่น รวมถึงทำให้เห็นความหลากหลายของ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมตลอดจนการแสดงออกที่ได้รับการส่งต่อสืบสานมาจาก บรรพบุรุษ และสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ที่ผ่านการทดลอง ฝึก กลับไปทำที่บ้านได้หรือปรับใช้ตามความต้องการ และที่ทำได้ง่ายพร้อมหาวัสดุได้ตามท้องตลาดหรือตามบ้าน นั่นก็คือ ด้านอาหารการกิน เช่น แกงพื้นบ้านต่าง ๆ หรืองานหัตถกรรมฝีมือประเภทยิบ ปัก ถักร้อย เป็นต้น

กิจกรรมของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวตามหมู่บ้านต่าง ๆ นั้นมักนิยมทำกิจกรรมดังนี้

1. ดูงานหัตถกรรมที่ชาวบ้านประดิษฐ์เพื่อจำหน่าย
2. เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก
3. เดินชมสภาพบ้านเมืองตามตรอก ซอก ซอย สังเกตวิถีชีวิตและภูมิปัญญาพื้นบ้าน ดูการประกอบอาชีพและอาชีพหลัก อาชีพรอง พ่อบ้าน แม่บ้าน
4. สร้างสัมพันธ์ไมตรี พบปะ พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้
5. ถ่ายภาพตามความสนใจ
6. เลือกรับประทานอาหารพื้นบ้าน เครื่องดื่ม ที่ชาวบ้านจำหน่ายราคาหมู่บ้าน

สรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น การเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ความเชื่อมโยงมาจากรุ่นสู่รุ่น ให้คนรุ่นใหม่จนเกิดการเรียนรู้ ทักษะและความชำนาญตามแบบอย่างโบราณขณะเดียวกันก็จะมีการผลิตผลงานปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นจำพวกงานฝีมือ งานหัตถกรรม เช่น เย็บปักถักร้อย งานจักสาน อุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตรประจำวัน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนท่องเที่ยว

5. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกรมส่งเสริม

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้วางแนวทางไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. พัฒนาระบบโลจิสติกส์ด้านการท่องเที่ยว หมายถึง พัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งในการเดินทางเข้าสู่ประเทศ ทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ พัฒนาเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สามารถเชื่อมโยงกับรูปแบบการเดินทางอื่น ๆ

2. พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ปรับปรุงระบบการตรวจคนเข้าเมือง จำทำแผนที่ท่องเที่ยวให้ครอบคลุม เพิ่มจุดบริการ Free WiFi ในการท่องเที่ยว จัดทำระบบบัตรโดยสารเดียวที่ใช้ได้กับทุกช่องทางการเดินทาง และพัฒนาศูนย์ช่วยเหลือให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ท่องเที่ยว

3. พัฒนาระบบความปลอดภัยและสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยว สนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อป้องกันและช่วยเหลือนักท่องเที่ยว และจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวให้ครอบคลุมพื้นที่ท่องเที่ยว

5.1 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2560:15-16) กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ว่า ชุมชนในประเทศไทยนั้นมีความหลากหลายทางชีวภาพ อุดมด้วยความงดงามทางวัฒนธรรม ซึ่งคนในชุมชนภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นตนเอง ได้ปลูกฝัง สั่งสมจิตสำนึกความหวงแหน รักษ์วัฒนธรรมตนเอง ถ่ายทอดสู่อนุชนรุ่นหลังจากรุ่นสู่รุ่นและเครื่องมือหนึ่งซึ่งช่วยในการอนุรักษ์คือ สืบสานวัฒนธรรมดังกล่าวได้ คือ “การท่องเที่ยวโดยชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” (Cultural Community-Based Tourism:CCBT) อันเป็นการสร้างโอกาสให้คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ศีลธรรมรวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมของดีในชุมชน ความเป็นมาเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ คุณค่า วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ ปราชญ์ ในชุมชนตนเอง วางแผนทิศทางทางการบริหารจัดการทรัพยากรในรูปแบบท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้คนต่างชุมชนเข้ามาสัมผัส เรียนรู้ในสิ่งที่ชุมชนภาคภูมิใจ รักษา และสืบทอด ให้เป็นการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม เคารพวัฒนธรรมของชุมชน โดยยึดหลักความยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดดเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวหรือต้องการให้ชุมชนของตนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังเป็นการสร้างรายได้เสริม กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

องค์ประกอบต่าง ๆ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในลักษณะที่คงไว้ซึ่งวิถีของท้องถิ่น ในแง่สังคม วัฒนธรรม ได้แก่ การวางแผนเส้นทางท่องเที่ยว การสื่อความหมายข้อมูล แก่นักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้และเข้าใจถึงอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลายเพื่อความเพลิดเพลิน ความสุข พร้อมทั้งเป็นการเสริมสร้างให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์

ร่วมกับชาวบ้านและชุมชน การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พักโฮมสเตย์ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นของที่ระลึกกิจกรรมต่าง เหล่านี้จะทำให้เกิดการบอกต่อและถ่ายทอดแก่นักท่องเที่ยวอื่น ๆ ต่อไป

5.2 องค์ประกอบ แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ประกอบ แนวทางของการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำไปสู่ความสำเร็จในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณภาพ โดยมีสิ่งที่ต้องพิจารณา มีดังนี้

1) ต้นทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น เป็นต้องพิจารณาและวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในมิติของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งในที่นี้หมายถึง ต้นทุนวัฒนธรรมของชุมชน อันได้แก่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปะท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น ความเชื่อท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ปราชญ์หรือผู้รู้ในท้องถิ่นตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น หากพบว่าชุมชนยังคงดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ได้อย่างมากก็จะสามารถนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจได้หรือ หากต้องการรื้อฟื้นวัฒนธรรมบางสิ่งที่เลือนหายไปให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง เพื่อให้เกิดกระบวนการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และการฟื้นฟูวัฒนธรรมการท่องเที่ยวจะช่วยยกระดับความสำคัญของวัฒนธรรมและทำให้เกิดกระบวนการสืบทอดในเชิงการใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบันได้

2) ความพร้อมของบุคลากรในชุมชนและความร่วมมือของคนในชุมชน

ความพร้อมของบุคลากรในชุมชนเป็นตัวแปรสำคัญที่สร้างให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากกระบวนการพัฒนาที่จะทำไปสู่ความเข้มแข็งนั้นต้องเกิดจากการระเบิดจากภายใน หมายความว่า จำเป็นต้องมีบุคลากรในชุมชนที่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น คนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงคุณค่าและหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีความภาคภูมิใจในที่จะนำเสนอเรื่องราวในท้องถิ่นต่อผู้มาเยือน การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในด้านการอนุรักษ์และจัดการวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นนับเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ “การจัดการ” และ “การอนุรักษ์” ดังนั้น กระบวนการทั้ง 2 อย่างนี้จะเกิดขึ้นได้อย่างประสบความสำเร็จจำเป็นต้องเกิดจาก “เจ้าของ” วัฒนธรรมนั้นก็คือ คนในชุมชนนั่นเอง

3) โอกาสในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การหนุนเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานในท้องถิ่น และภาควิชาการ นับเป็นโอกาสที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอย่างยิ่งการส่งเสริมบทบาทของ “พี่เลี้ยง” ในการพัฒนาและบทบาทของ “ผู้สนับสนุน” ให้เกิดกระบวนการพัฒนาและส่งเสริม

ในบทบาทของพี่เลี้ยงนั้นนับเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้น บทบาทที่สำคัญของพี่เลี้ยง คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความชัดเจนในแนวทางและความคิดด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชน รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาและผู้ประสานให้เกิดความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้น พี่เลี้ยงจึงทำหน้าที่เป็นผู้สร้างกระบวนการทำงานของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ที่สำคัญและชุมชนมีข้อจำกัด ตลอดจนการส่งเสริมการตลาดและขยายผลการพัฒนาในวงกว้าง

การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาและกระบวนการในการสร้างการพัฒนาจากฐานคิดและความรู้ของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญนับเป็นฐานรากในการพัฒนาแล้วจึงพัฒนาในด้านโครงสร้างและการตลาด ประชาสัมพันธ์ ควบคู่ไปกับการต่อยอดต้นทุนทางศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแสดงการบริการจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การเสริมสร้างถนนสายวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการนี้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน และควรเป็นการทำงานที่ต่อเนื่องและเกาะติดจึงจะนำไปสู่ความสำเร็จในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

5.3 กระบวนการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ ปัจจัยความสำคัญมาจาก

- 1) การบริหารจัดการชุมชนที่ดี ส่งผลต่อการดำเนินงานและความสำเร็จ
- 2) เครื่องมือการทำงานท่องเที่ยวชุมชน
- 3) การมีผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ ที่เข้มแข็ง มีอำนาจต่อรองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชน
- 4) การที่ส่วนร่วมในการทำงานของทีมด้วยความเสียสละ รวมทั้งการมีบุคลากรที่เป็นคนรุ่นใหม่
- 5) ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในพื้นที่
- 6) ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ลงพื้นที่ช่วยค้นหาของดีทางวัฒนธรรมในชุมชน
- 7) การออกแบบหลักสูตรและเนื้อหาของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

5.4 หลักในการทำงานชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “4 HS”

“4 HS” ย่อมาจาก

H – Habitage - ทรัพยากรของชุมชน

H – Heritage - มรดกภูมิปัญญาของชุมชน

H – History - ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน

H – Handicraft – งานหัตถกรรมของชุมชน

4H เป็นเครื่องมือในการวางแผนการค้นหา รวบรวม องค์ประกอบ ของดีชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรมรดกทางภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และงานหัตถกรรมของชุมชนเพื่อนำไปสู่ การวิเคราะห์วางแผน จัดองค์ประกอบเป็น “การท่องเที่ยวของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ที่พร้อม ต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสเพื่อเรียนรู้ภายในชุมชน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนและการถ่ายทอดจากเจ้าบ้านผู้ต้อนรับอย่างลึกซึ้ง

1) ทรัพยากรของชุมชน (Habitage)

การวิเคราะห์ทรัพยากรของชุมชน สภาพภูมิประเทศ ทั้งภูเขา ชายทะเล ถ้ำ น้ำตก การเกษตร การอุตสาหกรรม ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การ จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวภาคสนามแก่นักท่องเที่ยวบนพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์จากคนในชุมชน

2) มรดกภูมิปัญญาของชุมชน (Heritage)

เป็นภูมิหลังของชาติพันธุ์ถิ่นกำเนิด การย้ายถิ่นฐาน การอยู่ร่วมกันของคนใน ชุมชน ก่อเกิดระบบค่านิยม ทศนคติ โลกทัศน์ คุณค่าทางสังคม จิตวิทยา องค์ความรู้ ทักษะ ภูมิปัญญา แสดงออกทางการปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราว เรื่องเล่า ประวัติความเป็นมา การ ประกอบอาชีพ ร่องรอย พิพิธภัณฑสถาน กิจกรรม วิธีการดำเนินชีวิต ความเชื่อ การปกครองของคนใน ชุมชน อันเชื่อมโยงคนในชุมชนเข้าด้วยกันก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีระหว่างสมาชิกในชุมชน ทุกคน มีความภาคภูมิใจ รัก ห่วงแหนมรดกภูมิปัญญาของตน และถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญานี้จากรุ่นสู่รุ่น ต่อไปมิให้สูญหายไป

3) ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน (History)

พลวัตการเปลี่ยนแปลง ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

4) งานหัตถกรรมของชุมชน (Handicraft)

หมายรวมถึง การถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ผ่านศิลปะการแสดง ดนตรี ภาพยนตร์ เล่าเรื่อง พิธีกรรม งานช่าง งานจักสาน งานประดิษฐ์ เย็บ ปัก ถัก ร้อย เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักสนใจของที่ระลึกกลับไปหลังจากเสร็จสิ้นการท่องเที่ยว ซึ่งของที่ ระลึกนี้อาจจะเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการลงมือทำด้วยตนเองก็ได้ อันเป็นการเรียนรู้ชุมชน ผ่านงานหัตถกรรมของชุมชน ของที่ระลึกจะแสดงถึงความผูกพันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่ง สะท้อนเรื่องราวอัตลักษณ์ของชุมชน สร้างความประทับใจอันน่าจดจำ เมื่อเห็นของที่ระลึกนี้เมื่อใดก็ หวนคิดถึงประสบการณ์ที่เคยได้สัมผัส นอกจากนี้ยังอาจใช้ความคิดสร้างสรรค์สร้างนวัตกรรมงานหัต

กรรมชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่า เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และชุมชนอาจพิจารณาการจัดทำร้านขายของที่ระลึกในชุมชนอีกด้วย

สรุปนโยบายแนวความคิดของ กระทรวงวัฒนธรรมจะเห็นว่าให้ความสำคัญกับท้องถิ่นชุมชนมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตและความเป็นอยู่คือสิ่งที่จะนำมาเพื่อสร้างจุดหรือแรงบันดาลใจให้ชุมชนนั้น ๆ ได้แสดงออกมาในรูปของพิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ ด้วยการนำลักษณะเด่นของสิ่งนั้น ๆ มาต่อยอดให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนด้านหัตถกรรมงานฝีมือ การแสดงออกที่มีความแปลกกว่าชุมชนอื่น ๆ เป็นสิ่งที่น่าสนใจ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มชนเพราะจะนำพาซึ่งมรดกภูมิปัญญาที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และสืบสาน

แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐมมีลักษณะเด่นในเรื่องของวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นชนกลุ่มน้อยเมื่อเทียบกับคนในพื้นที่ดั้งเดิมเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยด้วยเหตุผลของสงครามในอดีตเสียเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มคนเหล่านั้นยังคงรักษาและอนุรักษ์ซึ่งความมีรากเหง้าดั้งเดิมอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเด่นไปตามแต่ชาติพันธุ์ นอกจากนี้จังหวัดนครปฐมยังมีสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งมีความสำคัญอีกหลายที่ทั้งทางด้านเชิงเกษตร เชิงนิเวศ เป็นต้น

6. แนวคิดไทยแลนด์ 4.0

ปีพ.ศ. 2559 รัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้มีการกำหนดนโยบายเพื่อการขับเคลื่อนอนาคตของประเทศไทย โดยใช้นโยบาย “ประเทศไทย 4.0 คือ “การปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ที่เน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี” เป้าหลักประสงค์หลัก รายได้กลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง โดยมีเป้าหมายในการ “พัฒนาประเทศสู่ความ มั่งคั่ง และยั่งยืน” ภายใต้กรอบแนวคิด ประเทศไทย 4.0 ในระยะ 3-5 ปี “ประเทศไทย 4.0” ที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญของนวัตกรรมเทคโนโลยี ซึ่งในอดีตประเทศไทยมีวิวัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจผ่านโมเดลทางเศรษฐกิจแบบ 1.0,2.0,และ3.0 ก่อนที่จะเน้นไปที่ไทยแลนด์ 4.0 ในปัจจุบัน โดยเศรษฐกิจแบบ1.0 หมายถึง การเน้นระบบเศรษฐกิจไปที่การพัฒนาในภาคการเกษตร เศรษฐกิจแบบ 2.0 คือ การเน้นระบบเศรษฐกิจไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจแบบ 3.0 เน้นไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก ส่วนเศรษฐกิจแบบ 4.0 จะเน้นไปที่การสร้าง “นวัตกรรม” ระบบเศรษฐกิจหลักเป็นเหตุผลหลักของการที่รัฐบาลไทยผลักดันนโยบายไทยแลนด์ 4.0 เพราะต้องการที่จะก้าวพ้นจากสถานะของประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้ระดับสูง การที่จะทำให้ประเทศไทยพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางได้นั้น รัฐบาลได้มีโครงการ “ปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ” โดยเป้าหมายคือ การทำให้ระบบเศรษฐกิจของไทยเป็น “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยนวัตกรรม” โดยมุ่งเป้าไปที่ การผลิตสินค้าด้านนวัตกรรม เปลี่ยนจากโมเดลเศรษฐกิจ 3.0 ที่เน้นอุตสาหกรรมหนักไปที่ “เทคโนโลยี

ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม” และสุดท้ายให้ความสำคัญกับธุรกิจภาคการบริการ โดยมีเป้าหมายหลัก ในการพัฒนาภาคธุรกิจ ดังนี้

1. กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีทางการแพทย์ (Food Agricultural and Biotech)
  2. กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ (Health, Wellness and Bio-Med)
  3. กลุ่มเครื่องมืออุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม (Smart Devices, Robotics & Mechatronics)
  4. กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองฝังตัว (Digital, IoT, Artificial Intelligence & Embedded Technology)
  5. กลุ่มเทคโนโลยีและกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย อาทิ เช่น เทคโนโลยีการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร เทคโนโลยีสุขภาพ เทคโนโลยีหุ่นยนต์ เทคโนโลยีด้านการเงิน เทคโนโลยีด้านการศึกษา เทคโนโลยีด้านการออกแบบ เทคโนโลยีด้านการท่องเที่ยวและการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริการ
- จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้สร้างเป้าหมายในการพัฒนาธุรกิจแบบครบวงจร คือ การวางเป้าหมายในธุรกิจทุกประเภท ถือว่าเป็นเรื่องดี แต่ในทางปฏิบัติ ภาครัฐให้ความสำคัญกับการสร้างนวัตกรรมในธุรกิจที่ประเทศไทยมีความได้เปรียบเป็นหลักและธุรกิจที่ประเทศไทยควรมีการพัฒนาเป็นลำดับแรก ได้แก่ ธุรกิจภาคการบริการและการท่องเที่ยวและธุรกิจด้านการเกษตร รัฐบาลควรให้มีการพัฒนาและสนับสนุนสตาร์ทอัพ (คือ องค์กรชั่วคราวที่ค้นหาธุรกิจที่สามารถที่เข้าและขยายขายได้) ที่ทำธุรกิจด้านการบริการ การท่องเที่ยว และการเกษตร เช่น ธุรกิจด้านโลจิสติกส์ และธุรกิจด้านนวัตกรรม การศึกษา สุวิทย์ เมษินทรีย์ อ้างถึงจาก (ชนินทร์ เพ็ญสูตร, 2560 หน้า 74-75)

แนวคิดไทยแลนด์ 4.0 จึงเป็นนโยบายที่จะช่วยฟื้นฟูธุรกิจการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนด้วยการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมงานหัตถกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดความร่วมมือ ตลอดจนสามารถช่วยพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านการใช้สื่อทางนวัตกรรมช่วยในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่งให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

7. ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology)

ยศ สันตสมบัติและคณะ (2547:2) กล่าวว่า นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ (ethnoecology) เป็นมุมมองทางมานุษยวิทยาที่ให้ความสนใจกับสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยเน้นการทำความเข้าใจกับวิถีคิด จักรวาลวิทยาและการจัดระบบการจำแนกแยกแยะธรรมชาติแวดล้อมของมนุษย์ แต่ละกลุ่มแต่ละเผ่าพันธุ์ ให้ความสำคัญกับมิติทางวัฒนธรรมของการจัดการทรัพยากรซึ่งต่างกันไป และภายใต้บริบท เงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

(<http://www.huso.buu.ac.th>, 2551) นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่น่าสนใจการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเน้น

ถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (Adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมลักษณะเป็นพลวัตรหรือเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิต โครงสร้างทางสังคมและลักษณะสภาพแวดล้อมธรรมชาติเป็นเงื่อนไขหลักกำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวของสังคมและวัฒนธรรม ยศ สันตสมบัติ อ้างถึงคำกล่าวของสจ๊อดมอง “วัฒนธรรม” ว่าเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาจึงมีอยู่ว่า วัฒนธรรมมีการปรับตัวอย่างไร ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและมนุษย์มีวิธีการอย่างไรในการใช้เทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมจะถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อม แต่สจ๊อดมองว่าเราไม่ควรแยกแยะสภาพแวดล้อมออกจากความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอีกประการหนึ่งในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ ตามทัศนะของสจ๊อดมูมนุษย์เป็นสัตว์มีเหตุผลและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมวางอยู่บนรากฐานของเหตุผล แต่เป็นเพราะว่าสภาพการณ์และสภาพแวดล้อมมีความต่างกันออกไป วัฒนธรรมสองวัฒนธรรมจึงมีพื้นฐานของการปรับตัว การแก้ปัญหาและการมีวิวัฒนาการแตกต่างกัน เช่น วัฒนธรรมของกลุ่มที่ตั้งรกรากอยู่ใกล้ทะเล ย่อมมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมืออย่างซีพประเภท เบ็ด แห อวน ฉมวก ฯ

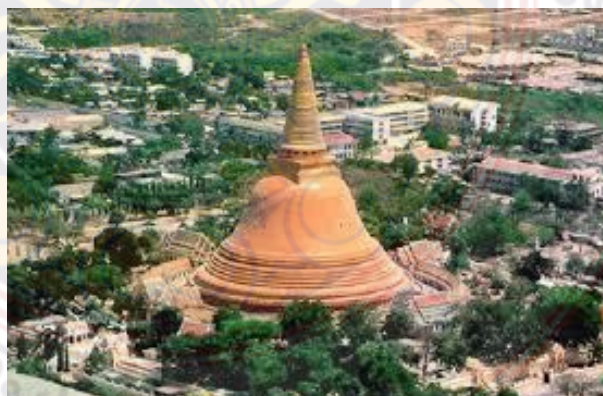
8. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตปริมณฑลที่มีร่องรอยของความเจริญตั้งแต่สมัยทวารวดี ซึ่งได้ขุดพบหลักฐานสำคัญ ๆ หลายชิ้น เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนาที่สำคัญ องค์พระปฐมเจดีย์เป็นศาสนสถานที่สำคัญเป็นศูนย์รวมของจิตใจชาวจังหวัดนครปฐมและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของจังหวัดนครปฐมคือเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ประกอบด้วย ลาวโซ่ง ลาวเวียง ลาวพวน ลาวยวนและลาวครั่งซึ่งล้วนแล้วแต่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิม หากเรามองภาพในอดีตจะเห็นว่าจังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่เป็นเพียงทางผ่าน สำหรับการเดินทางไปท่องเที่ยวแนวธรรมชาติ เช่น จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากกว่าจังหวัดนครปฐมทั้งสถานที่พัก โรงแรม ร้านอาหารตลอดจนแหล่งท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันธุรกิจด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากส่วนราชการในการนำสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ทำให้เกิดการฟื้นฟูและมีแหล่งท่องเที่ยวเกิดขึ้นอีกมากมาย ทั้งที่ชุมชนดำเนินการเอง เจ้าของบ้านหรือเจ้าของกิจการดำเนินการเองตลอดจนหน่วยงานราชการให้การสนับสนุน นครปฐมจึงเป็นไม่ได้เป็นเพียงแค่อำเภอที่เป็นทางผ่านเช่นในอดีตแต่เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางด้านสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรม

สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดนครปฐมที่นักท่องเที่ยวนิยมมาท่องเที่ยว ได้แก่ พระปฐมเจดีย์วรวิหาร พระราชวังสนามจันทร์ ลานแสดงช้างและฟาร์มจระเข้ วัดไร่ขิง พุทธมณฑล ตลาดน้ำวัดดอนหวาย ตลาดน้ำลำพญา หุ่นขี้ผึ้ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวแนววิถีชีวิตชุมชน หมู่บ้านวัฒนธรรมไทยลาว และไทยจีน เช่น ตลาดจีนบางหลวง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูดและหมู่บ้านไทยโซ่งสระสีมูม ไม้หูช้าง เป็นต้น

1. พระปฐมเจดีย์

พระปฐมเจดีย์ เป็นปูชนียสถานสำคัญของชาวไทยและเป็นสัญลักษณ์ของเมืองนครปฐม ตั้งอยู่บริเวณวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ซึ่งอยู่กลางเมืองนครปฐม ประวัติความเป็นมาตามหลักฐานการจารึกในเบื้องต้นกล่าวไว้ว่า พระปฐมเจดีย์เดิมได้เริ่มสร้างมาตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ ซึ่งตรงกับสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดียทรงส่งพระธรรมทูตเข้ามาเผยแผ่ศาสนาอังคัวันสุวรรณภูมิ และสร้างวัดแห่งซึ่งคณะธรรมทูตได้นำมาจากอินเดียด้วย จนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประมาณพ.ศ. 2374 ครั้งยังผนวช ณ วัดสมอราย (วัดราชาธิราช) ได้เสด็จจุดดงค์มาที่เมืองนครปฐมด้วยคณะสงฆ์ ได้ทรงสังเกตเห็นว่าพระปฐมเจดีย์องค์มีความเก่าแก่และยิ่งใหญ่กว่าเจดีย์ใดๆ ในประเทศไทย หลักจากเสด็จขึ้นครองราชย์จึงได้ปฏิสังขรณ์พระปฐมเจดีย์เป็นการใหญ่ เริ่มตั้งแต่พ.ศ. 2400 โดยให้สร้างพระเจดีย์ใหม่ครอบองค์เดิมเปลี่ยนจากทรงบาตรคว่ำให้เป็นทรงระฆังให้เป็นระฆังคว่ำตามลังกา มีพุทธบัลลังก์สี่เหลี่ยมซ้อนสี่เหลี่ยมดงามแฉวาว ขนาดสูง 120.45 เมตร ฐานโดยรอบยาว 235.50 เมตร นับได้ว่าเป็นเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย บริเวณรอบฐานองค์พระปฐมเจดีย์พร้อมกับสร้างพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ไว้ที่วิหารทั้ง 4 ทิศ โดยเฉพาะวิหารทิศเหนือ (ด้านหน้า) ห้องด้านหน้าประดิษฐาน “พระร่วงโรจนฤทธิ์” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางห้ามญาติ ที่ดงามมากองค์หนึ่งของไทยและถือเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองนครปฐม

ภาพที่ 1 องค์พระปฐมเจดีย์

ที่มา: <https://pantip.com/>

2. วัดพระประโทนเจดีย์วรวิหาร

พระประโทนเจดีย์วรวิหาร ตั้งอยู่ภายในพระประโทนเจดีย์วรวิหาร อำเภอเมืองนครปฐมอยู่ห่างจากตัวเมืองมาทางตะวันออกประมาณ 4 กิโลเมตร

ประวัติความเป็นมา พระประโทนเจดีย์เป็นปูชนียสถานคู่กับพระปฐมเจดีย์ เชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของเมืองโบราณทวารวดี ส่วนพระปฐมเจดีย์นั้นอยู่นอกเมือง เพราะเป็นศาสนสถานที่ต้องการความสงบเงียบ ตามตำนานเล่าไว้ว่า ตำบลพระประโทนเป็นที่อยู่ของพราหมณ์ตระกูลหนึ่ง ชื่อ “โทนพราหมณ์” เข้าใจว่าตระกูลพราหมณ์นี้มาจากอินเดีย คงจะเข้ามาสมัยพระโสณเถระและพระอุตรเถระ มาเผยแผ่พุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ซึ่งตระกูลโทนพราหมณ์ก็ได้ขายและตั้งรกรากอยู่บริเวณนี้ โทนพราหมณ์ได้นำเท้านางทองที่ใช้ดวงพระบรมสารีริกธาตุมาด้วยและได้สร้างเรือนหินไว้เป็นที่เก็บรักษา ในสมัยต่อมาได้มีการก่อพระเจดีย์ล้อมรอบเรือนศิลาที่บรรจุพระเท้านางทองแล้วให้พระนามว่า “พระประโทนเจดีย์” เจดีย์องค์นี้สูง 50 เมตรและได้รับการปฏิสังขรณ์ใหม่ในรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ภาพที่ 2 พระประโทนเจดีย์
ที่มา : <https://lex.prapai.org>

3. พระราชวังสนามจันทร์

พระราชวังสนามจันทร์ สร้างขึ้นสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 อยู่ห่างจากองค์พระปฐมเจดีย์ไปทางทิศตะวันตกประมาณ 2 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 888 ไร่ 3 งาน 4 ตารางวา

ตามประวัติเล่าว่า เมื่อครั้งรัชกาลที่ 6 ทรงเห็นว่านครปฐมเป็นเมืองที่มีชัยภูมิเหมาะสมในการต่อต้านข้าศึก จึงโปรดเกล้าให้สร้างพระราชวังสนามจันทร์ไว้ เมื่อบ้านเมืองเกิดเหตุการณ์วิกฤต จะได้ขนย้ายมาประทับที่นครปฐมและเพื่อแปรพระราชทานไปประทับพักผ่อนพระราชอิริยาบถ ได้เริ่มดำเนินการสร้างเมื่อ พ.ศ.2450 โดยมีพระยา ศิลปะประสิทธิ์เป็นแม่งาน สร้างขึ้น

ครองที่เป็นพระราชวังเดิมของกษัตริย์สมัยโบราณ และทิ้งร้างไปเรียกว่า เนินปราสาท เมื่อสร้างเสร็จ พระองค์ได้พระราชทานนามว่า “พระราชวังสนามจันทร์” ตามชื่อสระน้ำโบราณหน้าโบสถ์พราหมณ์ คือ สระน้ำจันทร์หรือสระบัว ในปัจจุบัน

พระราชวังสนามจันทร์ประกอบด้วยพระที่นั่งและพระตำหนักต่าง ๆ ที่รัชกาลที่ 6 ได้พระราชทานนามคล้องจองกันดังนี้ พระที่นั่งพิมานปฐม พระที่นั่งอภิรมย์ดี พระที่นั่งวัชรียา พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ ศาลาธรรมเทโอฟาร พระที่นั่งปาฏิหาริย์ทัศไนย พระตำหนักชาลีมงคลอาสน์ พระตำหนักมาลีราชรัตนบัลลังค์ พระตำหนักทับแก้ว พระตำหนักทับขวัญ นอกจากนี้มีพระร่วงและพระตำหนักดั่งกล่าวแล้วยังมีสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ อีกหลายหลัง ที่ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ เช่น เรือนพักข้าราชการ บริหาร ได้แก่ เรือนพระยานนทการ เรือนพระธเนศวร ทับเจริญ อนุสาวรีย์ย่าเหล

ภาพที่ 3 พระตำหนักชาลีมงคลอาสน์

ที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>

4. พุทธมณฑล

พุทธมณฑล เป็นทั้งสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ตั้งอยู่บนที่กว้างใหญ่ถึง 2500 ไร่ ในเขตตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล และเขตตำบลบางกระพิก อำเภอสสามพราน อยู่ห่างจากจังหวัดนครปฐมไปทางถนนปิ่นเกล้า – นครชัยศรี ประมาณ 3 กิโลเมตร

ความเป็นมาของการก่อตั้งพุทธมณฑล เพื่อเฉลิมฉลองพระพุทธศาสนา 25 พุทธศตวรรษ เริ่มขึ้นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดเตรียมสถานที่เพื่อจัดตั้งอาคารสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานที่พระพุทธศาสนา ได้รุ่งเรืองมาถึง 2500 ปีแล้ว ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นผู้ออกแบบสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่เป็นองค์ประธานของพุทธมณฑล เป็นพระพุทธรูปยืนปางลีลาที่ประยุกต์มาจากพระพุทธรูปปางลีลาของสมัยสุโขทัย โดยเริ่มดำเนินการสร้างในพ.ศ. 2523 แล้วเสร็จในพ.ศ.

2525 องค์พระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ มีขนาดสูง 16.25 เมตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานนามว่า “พระศรีศากยะทศพลญาณ ประธานพุทธมณฑลสุทรรศน์”

ภายในพุทธมณฑล ได้จัดสร้างสถานที่จำลองของสังเวชนียสถาน 4 ตำบลซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คือ ตำบลทั้ง 4 ตำบลอันเป็นสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพาน ด้านหน้าขององค์พระประธานเป็นสระน้ำขนาดใหญ่ และมีวิหารพุทธมณฑล ซึ่งดูสง่าและงดงามตามแบบสถาปัตยกรรมของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ มุมขวาขององค์พระประธานเป็นที่ตั้งของตำหนักพระสังฆราชและที่พักของสงฆ์อาคันตุกะ ด้านซ้ายเป็นหอสมุด และพิพิธภัณฑสถาน หอกลาง และสำนักงานพุทธมณฑล ภายในบริเวณประกอบด้วยสวนไม้ และพันธุ์ไม้ในพุทธประวัติ ตลอดจนไม้ในวรรณคดีที่สวยงามและให้ความร่วมมือ

ภาพที่ 4 พระศรีศากยะทศพลญาณ ประธานพุทธมณฑลสุทรรศน์

ที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki>

1. สวนสามพราน

สวนสามพรานตั้งห่างจากตัวจังหวัดไปทางกรุงเทพฯ ประมาณ 30 กิโลเมตร ติดกับถนนเพชรเกษม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจมีบรรยากาศร่มรื่น เงียบสงบ ตกแต่งไว้อย่างสวยงามด้วยสวนกุหลาบและไม้ดอกนานาชนิด ทางด้านทิศใต้ติดกับแม่น้ำนครชัยศรี ในมุมหนึ่งของสวนสามพรานมีหมู่บ้านไทยที่สร้างขึ้นเป็นลักษณะของหมู่บ้านไทยในชนบทจัดให้มีการสาธิตการทอผ้า ทำร่ม ปั่นหม้อ ร้อยมาลัย การลงรักปิดทอง ฯลฯ ซึ่งเป็นงานฝีมือที่มีชื่อเสียงของคนไทยไว้ให้ชม มีชาวต่างชาตินิยมเข้ามาชมเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ยังมีการแสดงด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ประกอบด้วยการแสดงศิลปะไทยทั้ง 4 ภาค การฟ้อนรำ การแสดงมวยไทย การฟันดาบ ตลอดจนพิธีบวชนาคและการแต่งงานตามแบบ

ประเพณีไทย มีการแสดงของช่างแสนรู้ เป็นต้น มีห้องพักของโรงแรมที่จัดสร้างขึ้นอย่างทันสมัย มีชื่อเสียงอยู่ในอันดับต้น ๆ ของประเทศ และทางโรงแรมยังได้จัดบ้านพักแบบชนบท ที่เรียบง่ายและ สะดวกสบายไว้บริการด้วย

ภาพที่ 5 สวนสามพราน

ที่มา: <http://www.mediastudio.co.th/>

6. พิพิธภัณฑน์หุ่นขี้ผึ้งไทย

ตั้งอยู่บนถนนปิ่นเกล้า – นครชัยศรี กิโลเมตรที่ 31 ตำบลขุนแก้ว อำเภอนครชัยศรี ก่อสร้างตัวอาคารเมื่อ พ.ศ. 2527 แล้วเสร็จและเริ่มเปิดการแสดงเมื่อ พ.ศ. 2532 เป็นสถานที่ผลิตและแสดงหุ่นคนเหมือนขนาดเท่าตัวจริง ซึ่งทำด้วยไฟเบอร์กลาสหรือใยแก้วเป็นแห่งแรกของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ที่จะบันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ของบุคคลสำคัญของประเทศไทยและของโลกไว้ด้วย ลักษณะของหุ่นขี้ผึ้ง โดยเน้นฝีมือการปั้นให้เหมือนคนจริงที่สุดอย่างมีชีวิตชีวา นายดวงแก้ว พิทยากรศิลป์ เป็นทั้งเจ้าของและผู้ริเริ่มดำเนินงานค้นคว้าทดลอง

ผลงานที่สร้างเสร็จแล้วมีหลายชุด ได้แก่ ชุดพระอริยสงฆ์ ชุดบุคคลสำคัญ ชุดทาส ชุดพระมหากษัตริย์ไทย ชุดนิทานเรื่องพระอภัยมณี ชุดสารคดีกีฬา ชุดสารคดีบันเทิง ประเพณีวัฒนธรรมไทย ชุดสมเด็จพระเจ้า ชุดครูเพลง และชุดบุคคลสำคัญของโลก ภายในพิพิธภัณฑน์หุ่นขี้ผึ้ง นอกจากจัดแต่งเป็นห้องแสดงชุดต่าง ๆ กันแล้ว ส่วนหนึ่งจะใช้ตกแต่งเพื่อใช้เป็นที่จัดนิทรรศการชั่วคราว สาธิตขั้นตอนการดำเนินงาน การสร้างหุ่นขี้ผึ้งไฟเบอร์กลาสแก่ผู้สนใจ หรือนักศึกษา

ภาพที่ 6 พิพิธภัณฑน์หุ่นขี้ผึ้งไทย

ที่มา: <https://www.bloggang.com/>

7. วัดไร่ขิง

วัดไร่ขิง ตั้งอยู่ที่อำเภอสามพรานห่างจากกรุงเทพฯ 32 กิโลเมตร มีทางเข้า 3 ทางคือ ทางแยกหน้าสถานีตำรวจโพธิ์แก้ว ทางแยกหน้าสวนสามพราน และทางแยกพุทธมณฑลสาย 5 วัดไร่ขิง เป็นวัดราษฎร์ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2334 โดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (พุก) เรียกชื่อวัดตามชื่อตำบล เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้อัญเชิญพระพุทธรูปจากวัดศาลापูนมาประดิษฐานไว้ที่วัดไร่ขิงด้วย ปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อวัดไร่ขิง” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง 4 ศอก 2 นิ้วเศษ สูง 4 ศอก 16 นิ้วเศษ พุทธลักษณะเป็นสมัยเชียงแสน สันนิษฐานว่าเป็นฝีมือช่างสมัยไทยล้านนาและล้านช้าง ตามตำนานเล่าว่าลอยน้ำมาและอัญเชิญขึ้นไว้ที่วัดศาลापูน สมเด็จพระสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพระราชทานนามให้ว่า วัดมงคลจินดาราม (ไร่ขิง) แต่ชาวบ้านเรียกกันเต็มๆ ว่า วัดมงคลจินดารามไร่ขิง จนกระทั่งเหลือแต่ชื่อวัดไร่ขิงไปในที่สุด

วัดไร่ขิงเป็นวัดที่พุทธศาสนิกชนรู้จักกันดี นิยมเดินทางไปนมัสการหลวงพ่อวัดไร่ขิงกันอยู่เสมอ ทุกวันอาทิตย์จะมีตลาดนัดอาหารและผลไม้จำหน่ายหน้าวัด และบริเวณริมแม่น้ำหน้าโบสถ์จะมีชาวสวนพายเรือผลไม้มาขาย และบริเวณริมแม่น้ำหน้าโบสถ์เป็นเขตอภัยทานร่มรื่น มีปลาสาวยนับพันอาศัยอยู่นักท่องเที่ยวสามารถซื้อขนมปังเลี้ยงปลาได้และยังมีกัวยเตี้ยวเรือ นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑน์ของเก่า รวบรวมของเก่าเช่นถ้วยชาม หนังสือเก่า ซึ่งชาวบ้านนำมาถวายวัดจัดแสดงไว้ระหว่างวันขึ้น 13 ค่ำ ถึงแรม 3 ค่ำเดือน 5 ของทุกปี ทางวัดไร่ขิงจะจัดงานนมัสการหลวงพ่อวัดไร่ขิงมีการออกร้านมหรสพมากมาย

ภาพที่ 7 หลวงพ่อวัดไร่ขิง

ที่มา : <http://myblogbydf.blogspot.com>

8. ตลาดน้ำดอนหวาย

ตลาดน้ำดอนหวาย ตั้งอยู่ที่วัดดอนหวาย ริมแม่น้ำท่าจีน ตำบลบางกระทิก อำเภอสามพราน ตั้งอยู่ใกล้กับวัดไร่ขิง อำเภอสามพราน ภายในตลาดดอนหวาย มีผลไม้ อาหาร และขนมจำนวนมาก มีเรือบริการชมวิว 2 ฝั่งน้ำ ระหว่างทางจะเห็นนกและมีปลาว่ายตามเรือ บรรยากาศร่มรื่น เหมาะแก่การพักผ่อน ภายในเรือมีอาหารขาย นอกจากนี้ยังมีเรือบริการชมวิถีชีวิตริมฝั่งน้ำ สวน ไร่ และวัดริมแม่น้ำอีกด้วย

บรรยากาศทั่วไปของตลาดดอนหวาย ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน มีแพอาหารริมแม่น้ำ นอกจากนี้ในบริเวณตลาดยังมีการจำหน่ายสินค้าหลายประเภท เช่น ขนม สาลี่ทิพย์ โมจิ ปุยฝ้าย ขนมตาล ขนมตะโก้ ขนมเป็๋อง ขนมฝักบัว ขนมโบราณ ผัก ผลไม้และเครื่องจักรสานต่าง ๆ

ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมมีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้นแบบนั่งทานอาหารพร้อมกับชื่นชมธรรมชาติซึ่งเป็นการท่องเที่ยวแบบไปกลับ มีจุดสวยหรือมุมเด่นๆ ให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูป หากแต่แหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันนี้นั้นเสมือนคนนิยมมาท่องเที่ยวตามกระแสด้วยระยะเวลาสั้น ๆ แล้วจึงเปลี่ยนสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ในพื้นที่

ภาพที่ 8 ตลาดน้ำดอนหวาย

ที่มา : <https://ryiireview.com>

9.ตลาดทุ่งบัวแดง

น้ำทุ่งบัวแดง อยู่ที่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ เป็นตลาดแนวพักผ่อนเชิงธรรมชาติ เพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้มาพักผ่อนกับเพื่อนฝูง คนสนิท และครอบครัว สามารถมาชมบัวแดงได้ตลอดทั้งปี ที่สำคัญ ดอกบัวของทุ่งบัวแดง ณ บางเลน แห่งนี้ ไม่ว่าจะมาเที่ยวในเวลาไหนก็จะเห็นบัวบานได้ตลอดทั้งวัน ภายในตลาดน้ำมีร้านค้าขายอาหารทั้งคาวหวานให้ได้เลือกซื้อหามากมาย พร้อมบริการนั่งเรือชมทุ่งบัวแดง ให้ได้ลงลัดเลาะชมดอกบัวแดงแบบใกล้ชิด จะเซลฟี่กับดอกบัวก็ได้ ภายในตลาดมีมุมถ่ายภาพน่ารักๆ ให้ได้ถ่ายภาพหลายมุม

<https://www.paiduaykan.com>

ภาพที่ 9 ตลาดน้ำทุ่งบัวแดง

ที่มา : edtguide.com

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หัตสนัย รียาพันธ์ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาการนำเสนอรูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย พบว่า ด้านการจัดตั้งสมควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อย่างยิ่ง เพราะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ โดยมีแกนนำในจังหวัดเป็นแกนนำในการจัดตั้ง มีคณะกรรมการต่าง ๆ ให้ชุมชนมีส่วนร่วม ด้านกิจกรรมจะต้องเป็นกิจกรรมที่สร้างความน่าใจให้เกิดผลในทางดีงาม เกิดจินตนาการ ความรื่นรมย์ เพลิดเพลินโดยการใช้แสง สี เสียงและสื่อรูปแบบต่าง ๆ ที่สามารถสื่อสารได้ตามต้องการ ด้านการดำเนินงานเพื่อเป็นการบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื้อหาในการจัดกิจกรรมควรเป็นเกี่ยวกับโบราณคดี โบราณวัตถุ ทัศนกรรมของท้องถิ่นเป็นต้น มีกิจกรรมที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม การสัมมนา การประชุม การแสดง การจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์เป็นผู้กำหนดนโยบาย แผน ออกแบบและจัดสร้างสื่อเอง

ชุตตา ศิริไพบุลย์สินธ์ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษา การประเมินศักยภาพและการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม พบว่าการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้จำลองเส้นทางท่องเที่ยวซึ่งประกอบไปด้วยผู้ด้วยเส้นทางแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐมทั้ง 9 แห่งที่ได้ทำการประเมินศักยภาพเรียบร้อยแล้ว พร้อมทั้งที่พิกัดข้างคั่น เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว โดยใช้ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีโอกาสได้สัมผัส วัฒนธรรม ธรรมชาติและการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการให้ประชาชนมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังเสนอแนะเส้นทางจำลองการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นอีก 1 เส้นทางพร้อมที่พิกัดข้างคั่นแบบโฮมสเตย์เพื่อเสนอเป็นเส้นทางเลือกอีกด้วย จากการศึกษาพบว่า การจัดเส้นทางจำลอง ทั้ง 2 เส้นทางดังกล่าวมีข้อจำกัดด้านระยะเวลา ระยะทาง ช่วงเวลาในการท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับ

จิราพรรณ ไตรรัตน์ (2554) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนตลาดต๋าน้ำบ้านต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุราษฎร์ พบว่า ตลาดต๋าน้ำต้นตาล มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะมีการกำหนดกลยุทธ์ โดยปรับภาพลักษณ์มุ่งกระจายสินค้าชุมชน สินค้าโอท็อป พร้อมพัฒนาเครือข่ายตลาดกลางเพื่อชุมชนและช่วยต่อยอดกระจายสินค้าชุมชน สินค้าโอท็อป พร้อมพัฒนาเครือข่ายตลาดกลางเพื่อชุมชนและช่วยต่อยอดกระจายสินค้าโอท็อปของจังหวัดสุราษฎร์ เพื่อเป็นการสร้างเวทีจำหน่ายสินค้าและฟื้นฟูวิถีชุมชนกลับมาโดยมีเป้าหมายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของบริบทชุมชน เป็นหน้าต่างในการแสดงออกให้ชุมชนสังคมอื่นให้เห็นถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งวัฒนธรรม การพัฒนาบำรุงรักษามรดกที่ล้ำค่าแห่งนี้ไว้

อภิญา (2556) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา บ้านสิงห์ท่า อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการสรรหา คัดเลือก และประเมินบุคลากร จากการตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนราชการ ภาคเอกชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลที่ได้คือ ภาคส่วนราชการมีหน้าที่ในการดำเนินงานหลัก โดยการจัดทำโครงการ จัดหางบประมาณ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร พร้อมทั้งให้การสนับสนุนด้านอาหารพื้นบ้าน สินค้าที่ระลึก และการอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่ รวมถึงการคัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมโครงการ ส่วนภาคเอกชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างประชาชนในชุมชนกับหน่วยงานราชการ ดูแล Home Stay และใช้ระบบภาคีเครือข่ายในการคัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมโครงการ รวมถึงมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และติดตามประเมินผลในโครงการต่าง ๆ

จุฑามาศ คงสวัสดิ์ (2550:บทคัดย่อ) ศึกษา แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมีเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี มีจำนวนมากที่สุด การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี นักเรียน/นักศึกษาจำนวนมาก ส่วนใหญ่ไม่เคยมาท่องเที่ยวการเดินทางมาครั้งนี้เป็นครั้งแรก และเดินทางมาจากภาคกลางประเภทกลุ่ม เดินทางคือมากับกลุ่มเพื่อน ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทางและตัดสินใจท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากสื่อประชาสัมพันธ์ที่เป็นการแนะนำจากเพื่อนมากที่สุด

นักท่องเที่ยวเห็นว่าแรงจูงใจในการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากจำนวน 5 ด้าน ดังนี้ คือ ด้านบริการ ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านการเดินทาง ด้านจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้านประชาสัมพันธ์

วีรพร รอดทัศนาศนา (2556 : บทคัดย่อ) ศึกษา การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ชุมชนตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิม อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะเฉพาะตนของชาวไทยพวน ชุมชนตลาดเก่าห้องและมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ อันได้แก่ สถาปัตยกรรมเรือนไม้โบราณ โรงสีเก่า พิพิธภัณฑสถานตลาดเก่าห้องตลอดจนด้านประเพณีเทศกาล เช่น ประเพณีบุญกำฟ้า ประเพณีเทศกาลวันสงกรานต์และงานประจำปีหรืองานจิว เป็นต้น ด้านการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มไทยพวน ชุมชนตลาดเก่าห้องพบว่ามีกำหนดนโยบายและแผนการท่องเที่ยวในการประชาสัมพันธ์ การบอกเส้นทาง การท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการในการแสดงผลงาน ผลิตภัณฑ์ของชุมชน การให้ความรู้ในการวางแผน

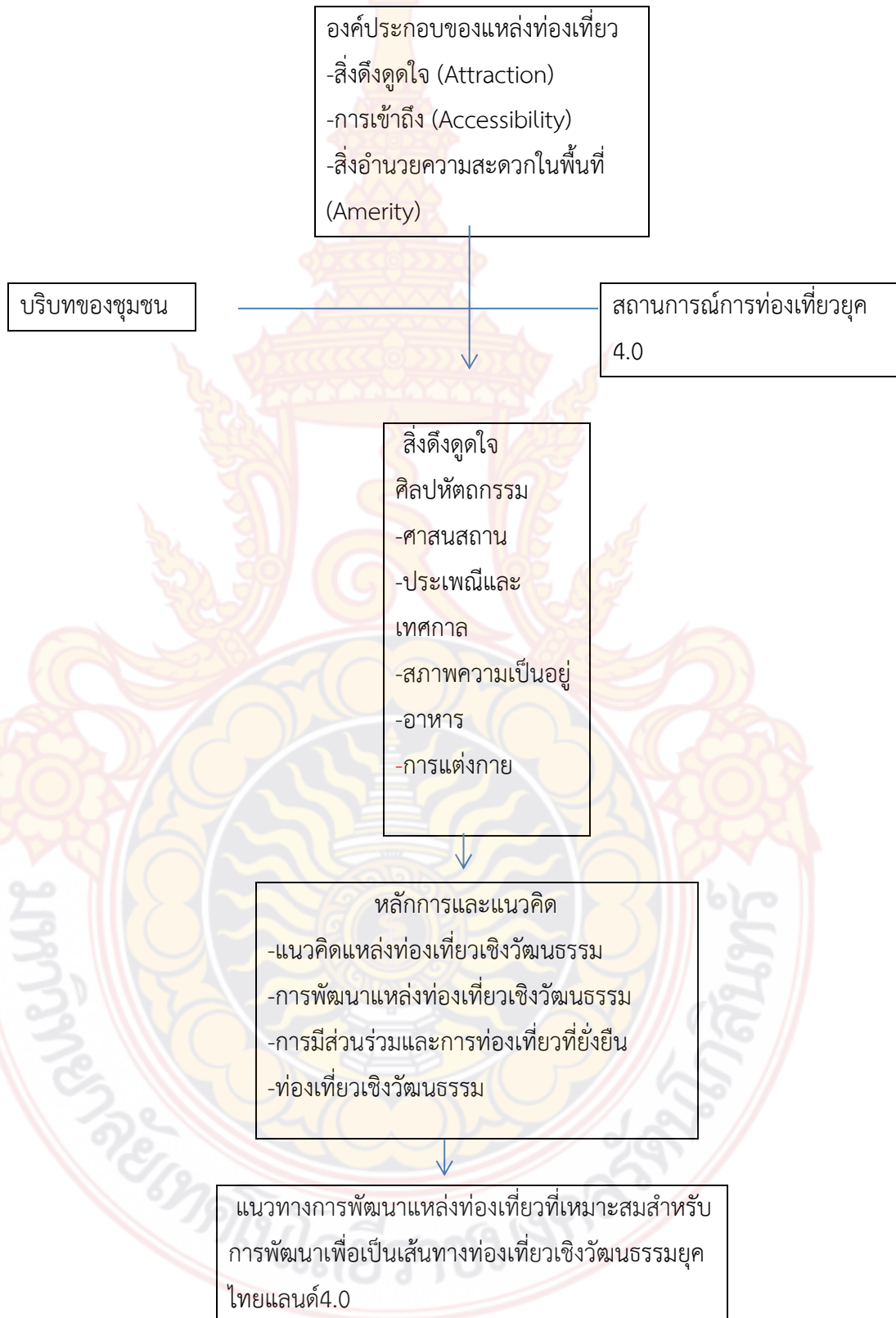
การจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาความพร้อมของพื้นที่ การทำนุบำรุงรักษาและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของประชาชนในพื้นที่

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาดเก่าห้อง พบว่า ยังขาดความร่วมมือกันอย่างจริงจังของคนในชุมชนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

สุพัสชา โชคกิจรุ่งเรืองและคณะ (2546:บทคัดย่อ) ศึกษาภาพลักษณ์ที่พักจังหวัดนครปฐมในมุมมองของนักท่องเที่ยว พบว่า จังหวัดนครปฐมเป็นทางผ่านไปจังหวัดอื่น ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักแรมน้อย ส่วนมากมาเที่ยวพักผ่อนแบบไปเช้าเย็นกลับโดยไม่ค้างคืน และจังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวไม่หลากหลายไม่มีจุดดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวเป็นเวลานาน ส่งผลในความเห็นที่ไม่มีความจำเป็นในการต้องพัฒนาปรับปรุงที่พักดีขึ้นทั้งจำนวนและมาตรฐาน การบริการปัจจุบันมีเพียงพอต่อการให้บริการ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบบรรยากาศทัศนียภาพ ความสะดวกในการเดินทางและความปลอดภัยที่มีให้กับนักท่องเที่ยวในโรงแรม ชื่อเสียงของโรงแรมมีผลต่อแรงดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมาใช้บริการเป็นอย่างมาก

กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครึ่งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง” เป็นการศึกษาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) ข้อมูลที่นำมาศึกษาวิเคราะห์นั้นจะเป็นข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม โดยเน้นการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interviews) และสนทนาแบบมีทิศทาง (Guided Conversation) โดยการดำเนินวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะที่ 1 ระยะเตรียมการ

ศึกษาจากเอกสาร

1. เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารขั้นต้น ประเภท เอกสาร หนังสือ บทความ วารสาร ที่เกี่ยวประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ใน ไทยทรงดำ จีนบางหลวงและลาวครึ่งและเอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นเอกสาร ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วในระดับหนึ่งเพื่อ เช่น บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง

2. ประสานหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อสำรวจพื้นที่เบื้องต้นและสืบค้นผู้รู้ในชุมชนที่จะเป็นผู้บอกข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละที่แก่นักวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาเชิงลึกต่อไป

การคัดเลือกชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยว มีเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

2.1.1 เป็นชุมชน ที่มีกลุ่มประชากรที่เป็นชาติพันธุ์ ที่ดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตปฏิบัติด้านวัฒนธรรม ประเพณี ที่มีความเป็นเอกลักษณ์

2.1.2 เป็นหมู่บ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งเรียนรู้ตั้งอย่างเป็นหลักแหล่งและยังคงมีนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สอบถามจากการลงพื้นที่มาพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางในการเก็บข้อมูลหลักจะเป็นผู้คนหรือกลุ่มที่สามารถให้ข้อมูลหลักๆเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งถึง ที่มา ความสำคัญ การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว สินค้าทางวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่ง

4. พัฒนาเครื่องมือในการวิจัยและเตรียมความพร้อมนัดหมายผู้รู้ ผู้นำชุมชน ผู้บริหาร หรือผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด แหล่งเรียนรู้ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและเงินบางหลวงสำหรับการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม

ทั้งนี้ทั้ง 3 แหล่งดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับเลือกจากจังหวัดนครปฐมให้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งนำเสนอ มรดกทางภูมิปัญญาผ่านศักยภาพด้านชาติพันธุ์วัฒนธรรมและประเพณีมีอยู่ในชุมชนของแต่ละท้องถิ่นให้เกิดการบริการที่มีมูลค่าสูงขึ้น แนวทางการพัฒนาพัฒนาสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ด้วยการสร้าง ขับเคลื่อนตามแนวความคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผ่านกลไกประชารัฐผสมกับการร่วมมือของชุมชน เป็นประเด็นหลัก

2. ระยะดำเนินการ

1. สำรวจบริบท วิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประกอบอาชีพ การทอผ้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน สินค้า OTOP ของที่ระลึก อาชีพ การแสดงออกทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์เส้นทางท่องเที่ยวของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด แหล่งเรียนรู้ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและเงินบางหลวง

2. ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่งดังนี้

จุดเด่น ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีของผู้คนในแต่ละแหล่ง สถานที่ท่องเที่ยวทั้งทางวัฒนธรรม ทางนิเวศน์ ทางเกษตร สถานที่สำคัญที่เป็นที่เคารพสักการะ

จุดด้อย ความปลอดภัย ความขาดแคลน การเดินทาง ปัญหาสังคมและปัญหาความยากจนซึ่งจะส่งผลถึงการคงอยู่ของแหล่งท่องเที่ยว

โอกาส กระแสความนิยมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความต่อเนื่องของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแต่ละแหล่ง

ข้อจำกัดศักยภาพในการให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวและผลกระทบต่อชุมชน ต่อสภาพแวดล้อม

3. ศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่ง ด้วยการนำผลซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ พุดคุย การลงพื้นที่สังเกตแบบมีส่วนร่วมมากำหนดเป็นประเด็นเพื่อหาแนวทางในการพัฒนา 3 ด้าน คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ 2) สิ่งอำนวยความสะดวก 3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

4. ร่วมประชุม สนทนา ระดมความเห็นเสนอต่อที่ประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่ง

3. ระยะขยายผล

ร่วมกิจกรรมการและรวบรวมกิจกรรมที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งให้การต้อนรับหรือจัดฐานการเรียนรู้ ทดลอง สาธิต ฝึก ที่เสนอหรือทำเป็นแผนให้การต้อนรับที่มีต่อยุทธศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อหาความสอดคล้องที่เหมาะสมกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่ง

3. ประชากร/พื้นที่ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

3.2.1 พิพิธภัณฑลวครั้งบ้านทุ่งผักกูด อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม

กลุ่มบุคคลที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ พุดคุย เสวนา ประกอบด้วย
ผู้บริหารพิพิธภัณฑลวและคณะทำงาน 10 คน มัคคุเทศก์ประจำพิพิธภัณฑลว 3 คน

3.2.2 ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

กลุ่มบุคคลที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ พุดคุย เสวนา ประกอบด้วย
ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน 5 คน

3.3.3 ไทยจีนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

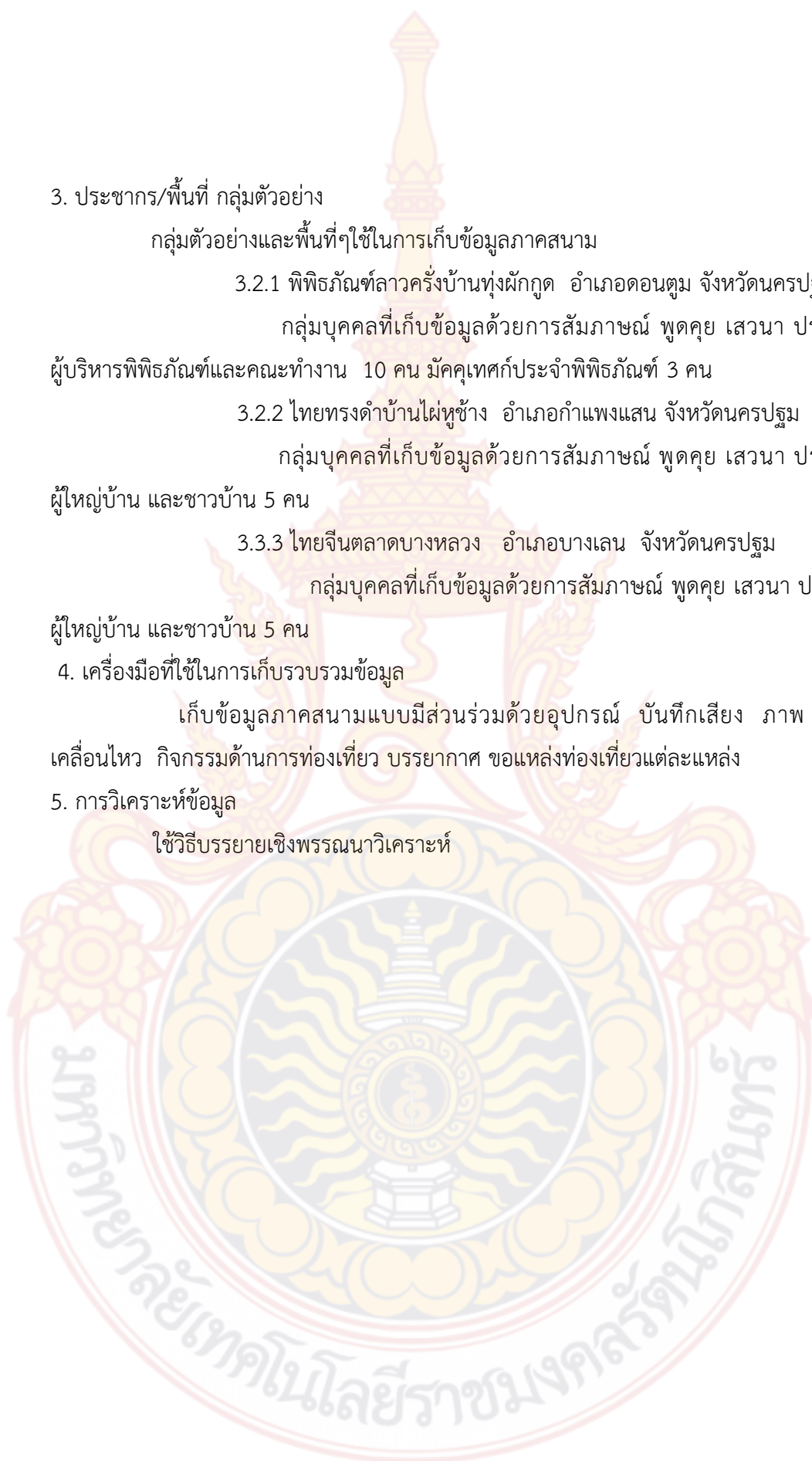
กลุ่มบุคคลที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ พุดคุย เสวนา ประกอบด้วย
ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน 5 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลภาคสนามแบบมีส่วนร่วมด้วยอุปกรณ์ บันทึกเสียง ภาพ บันทึกภาพ
เคลื่อนไหว กิจกรรมด้านการท่องเที่ยว บรรยากาศ ขอแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีบรรยายเชิงพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง สามารถนำเสนอผลดังนี้

1.ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง

1. สภาพทั่วไปของชุมชน บ้านทุ่งผักกูด

บ้านทุ่งผักกูดตั้งอยู่ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่มีจำนวนประชากรลาวครั้งมากที่สุด ประมาณ 6 ตำบล (ตำบลอื่น ๆ ก็มีลาวครั้งอาศัยปะปนกับกลุ่มคนไทย คนจีนบ้าง และกลุ่มลาวโซ่งบ้าง) ตำบลที่ปรากฏมีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มลาวครั้งมากกว่าประชากรกลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่ จากการสำรวจคือตำบลห้วยด้วน ซึ่งประกอบด้วยบ้านทุ่งผักกูดและบ้านกงลาด ซึ่งทั้งสองชุมชนล้วนแล้วแต่เป็นเครือญาติพี่น้องสายสัมพันธ์แต่อดีตมาจนปัจจุบัน

จากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มชนเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายและการมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในปัจจุบันทำให้ทราบว่า การอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งของชาวลาวครั้งในเขตหัวเมืองชั้นในของกรุงเทพฯ อพยพเข้ามาในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประมาณรัชสมัยของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ขยายสู่จังหวัดนครปฐมและจังหวัดอื่น ๆ ในรัชสมัยต่อมา เป็นกลุ่มที่ยังคงอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่ม(นางจัน บัวสีทอง สัมภาษณ์ มิถุนายน 2561)

ตำบลห้วยด้วน

ตำบลห้วยด้วนอยู่ห่างจากอำเภอดอนตูมประมาณ 12 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลดอนพุทรา อำเภอดอนตูม

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลมาบแค อำเภอเมืองนครปฐม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลดอนรวก อำเภอดอนตูม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลห้วยพระ อำเภอดอนตูม

ตำบลห้วยด้วนแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน

ดังนี้

- หมู่ 1 บ้านทุ่งผักกูด
- หมู่ 2 บ้านทุ่งผักกูด
- หมู่ 3 บ้านดอนแกะแระ
- หมู่ 4 บ้านห้วยด้วน
- หมู่ 5 บ้านกงลาด
- หมู่ 6 บ้านกงลาด
- หมู่ 7 บ้านกงลาด

ภาพที่ 10 แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐม
ที่มา: <https://www.google.com>

ลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ตำบลห้วยด้วน

ประวัติความเป็นมาของลาวครั้งที่อยู่ในจังหวัดนครปฐมโดยเฉพาะที่ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูมนั้นไม่สามารถหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้แน่นอนว่าลาวครั้งอพยพมาจากเมืองไหนของประเทศลาวเนื่องจากการกวาดต้อนมาด้วยกันหลายครั้ง เพียงแต่ได้รับการบอกเล่าจากผู้สูงอายุต่อกันมาเท่านั้นว่าบรรพบุรุษอพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง เจ้าอาวาสวัดกงลาด ตำบลห้วยด้วนกล่าวว่า ลาวครั้งที่กงลาดนี้เดิมมาจากหลวงพระบาง ไทยกวาดต้อนมาและส่งมาไว้ที่กงลาด บ้างก็บอกเล่าว่าถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเวียงจันทน์หรือหลวงพระบางหรือเมืองศรี แต่ไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในระยะแรก โดยให้กรมทหารต้นสำโรง (ปัจจุบันคือกรมสัตว์ทหารบกต้นสำโรง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม) คอยกวาดขันดูแลอย่างใกล้ชิด ลาวครั้งถูกกวาดต้อนมารวมพักไว้ที่บ้านกงลาดจำนวนมากจนไม่มีที่ดินทำมาหากิน ลาวครั้งที่บ้านทุ่งผักกูดบ้านนอกกงลาดส่วนหนึ่งได้เคลื่อนย้ายขยายออกเต็มพื้นที่ในละแวกใกล้เคียงบางส่วนแยกย้ายไปอยู่ตามจังหวัดใกล้เคียงต่าง ๆ เช่น สุพรรณบุรี กาญจนบุรีและเพชรบุรี

เดิมตำบลห้วยด้วนเป็นป่า มีนายจัน มีคำ เป็นผู้นำราษฎรซึ่งอพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ ประเทศลาว (ลาวครั้งที่ตำบลห้วยด้วนถูกกวาดต้อนมาหลายครั้งพร้อมกับลาวกลุ่มอื่น ๆ เช่น ลาวเวียง ลาวพวน เมื่อมีใครถามก็จะตอบว่าเป็นลาวเวียงจันทน์ แท้จริงแล้วมีภาษาพูดที่ต่างกัน เป็นต้น) เข้ามาบุกเบิกที่ดินติดชายห้วยปลูกข้าวและทำไร่ เหตุที่ได้ชื่อว่าห้วยด้วนเพราะมีเรื่องเล่าว่าที่ดินที่พวกนายจันอยู่นั้นเป็นลำกลาง เป็นห้วยยาวประมาณ 3 กิโลเมตร แต่พอคนไปที่หมู่บ้านของนายจัน ห้วยนั้นก็หายไป จึงได้ชื่อว่า “ห้วยด้วน” และเมื่อมีราษฎรอพยพมาอยู่หลายครอบครัวจึงกลายเป็นหมู่บ้านห้วยด้วน โดยมีนายจันเป็นนายบ้าน ครั้นเมื่อมีพระราชบัญญัติแบ่งลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2475 ขึ้นบ้านห้วยด้วนจึงได้ตั้งเป็นตำบล ขึ้นกับอำเภอกำแพงแสน เมื่อรัฐบาลประกาศตั้งกิ่งอำเภอดอนตูม พ.ศ. 2509 ตำบลห้วยด้วนจึงได้ขึ้นกับอำเภอดอนตูมจนปัจจุบัน (อำเภอดอนตูม, 2521, หน้า 1)

บ้านทุ่งผักกูดและบ้านกงลาดพื้นที่ติดต่อกัน ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 99 เป็นลาวครั้งที่ยังคงรักษาแบบแผนการดำเนินชีวิตภาษา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมไว้อย่างต่อเนื่อง จากคำบอกเล่าของคนแก่คนเฒ่าเกี่ยวกับประวัติของชุมชนว่า “ที่บ้านกงลาด เดิมมีชื่อว่ากงลาด” ต่อมาเพี้ยนมาเป็น “กงลาด” เนื่องจาก ตำบลห้วยด้วนมีลำห้วยหนองน้ำที่ท้ายหมู่บ้านยาวไปสิ้นสุดที่ปลายหมู่บ้าน จึงได้ชื่อว่า “ห้วยด้วน” (ห่อ จวงสอน, สัมภาษณ์, 12 เมษายน 2561)

ตำบลห้วยด้วนนั้นมีความสำคัญและมีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชาว ลาวครั้งที่ปรากฏเป็นหลักฐานตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีตอนปลายจนถึงปัจจุบันนั่นก็คือพระอุโบสถที่วัดกงลาดมีหลักฐานการสร้างเมื่อ พ.ศ. 2335 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2345 ในสมัยรัชกาลที่ 1 และที่วัดทุ่งผักกูดยังปรากฏร่องรอยหลักฐานสิ่งปลูกสร้างทางโบราณคดี และสถาปัตยกรรมเก่าแก่มาก นอกจากนี้ยังพบว่ามีย่องรอยของใบเสมารอบโบสถ์ที่มีการหักพังและผุกร่อนไปบ้างบางส่วนตามกาลเวลา จึงสันนิษฐานว่ารูปแบบโบราณสถานทั้ง 2 แห่งน่าจะสร้างในยุคสมัยกรุงธนบุรีเช่นกัน และที่วัดทุ่งผักกูดยังคงปรากฏหลักฐานการพระราชทานชื่อวัดจากรัชกาลที่ 5 ปรากฏมาจนปัจจุบัน

พลเมืองบ้านทุ่งผักกูด

1. จำนวนประชากรบ้านทุ่งผักกูดมีจำนวนครัวเรือนประมาณ 897 ครัวเรือน จำนวนประชากร ประมาณ 1200 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง องค์การบริหารตำบลห้วยด้วน, 2555)
2. เชื้อชาติ ประชากร ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติลาว (มีบ้างที่เป็นเชื้อชาติไทยและจีนแต่เพียงส่วนน้อยของพื้นที่เท่านั้น)
3. ศาสนา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดประจำชุมชน 1 วัด คือ ทุ่งผักกูด ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา งานบุญและงานประเพณีต่าง ๆ

4. ภาษา เนื่องจากประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ในตำบลห้วยด้วนมีเชื้อชาติลาวมาก ดังนั้น ภาษาที่ใช้กันมากในตำบลนี้คือ ภาษาลาวครั้ง สื่อสารในชีวิตประจำวันและใช้ภาษาไทยเมื่อติดต่อกับคนต่างกลุ่ม

5. อาชีพ ชาวบ้านทุ่งผักกูดประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร คือ การทำนา ปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ เป็นหลัก ปัจจุบัน คนรุ่นใหม่เริ่มมีอาชีพรับราชการ ทำงานบริษัทและงานรับจ้างทั่วไป

ภาพที่ 11 วัดทุ่งผักกูดและเอกสารโบราณได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา
ที่มา : <http://www.huayduan.go.th/index>

ประวัติวัดทุ่งผักกูด

วัดทุ่งผักกูดเริ่มก่อตั้งขึ้นมาเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด เนื่องจากพระอุโบสถและถาวรวัตถุของเดิมนั้นได้สูญหายไป สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นวัดที่มีมาช้านาน เนื่องจากมีการขุดพบพระพุทธรูป สมัยศรีวิชัย ทวาราวดีและอยุธยา ได้ที่บริเวณวัด (ณรงค์ เลตกุล, ม.ป.ป.) หลักฐานที่สนับสนุนว่าวัดทุ่งผักกูดน่าจะสร้างขึ้นช่วงสมัยต้นรัตนโกสินทร์นั้น สืบเนื่องจากหลักฐานการประกาศตั้งวัดที่ระบุเพียงว่า วัดทุ่งผักกูดประกาศตั้งวัดเมื่อ พ.ศ.2380 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ.2400 เนื้อที่ตั้งวัด 18 ไร่ ที่ธรณีสงฆ์ 12 ไร่ (ตามหลักฐานการประกาศในสมัยนั้น ปัจจุบัน พื้น

ที่ตั้งวัด มีเนื้อที่ 24 ไร่ 1 งาน 58 ตารางวา ที่ธรณีสงฆ์ของวัดมีเนื้อที่ 11 ไร่ 3 งาน 26 ตารางวา) จากการบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ในท้องถิ่นต่อกันมา กล่าวว่าพื้นที่แห่งนี้สมัยโบราณเป็นทุ่งกว้างใหญ่มีสภาพป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีลำห้วยซึ่งเป็นชื่อตำบลคือ ห้วยด้วน ไหลผ่าน ระบบนิเวศน์มีความชุ่มชื้นสูง พืชชนิดหนึ่งซึ่งอยู่ในตระกูลเฟิร์น ชาวบ้านในท้องถิ่นเรียกว่า “ผักกูด” ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากและได้สร้างวัดในบริเวณนี้ จึงตั้งชื่อว่า วัดทุ่งผักกูด แต่ในปัจจุบันระบบนิเวศน์ได้เปลี่ยนแปลงไป ผักกูดจึงสูญพันธุ์ไปจากพื้นที่แห่งนี้

วัดทุ่งผักกูดมีสถาปัตยกรรมอาคารไม้อายุกว่าร้อยปี มีรูปแบบการสร้างที่ไม่แปลกไปจากวัดอื่น ๆ ในละแวกใกล้เคียง มีลักษณะสวยงาม

ประชาชนในท้องถิ่นบ้านทุ่งผักกูดส่วนใหญ่เป็นชาวลาวที่อพยพมาด้วยเหตุผลทางสงคราม ช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยรัชกาลที่ 3 (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) ได้มีการกวาดต้อนชาวลาวมาไว้ตามหัวเมืองชั้นในต่างๆ ใกล้เคียงกรุงเทพฯ อำเภอดอนตูม จังหวัด นครปฐม เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีชาวลาวอาศัยอยู่มาก ชาวลาวเหล่านี้เรียกตนเองว่า “ลาวครั่ง” เนื่องจากชาวลาวครั่งมีพื้นฐานถิ่นเดิมอยู่ที่เทือกเขาภูคัง เมืองหลวงพระบาง หลักฐานที่ช่วยยืนยันที่มาของลาวกลุ่มนี้คือระบบฐานเสียง สำเนียงพูด มีความคล้ายคลึงกับลาวแถบเมืองหลวงพระบางมากกว่าลาวเมืองเวียงจันทน์ วัดทุ่งผักกูดจึงน่าจะสร้างขึ้นภายหลังจากการอพยพผู้คนมาตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยแล้ว

วัดทุ่งผักกูด จึงเป็นวัดที่เกิดจากสายสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่หล่อหลอมเอาแรงกายใจ และแรงศรัทธาเพื่อสืบสานพระพุทธศาสนาตอกทอดจากบรรพบุรุษ เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ลูกหลานรุ่นหลังไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ตอกย้ำความเป็นหนึ่งเดียวของบรรพชน บ้านทุ่งผักกูดจึงเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนในท้องถิ่นอย่างยาวนานที่ยังคงอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาอย่างเหนียวแน่นจากบรรพบุรุษชาวลาว อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ยังคงปรากฏหลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง เช่นพระอุโบสถ เสมาและเจดีย์ซึ่งมีอายุร่วม 100 กว่าปี ไว้เป็นมรดกให้ลูกหลานชาวลาวครั่งได้ศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่นได้อย่างน่าภาคภูมิใจ

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่งบ้านทุ่งผักกูด

ภาพที่ 12 พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครึ่งสร้างเสร็จใหม่กับภาพปัจจุบัน

ที่มา: จิตกวี กระจ่างเมฆ

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครึ่ง ตั้งอยู่ที่ วัดทุ่งผักกูด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม ก่อสร้างเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2555 เปิดทำการในวันที่ 5 มกราคม 2556 โดยมี นายมนู สร้อยพลอย นายอำเภอ อ.ดอนตูม จ.นครปฐม เป็นผู้ริเริ่มจัดสร้างและให้คำปรึกษา นายวิชาญ โพธิ์ด้วง นายกองค์การบริหารส่วนห้วยด้วนในสมัยนั้นเป็นผู้ประสานงานและเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง รวมทั้งสมาชิก กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมแรงร่วมใจเป็นส่วนหนึ่งในการเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง อ.ดร.จิตกวี กระจ่างเมฆ ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับท้องถิ่นเพื่อนำข้อมูลมาจัดนิทรรศการ และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง งบประมาณในการก่อสร้างได้จากการบริจาคของประชาชนในท้องถิ่นและผู้มีจิตศรัทธาจากภายนอก

วัตถุประสงค์ในการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของชาวลาวครึ่ง ทั้งด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อและพิธีกรรม เป็นสถานที่จัดเก็บสิ่งของโบราณทั้งอุปกรณ์ทำมาหากิน เครื่องมือประกอบอาชีพ หม้อไห ถ้วยชาม ในอดีตและสิ่งของสำคัญๆที่ชาวบ้านร่วมบริจาค มากกว่า 500 ชิ้น นิทรรศการเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์ฯจึงเปรียบเสมือนสื่อกลางที่โยงใยสายสัมพันธ์คนในท้องถิ่นให้เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตัวเอง เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ผึกและสาธิตกิจกรรมอนุรักษ์งานหัตถกรรมโบราณโดยมีปราชญ์ท้องถิ่น มีคฤหบดีท้องถิ่น เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา เช่น สาธิตการฟ่อนแคนแบบโบราณ สาธิตและฝึกการทำขนมและแกงพื้นถิ่นโบราณ ตลอดจนงานหัตถกรรมประเภทเย็บ ปัก กระจเป่า ย่าม ตามแบบโบราณ

ลักษณะของตัวบ้านเป็นการจำลองแบบบ้านโบราณที่มีอายุกว่า 100 ปี ซึ่งเป็นบ้านหลังสุดท้ายที่ยังคงแบบเดิม ๆ หลังเดียวในตำบล หลังคามุงด้วยจาก ตัวเรือนเป็นไม้ ตามแบบเก่า

คณะกรรมการจึงลงความเห็นที่จะใช้แบบบ้านหลังนี้มาเป็นตัวบ้านสำหรับสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ฯ เพื่อเป็นอนุสรณ์เป็นที่ระลึกให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ศึกษาด้านการสร้างที่อยู่อาศัยของบรรพบุรุษที่เน้นเรื่องของการใช้งาน โดยแบบบ้านแบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นบนสำหรับใช้พักผ่อน มีห้องนอน 1 ห้องและห้องครัว 1 ห้องซึ่งจะต่อออกไปด้านข้างจากตัวบ้าน พื้นที่ด้านหน้าหรือนอกชานจะปล่อยเป็นที่โล่ง ว่าง สำหรับใช้เป็นพื้นที่สำหรับกางมุ้งนอน ส่วนห้องที่มี 1 ห้องนั้นสำหรับใช้เป็นห้องลูกสาวและมักจะมีหิ้งผีตั้งอยู่บริเวณพื้นที่นี้ ซึ่งลาวครั้งถือว่าเป็นห้องเป็นเขตหวงห้าม คนที่อยู่นอกตระกูลหรือผู้ชายจะเข้ามาไม่ได้ ถือว่าเป็นการผิดผี และหากมีคนนอกตระกูลเข้ามาพักพิงหรือค้างคืน ก็จะมีการบอกกล่าวที่หิ้งผีก่อนทุกครั้ง ชั้นล่างของบ้านใช้สำหรับเป็นที่จัดเก็บอุปกรณ์เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เครื่องมือทำมาหากิน

บ้านพิพิธภัณฑ์ลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ตัวเรือนเป็นอาคารไม้ หลังคามุงจาก ปัจจุบันมีการมุงแผ่นเมทัลชีสทับเพื่อป้องกันการชำรุด ฝักร้อนของจาก และเป็นการป้องกันดอกไม้ในช่วงหน้าร้อนที่อาจปลิวหล่นมาเป็นเชื้อไฟได้ อาคารแบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นบน ใช้เป็นสถานที่จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ประเภทผ้าโบราณ ถ้วย ชาม ลายคราม กระโถนและสิ่งของอื่น ๆ ที่ในวิถีชีวิตเดิม ๆ มีการนำไว้ชั้นบนบ้านและมีสวนของห้องครัว ที่จัดนิทรรศการให้เหมือนแบบโบราณ หม้อดิน หม้อฮวด เครื่องครัว เตาไฟ ถ้วยชามโบราณ เป็นต้น ส่วนของชั้นล่างจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเครื่องมือทำมาหากิน เครื่องมือประกอบอาชีพ ไหโบราณ อุปกรณ์การทำนา เกี่ยวข้าว และนิทรรศการองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์และเรื่องเล่าและกิจกรรมต่าง ๆ

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดำเนินงานแนวพระราชดำริส ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนว “ระเบิดจากข้างใน” มาแนวในการดำเนินงาน บริหารจัดการโดยชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด มีนายพนม นาคโสมกุล ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน ดร.จิตกวี กระจ่างเมฆ เป็นวิทยากรบรรยายประจำและคณะกรรมการ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นผู้ร่วมดำเนินงาน

เปิด วันศุกร์ เสาร์ วันอาทิตย์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ หรือ วันราชการตามวัน เวลา ที่ระบุ เวลา 08.30-16.30 น.

ทำหนังสือแจ้งมาประธานล่วงหน้า

	ดร.จิตกวี กระจ่างเมฆ	088-7531752
เบอร์โทรศัพท์	นายวิชาญ โพธิ์ด้วง	081-9423451
	ผู้ใหญ่พนม นาคโสมกุล	081-7585051
	E-mail	yingying1403@hotmail.com

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อชุมชนชาวบ้าน มีความสำคัญต่อการศึกษาและสามารถผลักดันสังคมให้เกิดความก้าวหน้าในด้านต่างๆได้ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเน้นความเรียบง่าย แต่มีความหมายต่อชุมชนในแต่

ละท้องถิ่นย่อมมีสาระสำคัญที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ ภูมิหลังของบ้านเมือง สังคม จารีตประเพณีของผู้คนและเรื่องราวหลักฐานทางศิลปะ โบราณคดี โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ แต่ในความแตกต่างที่หลากหลายกลายเป็นเสน่ห์และเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นและศิลปะผสมผสานเข้าด้วยกันภายใต้คำว่า อารยธรรม เมื่อเวลาและเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไป โบราณสถาน โบราณคดี และ โบราณวัตถุในท้องถิ่นถูกทำลาย ประวัติศาสตร์ของเมืองถูกลืมเลือนวัฒนธรรมของท้องถิ่นมีอันต้องสูญสิ้นไป ผู้คนในท้องถิ่นเองก็จะขาดความภาคภูมิใจ ไม่มีสิ่งใดที่จะหวัดหรือเผยแพร่แก่ผู้อื่นได้ (กรมศิลปากร, 2536 : 6-7)

การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ในการช่วยอนุรักษ์รักษามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ เพื่อการศึกษาของอนุชนรุ่นหลัง ต่อต้านกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกเสริมสร้างความมั่นคงในสังคม สิ่งของที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ และอาจเป็นศิลปวัตถุทางศาสนาที่จัดเก็บรวบรวมไว้ หรือ ศิลปหัตถกรรมประเภทเครื่องเครื่องมือ เครื่องใช้ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เนื้อหาที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นควรเน้นเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อกระตุ้นให้คนในแต่ละท้องถิ่นรู้จักต้นกำเนิดของตนในด้านต่าง ๆ เช่น ธรรมชาติวิทยา นิทานหรือตำนาน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ รวมทั้งความสำคัญของท้องถิ่นต่าง ๆ ลักษณะการจัดจะต้องเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแก่ชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้คนในท้องถิ่นเกิดความรู้และความเข้าใจ ศิลปวัฒนธรรมตนเองอย่างแท้จริง การจัดพิพิธภัณฑ์จึงต้องมีการศึกษาค้นคว้าอย่างรอบคอบโดยความร่วมมือของชาวบ้านในท้องถิ่นเองกับหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาที่มุ่งศึกษาเรื่องของท้องถิ่นเพื่อ การแสวงหาและการพัฒนาความรู้อย่างถ่องแท้ สำคัญที่สุดคือ พิพิธภัณฑ์จะเป็นสถานที่ซึ่งชาวบ้านในท้องถิ่นจะเป็นผู้ดูแลภายหลังที่มีการดำเนินการจัดตั้งเรียบร้อยแล้ว พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจะแสดงลักษณะ พิเศษของแต่ละชุมชน จะกระตุ้นให้ผู้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ มีสำนึก “ท้องถิ่นนิยม” รู้จักรักษาและหวงแหนสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคน แต่ในขณะเดียวกันก็ตระหนักในความเป็นชาติที่แต่ละท้องถิ่นจะต้องอยู่ร่วมกัน การสร้างจิตสำนึกในท้องถิ่นจะเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งในการพัฒนาบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพราะจะเป็นที่มาของการปกครองตนเอง (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2535: 24-26)

การจัดกิจกรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

ชุมชนแต่ละแห่งนั้นจะมีประวัติความเป็นมาของชุมชน เช่น ชุมชนนั้นก่อตั้งมาด้วยการต่อสู้ของบรรพบุรุษ การอพยพโยกย้ายมาจากที่อื่น การตั้งชุมชนมานานโดยดูจากสภาพของชุมชน วัตถุ โบราณต่าง ๆ เป็นเหตุผลให้เกิดแนวคิดการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นมาในชุมชน เพื่อเป็นแหล่ง วิทยาทานที่เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่คนในสังคม ช่วยให้คนในสังคมแต่ละท้องถิ่นรู้จักตนเอง และเพื่อให้คนภายนอกได้รู้ความเป็นมาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจึงเป็นสถานที่สำหรับบริการกิจกรรมให้กับประชาชนในด้านต่อไปนี้

1. แสดงเรื่องราวของท้องถิ่นนั้น ๆ ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพความเป็นอยู่ ของท้องถิ่น ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
2. แสดงวัตถุหรือตัวอย่างต่าง ๆ ที่เสนอให้เห็นโบราณวัตถุหรือวัตถุทางธรรมชาติของท้องถิ่น
3. แสดงข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตหรือเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
4. แสดงถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นซาบซึ้งหวงแหนในวัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่นและช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามของท้องถิ่นไว้แทนที่จะมาทำลายทิ้งเสีย
5. แสดงถึงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น (อารีย์ อัครนุภาพ 2535)

ข้อเสนอวิธีการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจและเกิดแรงจูงใจ

1. กิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สิ่งใดที่เป็นจุดเด่นของท้องถิ่น เช่น ศิลปะการทอผ้าที่มีชื่อมานานควรจัดแสดงเรื่องนี้ไว้
2. แสดงในรูปธรรม มากกว่านามธรรม แสดงรูปวัตถุสิ่งของมากกว่าการบรรยาย
3. หมุนเวียนเปลี่ยนกิจกรรมเป็นประจำ เลี่ยงความจำเจ
4. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น ทดลองทอผ้า
5. พิมพ์เอกสารเผยแพร่ให้ชุมชนรู้ความเป็นมา เข้าใจเนื้อหาความรู้เป็นการประชาสัมพันธ์
6. ควรมีที่นั่งพักผ่อนลักษณะที่เป็นธรรมชาติท้องถิ่น หลังจากชมสิ่งต่างๆแล้ว สมประสงค์

สภาพทั่วไปพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด

1. ด้านพื้นที่

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ตั้งอยู่ในวัดทุ่งผักกูด ตำบลห้วยด้วน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม โดยใช้พื้นที่ส่วนด้านหลังของวัดเป็นสถานที่ที่ตั้ง มีความร่มรื่นล้อมรอบไปด้วยต้นไม้ที่เริ่มแผ่กิ่งก้าน พื้นที่โดยรอบถูกจัดแต่งและดูแลด้านภูมิทัศน์โดยพระสงฆ์ในวัดและคณะกรรมการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ฯ บริเวณพิพิธภัณฑ์ฯจะมีบ้านที่ใช้เป็นสถานที่จัดแสดงวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และมีอาคารโถงสำหรับใช้เป็นสถานที่บรรยายและชมกิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม ด้านหน้าบ้านมีลานหญ้าสำหรับใช้เป็นลานแสดงทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 13 พื้นที่บริเวณด้านข้าง

ที่มา : จิตกวี กระจ่างเมฆ

2. ความเป็นเอกลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์

ลักษณะตัวบ้าน จะเป็นรูปทรงที่จำลองแบบมาจากบ้านโบราณซึ่งเป็นหลังสุดท้ายที่มีอยู่ในชุมชน อายุกว่าร้อยปี เป็นบ้านไม้สองชั้น แรกเริ่มมุ่งจากต่อมามีการปรับเปลี่ยนหลังคาแต่ยังคงหลังคาเดิมไว้ การใช้ประโยชน์ได้จากข้อตกลงของชุมชนที่ต้องการให้การจัดสิ่งของเสมือนกับบ้านที่ใช้งานจริงในอดีต คือ ชั้นบนเป็นห้องนอน 1 ห้อง พื้นโล่งนอกชาน ห้องครัวและข้าวของสำคัญ ๆ เหมาะกับการวางตกแต่งบนบ้าน ประเภทตู้โชว์ถ้อย ซาม อื่น ๆ ที่สำคัญ และจะมีพื้นที่ส่วนหนึ่งสำหรับเป็นพื้นที่หวงห้ามคือบริเวณที่เป็นที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เคารพ ส่วนชั้นล่างจะเป็นพื้นที่สำหรับเก็บอุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุ ทำมาหากิน ประกอบอาชีพ เป็นต้น ความเป็นเอกลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์ฯ คือ รูปลักษณะของตัวเรือนหรือบ้าน ที่ทำให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของที่อยู่อาศัยของบรรพบุรุษ ลักษณะการสร้าง การใช้ประโยชน์ของพื้นที่

เป็นพิพิธภัณฑ์ที่สร้างขึ้นจากช่างที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคนในชุมชนสร้างตามความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตามความต้องการของคนในชุมชน

3. ร้านขายของที่ระลึก

ร้านขายของที่ระลึกที่เปิดเป็นประจํายังไม่มี จะเปิดตลาดช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาด้วยการจัดตั้งขายปกติ

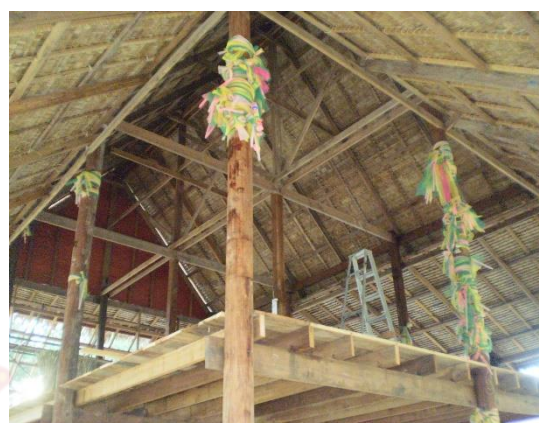
4. ร้านอาหาร

พื้นที่ร้านอาหารจะตั้งอยู่หน้าวัด เปิดทำการขายทุกวัน ประเภทอาหารตามสั่ง

5. ห้องน้ำบริเวณพิพิธภัณฑ์

ตั้งอยู่บริเวณด้านข้างพิพิธภัณฑ์ มีความสะอาดและสะอาด สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้

ภาพที่ 14 พิธีลงเสาเอก
ที่มา : จิตกวี กระจำงเมฆ

6. ความพอเพียงของสถานที่ जोดรถ
ด้วยพิพิธภัณฑตั้งอยู่ภายในวัด จึงใช้พื้นที่ที่วัดเป็นสถานที่ जोดรถ อีกทั้งคณะ
นักท่องเที่ยวที่นั่นนิยมมากับรถบัสหรือรถตู้ กรณีมาเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ 3-5 คน ก็ จะ जोดรถที่บริเวณวัด

7. การจัดการเรื่องขยะ
มีถังขยะแยกประเภทขยะเปียกและขยะแห้ง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยด้วน
เป็นหน่วยงานจัดเก็บ

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด
ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

1. กิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะจัดเต็มรูปแบบสำหรับนักท่องเที่ยว
กลุ่มใหญ่เช่น 20 คน ขึ้นไป หากนักท่องเที่ยวมากลุ่มเล็ก ๆ เช่น มาเพื่อเก็บข้อมูลทำงานวิจัย ทำรายงาน
ก็จะมีไม่มีกิจกรรมการแสดง จะมีเพียงกิจกรรมที่มีการสาธิต ถ่ายทอดให้ตามทีนักท่องเที่ยวหรือนักเรียน

นักศึกษาต้องการ ทั้งนี้จะเป็นการแสดงทางวัฒนธรรมที่ชุมชนเป็นผู้แสดงอีกบทบาทหนึ่งของการแสดงทางวัฒนธรรมคือ เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นประจำพิพิธภัณฑ์ด้วย การแสดงมีดังนี้

1.1 เยี่ยมชม สักการะรูปหล่อหลวงพ่อวงษ์ หลวงพ่อเทศก์และหลวงพ่อก้อยและโบสถ์เก่ามหาอุตุต์และหอฉันทรงครุฑ

กิจกรรมการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัดจะเป็นกิจกรรมแรกของนักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าสู่บริเวณพิพิธภัณฑ์ฯ วัดทุ่งผักกูดมีพระเกจิชื่อดังที่นักเลงพระต่างศรัทธาและต้องการมีรูปเหมือนที่มีราคาแพงมาครอบครองเชื่อว่าช่วยให้แคล้วคลาดปลอดภัยกราบไหว้พระประธานในโบสถ์โบราณมหาอุตุต์ (ปัจจุบันได้รับการบูรณะใหม่แต่รูปแบบเดิม)

ภาพที่ 15 รูปปั้นหลวงพ่อทั้งสามและโบสถ์มหาอุตุต์
ที่มา : จิตกวี กระจ่างเมฆ

2. ลานแสดงทางวัฒนธรรม

ลานแสดงทางวัฒนธรรมจะอยู่บริเวณด้านหน้าของตัวบ้านเป็นลานหญ้าใช้สำหรับการแสดงทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นการต้อนรับและเป็นลานถ่ายทอดทำรำให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมฟ้อนก่อนถึงลานแสดงจะส่วนของทางเข้าที่มีการประดับตกแต่งซุ้มตลอดทางเข้า

ภาพที่ 16 คำขวัญสู่ทางเข้า

ที่มา : จิตกวี กระจ่างเมฆ

ส่วนบริเวณลานด้านหน้าเรือนเป็นลานหญ้าสำหรับเป็นการแสดงและสาธิตการฟ้อนแคนตามแบบโบราณให้กับนักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรม

ภาพที่ 17 ส่วนหนึ่งของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมและเรียนรู้งานหัตถกรรม
ที่मा จิตกวี กระจ่างเมฆ

ภาพที่ 18 กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม

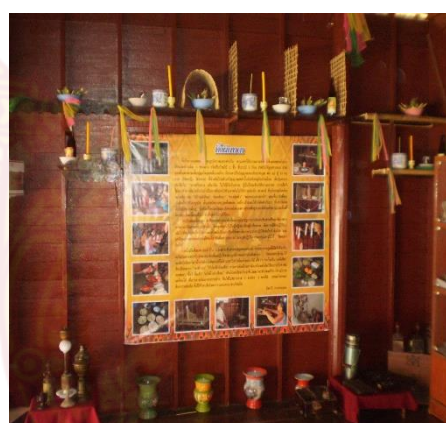
ภาพ จิตกวี กระจ่างเมฆ

3. การจัดแสดงสิ่งของอุปกรณ์เครื่องใช้

การจัดแสดงสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ฯ สามารถจัดได้ 2 ประเภท คือ ประเภทการจัดถาวร (Permanent Exhibition) คือการจัดห้องแสดงแต่ละห้องถาวร เป็นการตั้งของแสดงไว้ประจำและการจัดแสดงแบบชั่วคราว (Temporary Exhibition) หรือการจัดแสดงหมุนเวียน (Changing Exhibition) เป็นการจัดไว้ชั่วคราว แต่ละเรื่องชั่วคราวระยะเวลาสั้น ๆ เปลี่ยนเรื่องอื่นหมุนเวียนไป

การจัดสิ่งของภายในพิพิธภัณฑ์จัดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยผู้เข้าชมเกิดความพึงพอใจ เพลิดเพลิน ได้รับความรู้ การจัดถือหลักง่าย ๆ คือ ไม่จัดให้ดูซับซ้อนสับสน วางของออกแบบพอเหมาะพอควรไม่มากไม่น้อย หากจัดเกะกะรกไม่เป็นระเบียบจะทำให้ขาดความสำคัญ ๆ จึงต้องจัดให้ดูดีมีความสำคัญ มีรสนิยมจะทำให้ผู้มาเยือนเกิดความประทับใจให้ความรู้สึกเห็นคุณค่าไม่เบื่อและเข้าชมได้หลาย ๆ ครั้ง

ภาพที่ 19 ส่วนหนึ่งของการจัดแสดงสิ่งของ
ที่มา : จิตกวี กระจ่างเมฆ

4. อาหารพื้นถิ่น

วัฒนธรรมการกิน วัสดุในการปรุง ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นที่มีความต่างไปจากที่อื่นและยังคงได้รับการสืบทอดมาจนปัจจุบัน อาหารขนมพื้นถิ่นโบราณจึงยังมีเสน่ห์ที่ทำให้คนชอบและสนใจ ส่วนรสชาติของอาหารก็จะแตกต่างกันไปตามแต่ละภาค อาหารพื้นถิ่นโบราณหลายชนิดที่กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นสำหรับแกงพื้นถิ่นของชาวลาวครั้งที่เป็นเอกลักษณ์ใช้สำหรับแกงต้อนรับนักท่องเที่ยวได้แก่ แจ่วหม้อ โดยการนำพริก หอม กระเทียม คั่วจนหอมตำละเอียดที่มีลักษณะคล้ายน้ำพริกนิยมใส่ปลาตากแห้ง ปู รส แกงหอยข้าวเปลือก แกงผำ ขนมตูดกระทะ ขนมแตกข้าวโพด เป็นต้น

ภาพที่ 20 แจ่วหม้อและขนมดอกข้าวโพด
ที่มา: จิตกวี กระจ่างเมฆ

5. สินค้าที่ระลึก

สำหรับของที่ระลึกจะเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมประเภทยามลายไทย ยามลายปักมือ กระเป๋าสะพายลายไทยและกระเป๋าใส่โทรศัพท์ เศษสตางค์ งานหัตถกรรมประเภทร้อยเครื่องแขวน ประดับบ้านต่าง ๆ

ภาพที่ 21 สินค้าที่ระลึก

ที่มา: จิตกวี กระจ่างเมฆ

6. มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นฯ มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นประจำทั้งผู้สูงอายุและเด็กนักเรียน นำเสนอด้วยภาษาถิ่นเกี่ยวกับคำถามต่าง ๆ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่นำเสนอการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมประจำชุมชนอีกด้วย

ภาพที่ 22 มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ที่มา : จิตกวี กระจ่างเมฆ

7. ปัญหาของพิพิธภัณฑสถาน

การจัดพิพิธภัณฑสถานให้เจริญก้าวหน้า มีกิจกรรมที่หลากหลายปัจจุบันหลายพิพิธภัณฑสถานฯ การดำเนินการประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายที่ทำให้ผู้รับผิดชอบต้องหาแนวทางแก้ไขให้งานพิพิธภัณฑสถานฯ ไปด้วยดี เกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด ปัญหาที่พบเรื่องใหญ่ ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือ

- ความร่วมมือของชุมชน เนื่องจากพิพิธภัณฑสถานดำเนินการและรับผิดชอบโดยชุมชน บางกิจกรรมชาวบ้านต้องไปทำงานหรือมีภารกิจเร่งด่วนในวันนั้น ๆ ก็จะทำให้ขาดผู้ที่จะมาช่วยงาน หรือมาอธิบายนำเสนองาน
- ความร่วมมือของหน่วยงาน ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมจากหน่วยงานในท้องถิ่นที่พิพิธภัณฑสถาน ตั้งอยู่ การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการพัฒนา

2. ปัญหาด้านทรัพยากร

การดำเนินงานไปด้วยดีจะต้องประกอบด้วยทรัพยากรที่พอเพียง คือ ต้องมีงบประมาณ มีวัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณภาพและพอเพียง มีบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญ ในความเป็นจริงคือการขาดคนในส่วนนี้ งบประมาณในการที่จะจัดถ่ายทอด วิธีการทอ การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจึงเป็นไปแบบค่อยเป็นค่อยไป

3. ปัญหาของวิธีดำเนินการ

หลัก ๆ คือการขาดข้อมูลที่จำเป็นบางอย่าง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ขาดข้อมูลเนื่องจากมีข้อจำกัดด้วยบุคคล เวลาและงบประมาณ

ป้ายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวมีจำนวนไม่เพียงพอ นักท่องเที่ยวที่ไม่มี ความชำนาญในการสืบค้นข้อมูลทางสื่อออนไลน์ ก็จะเป็นอุปสรรค

4. ปัญหาผู้มารับบริการ

- รถโดยสารประจำทางไม่มี หากไม่มีรถส่วนตัวหรือมาเป็นหมู่คณะ ก็จะทำให้เกิดความไม่สะดวก

- ป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยวมีน้อยมาก
- ช่องทางในการติดต่อสื่อสารค่อนข้างน้อย

ประเภทผู้เข้าชม

- นักศึกษา และนักเรียน
- ประชาชนทั่วไป
- หน่วยงานราชการเพื่อศึกษาดูงาน
- นักท่องเที่ยว

เพื่อหาแนวทางและข้อเสนอแนะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด

ผู้วิจัยได้ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพูดคุย สันทนาการ และให้ชาวคณะกรรมการและชาวบ้านร่วมเสนอแนวทางเพื่อศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้อง และเหมาะสมกับบริบทของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด มีผู้เข้าร่วมประชุม

พูดคุยสนทนาและเสนอแนะ จำนวน 20 คน แบ่งเป็นกลุ่มละ 10 คน โดยให้แต่ละกลุ่มระดมความเห็น เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้ง ใน 3 ประเด็น คือ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และ 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

ภาพที่ 23 ร่วมประชุมคณะกรรมการและชาวบ้านเพื่อแสดงความคิดเห็น เสนอแนะหาแนวทางการพัฒนา
ที่มา : จิตกวี กระจำเมฆ

ข้อสรุปแนวทางในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม ของผู้เข้าร่วมการประชุมปฏิบัติการทั้ง 20 คน มีดังนี้

กลุ่ม 1	กลุ่ม 2
<p>ด้านสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์เรียนรู้ พิพิธภัณฑสถานลาวครั้ง - การจัดแสดงสิ่งของวัตถุโบราณ - การแสดงทางวัฒนธรรมของกลุ่มมคฺคเทศก์ท้องถิ่น - วัฒนธรรม ประเพณี เช่น ประเพณีแห่ธงสงกรานต์ ประเพณีไหว้ผีเจ้านาย - อาหารและขนมพื้นถิ่น - การละเล่นพื้นถิ่น - การแต่งกาย 	<p>ด้านสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ - วิถีชีวิตความเป็นอยู่ - วัดทุ่งผักกูดและหอรูปล่องทั้งสาม - หอฉันทน์ไม้โบราณและโบสถ์มหาอุดต์ - ภาษาพูด อาหาร วิถีชีวิต ประเพณี - หอผีบรรพบุรุษใจกลางหมู่บ้าน

กลุ่ม 1	กลุ่ม 2
<p>ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดตั้งศูนย์บริการคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ นักท่องเที่ยวในเบื้องต้น - ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวควรจัดให้มีสถานที่โตะ แก้วน้ำ แก้ว รองรับที่เพียงพอ - ควรมีป้ายบอกทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวบริเวณหน้าวัดและสี่แยกใกล้เคียงหรือที่อำเภอดอนตูม อบต. พร้อมข้อมูลด้านการท่องเที่ยว <p>ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - รถยนต์ส่วนตัว หรือรถหมู่คณะ - ป้ายบอกทางบอกทางเป็นระยะๆ ทาง พรอม 	<p>ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีป้ายบอกกระยะทาง บอกจุดต่างๆของแหล่งท่องเที่ยว ที่เห็นได้ชัดเจน - มีการจัดตั้งจิตอาสาในเขตพื้นที่การท่องเที่ยวไว้ ให้บริการ คำแนะนำ และให้ความช่วยเหลือแก่ นักท่องเที่ยว - ปรับปรุงห้องน้ำให้เหมาะสม สะอาดและมีเพียงพอที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยว <p>ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใช้สื่อโซเชียล จีพีเอส ไลน์ โทรศัพท์ - แผ่นพับ

ผู้วิจัยและผู้ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการช่วยสรุปสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางดังนี้

1 ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)

1) คณะกรรมการและผู้ที่เกี่ยวข้องของจัดทำหนังสือขอความร่วมมือจากหน่วยงานในท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เพื่อให้จัดหาจิตอาสาหรือตั้งจุดบริการข่าวสารข้อมูลท้องถิ่น เพื่อให้คำแนะนำ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในท้องถิ่น

2.) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของด้านการท่องเที่ยว เช่น สำนักงาน ททท. (สำนักงานการท่องเที่ยวนครปฐมและสำนักงานวัฒนธรรมนครปฐม) ในการช่วยเหลือ การประชาสัมพันธ์ โดยการจัดทำสื่อโฆษณา แผ่นพับ ใบปลิว หรือการ โฆษณาทางโทรทัศน์ หรือสถานีวิทยุชุมชน

3) หน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องของการท่องเที่ยวร่วมกับ ประชาชนในพื้นที่ท่องเที่ยว ร่วมกันสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ สนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะของชุมชน เช่น ประเพณีแห่งสงกรานต์เพื่อเป็นการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

4) หน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวร่วมกับประชาชน ในพื้นที่การท่องเที่ยว ร่วมกันปรับปรุง บูรณะ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอื่น ๆ ในท้องถิ่น เช่นศาล ประมูบ้านที่มีประกอบพิธีกรรมทุกปี ในด้าน ความสะอาด ความปลอดภัย และความสวยงามของ แหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการดึงดูดใจ นักท่องเที่ยว

5). จัดทำป้ายโฆษณา ประชาสัมพันธ์ สถานที่ติดต่อ เบอร์โทรศัพท์ และสื่อโซเชียลมีเดียแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น

6). เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ให้มากกว่านี้ ซึ่งจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

7) รักษาวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เอกลักษณ์ดั้งเดิม เช่น ภาษา อาหารการกิน วิถีความเป็นอยู่เพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มากขึ้น

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

1) ให้อบต.หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดตั้งศูนย์บริการคอยให้ คำแนะนำช่วยเหลือนักท่องเที่ยว

2) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการ ในท้องถิ่นจัดสถานที่ บริการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอ โต๊ะ เก้าอี้ ที่จอดรถ ห้องน้ำ น้ำดื่ม แก้ว จุดพักผ่อนในระหว่างการท่องเที่ยวชมกิจกรรม

3) ประชาชนในท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลความปลอดภัยและอำนวยความสะดวก สะอาดความ แก่นักท่องเที่ยว

4) ควบคุมดูแลเรื่องความสะอาด และเพิ่มจำนวนให้มากขึ้น

3 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

- 1) ใหหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน ท้องถิ่นช่วยกันปรับปรุงเส้นทางการเดินทางให้มี สะดวก และความปลอดภัยมากขึ้น จัดทำป้ายบอกระยะทางที่มองเห็นได้ชัดเจน และเข้าใจง่าย
- 2) เชิญชวนให้ร่วมเป็นจิตอาสาในการจัดอำนวยความสะดวกต่อการเดินทางเข้าถึงยัง แหล่ง พิพิธภัณฑฯ ให้แก่นักท่องเที่ยว
- 3) ใหหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนด้านการทำสื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ แนะนำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอะไรบ้างในช่วง เทศกาลงานประเพณีต่างๆ เช่น แผนพับ ป้ายบอกทางต่าง ๆ
- 5) จัดหาอาสาสมัครมัคคุเทศก์ด้านการท่องเที่ยวที่มีความรู้ทั้งด้านข้อมูล การท่องเที่ยว เพื่อคอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และคอยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจกรรมงานประเพณีที่ทางชุมชนจัดขึ้น

ภาพที่ 23 เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม

ที่มา: จิตกวี กระจำเมฆ

ศึกษาศักยภาพ วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. สภาพทั่วไปของชาวไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง

ไทยทรงดำมีชื่อเรียกแตกต่างกันหลายชื่อ เช่น ลาวทรงดำ ไทยทรงดำ ไทยโห่ง ลาวโห่ง ไทดำ ไตดำ ผู้ไทยดำ ชาวไทยทรงดำมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองแกลง ปัจจุบันคือจังหวัดเตียนเบียนฟู สมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2322 โดยการถูกกวาดต้อนเป็นเชลยศึกสงคราม พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดเกล้าให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่หนองปรัง อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรี เพราะมีภูมิประเทศคล้ายคลึงกับถิ่นฐานเดิม

ประวัติหมู่บ้านไผ่หูช้าง บ้านไผ่หูช้าง สืบเชื้อสายมาจากไทยโห่งที่จังหวัดเพชรบุรี เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่

บ้านไผ่หูช้างก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2446 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประวัติโดยตรงไม่มีการบันทึกไว้มีแต่ชาวไทยโห่งผู้ที่เกิดเป็นทายาทชาวบ้านไผ่หูช้างรุ่นที่ 1 ในหมู่บ้านไผ่หูช้างที่ยังมีชีวิตอยู่คือ นายแอน ทองคงหาญ อายุ 96 ปี บิดานายแอน คือ ปู่ชาย (เป็นสมณานามที่ชาวบ้านไผ่หูช้างยกย่องเรียกปู่ชาย เป็นครอบครัวแรกที่พาครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านไผ่หูช้างแห่งนี้

นายแอนเล่าว่า ปู่ชายเป็นชาวไทยทรงดำมีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณหนองเลา หนองอ้อ อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ได้พาครอบครัวเดินทางมาจากเพชรบุรีเพื่อหาที่ที่เหมาะสมตั้งรกรากจับจองที่ทำมาหากิน การเดินทางจากจังหวัดเพชรบุรีใช้วัวเทียมเกวียนในการขนส่งภาระประมาณ 4-5 เล่มเดินทางรอนแรมผ่านราชบุรี เข้าเขตนครปฐม ช่วงที่ผ่านมามีผู้จับจองที่อยู่ก่อนแล้วจึงเดินทางต่อ จวบจนกระทั่งมาถึงสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ มีบริเวณกว้างใหญ่มาก มีป่าไผ่อุดมสมบูรณ์ เป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมขังเป็นบางแห่ง ไม่มีภูเขาและป่าไม้ พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะกับการเกษตร จึงหยุดเดินทางและจับจองที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำมาหากิน การเดินทางครั้งนี้ปู่ชายมาพร้อมบุตรชายสองคน อายุของปู่ชายและภรรยาช่วงนั้นราว ๆ 30 กว่าปี บุตรชายยังเล็กอยู่ อายุไม่เกิน 12 ปี ปู่จึงเริ่มถางป่าไผ่ นอกจากป่าไผ่แล้วยังมีป่าสะแกและหญ้ากกเป็นจำนวนมาก จากนั้นจึงมีบุตรชายเพิ่มอีก 4 คน รวมเป็น 6 คน หลังจากนั้นจึงมีชาวไทยโห่งจากเพชรบุรีเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านเป็นรุ่นที่ 2 โดยมีปู่ชายเป็นผู้จัดสรรที่ทางให้กับทุกคนที่เข้ามาในรุ่นที่ 2 ส่วนใหญ่อยู่ไกลกันออกไปบ้างแต่มีบ้าน ซึ่งขณะนั้นยังไม่ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านและสภาพตอนนั้นส่วนมากเป็นป่าไผ่ บางส่วนเป็นป่าสะแกและพงหญ้า มีหนองน้ำหลายแห่ง บริเวณแถบนี้หมู่บ้านมักจะมากินน้ำที่หนองน้ำใกล้หมู่บ้าน นอกจากนั้นยังมีกระต่ายและลิงจำนวนมาก ไม่พบสัตว์ใหญ่นอกจากช้างที่มีผู้นำมา มีบ้านของปู่ชายซึ่งพาครอบครัวมาตั้งรกรากอยู่ก่อนแล้ว ทำนา และปลูกผัก ชาวไทยโห่งที่มาอยู่สร้างบ้านเรือนด้วยไม้ไผ่ ตั้งยุ้งข้าวใต้ถุนสูงเพื่อป้องกันน้ำท่วมการจับจองที่ดินนั้นจับจองได้ตามความพอใจเพราะที่ดินมีมากมาย

การดำเนินชีวิตประจำวันนั้น ผู้ชายทำนาและมีหน้าที่หาอาหาร เช่น ปลา กบ เขียด ปลาไหล ผักที่ทำอาหารจะเก็บตามทุ่งนา และเมื่อมีเวลาว่างผู้ชายจะจักสานและงานหัตถกรรม ผู้หญิงช่วยทำนาและทำอาหาร ว่างจากทำนาจะทอผ้าและเย็บปัก มีการปลูกฝ้ายและปั่นฝ้ายเอง บางคนปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้าไหมไว้ใช้ในกาทำหมอน ทำเสื่อฮี สำหรับใช้ในพิธีศพ ทุกบ้านจะเลี้ยงหมูไว้เพื่อใช้ในพิธีเสนเรือน เลี้ยงไก่สำหรับทำอาหารและใช้ในงานพิธีกรรม ชาวไทยโห่งนั้นไม่นิยมคบค้ากับคนภายนอก สภาพชีวิตยังเป็นไทดำแบบเดิม ต่อจากนั้นหมู่บ้านไทยโห่งมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สมัยปู่ชายมาอยู่ยังไม่มีนามสกุลแบบคนไทย มีแต่สกุลของตัวเอง คำนำหน้า สิงล่อ สิงเลียง สิงกวาง

เป็นต้นมีลักษณะคล้ายแซ่ของคนจีน ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 6 จึงตั้งตามสกุลแบบคนไทยว่า ทองคงหาญ ทองดอนใหม่ ทองเต่าอินทร์ ทองดอนน้อย เป็นต้น

พ.ศ. 2520 บ้านไผ่หูช้างแยกจากตำบลหินมูลมาตั้งตำบลใช้ชื่อว่า ตำบลไผ่หูช้าง มีกำนันคนแรกคือ นายหอม ทองคงหาญ มีหมู่บ้านปกครอง 7 หมู่ หมู่บ้านที่เป็นไทยโซ่ง มี 3 หมู่บ้าน คือหมู่ 4 หมู่ 5 และหมู่ 7 มีศาลประจำหมู่บ้าน คือศาลเจ้าพ่อสร้อยทอง มีการประกอบพิธีกรรมทุกปี

สภาพบ้านเรือน

ในอดีตสร้างบ้านเรือนด้วยไม้ไผ่เป็นโครงร่าง และทำด้วยต้นไม้อื่นเป็นไม้เนื้อแข็ง มีกำแพงรับ พื้นบ้านใช้ไม้ไผ่ฟากสับ สิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อชีวิตคือยุงข้าว เพราะมีอาชีพทำนา

สภาพความเป็นอยู่

เป็นกลุ่มที่อยู่เรียบริ้อย มีข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ มีอาชีพทำนา การแต่งกายเป็นแบบไทยโซ่ง งานหัตถกรรม การทอผ้า หน้าที่ผู้หญิง การจักรสาน ยังคงมีความคิด ความเชื่อเหมือนเดิม ผู้สูงอายุยังคงทำผม เก้าอี้ผมส่วนคนรุ่นใหม่แต่งกายตามปกติ ใช้ภาษาไทยโซ่ง เมื่อมีงานประเพณีและงานวัฒนธรรม

สภาพทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

ในอดีตทำนา มีรายได้จากการทำนา เป็นแบบพอเพียง ปลูกข้าวไว้พอกิน และหากุ้ง หอย ปู ปลาได้เองโดยไม่ต้องซื้อ ชาวบ้านนิยมรับประทานผักและปลาตามธรรมชาติเท่าที่หาได้ อาหารที่นิยมรับประทานคือ ปลาไร่ สิ่งที่ชาวบ้านจะต้องการและทำไว้รับประทานเป็นประจำ คือ หน่อไม้เปรี้ยว ซอยและหมักไว้ใช้ทั้งปี ปัจจุบันรายได้ของประชากรส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร คือ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำสวนและทำสวนผัก รับจ้างค้าขาย รับราชการ มีการขายที่นา ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป (พยุง สุขเกษม อ่างถึงจาก บุญมี ปาริชาติกุล)

สภาพสังคมและวัฒนธรรม

ชาวไทยโซ่งมีสังคมและวัฒนธรรมแบบโซ่งซึ่งสืบทอดมาจากไทยดำแห่งแคว้นสิบสองจุไทยที่แตกต่างจากคนไทยภาคกลาง ในอดีตเป็นสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกัน ให้ความสำคัญกับบุตรชายมากกว่าบุตรสาวเพราะถือว่าบุตรชายเป็นผู้สืบสกุลและสืบผีบรรพบุรุษ สภาพสังคมในปัจจุบัน ได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอกทำให้สภาพเปลี่ยนไป ความรักใคร่พวกพ้องไม่แนบแน่นเท่าในอดีตและการช่วยเหลือพึ่งพาเริ่มน้อยลง

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

ภาพที่ 24 ป้ายบ้านไผ่หูช้าง

หมู่บ้านท่องเที่ยวไทดำไผ่หูช้าง

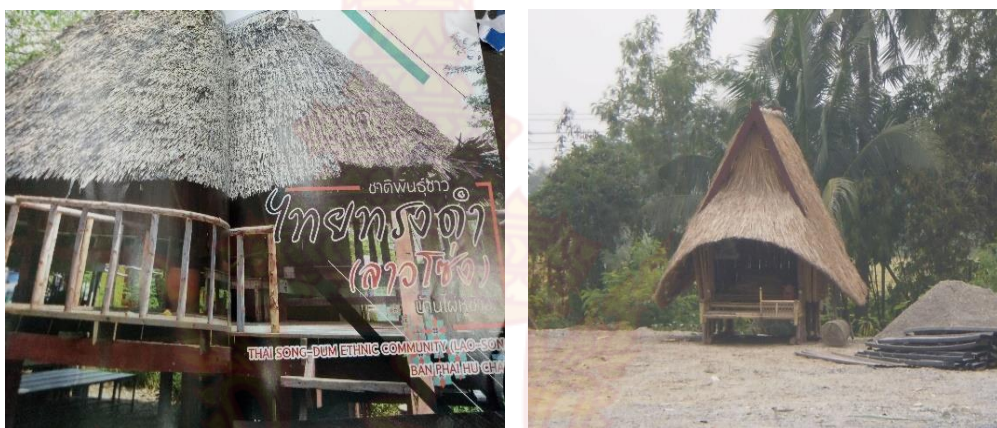
เกิดขึ้นจากสภาพวัฒนธรรมตำบลไผ่หูช้าง โดยความร่วมมือกับสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ก่อตั้งหมู่บ้านท่องเที่ยวไทดำ ไผ่หูช้าง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ความสามัคคีของไทดำที่ดิงามให้คงอยู่สืบไป ด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง และสร้างความเข้าใจให้คนภายนอกเกิดคุณค่าและตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และเพื่อสร้างรายได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยในหมู่บ้านมีบ้านเรือน แบบไทดำ วิถีชีวิต การทอผ้า และธรรมชาติอันงดงามให้ชื่นชม อยู่ที่บ้านไผ่หูช้าง หมู่ 4 ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม การไปท่องเที่ยวจะต้องแจ้งนัดหมายล่วงหน้า ทางหมู่บ้านจะได้เตรียมการต้อนรับไว้ล่วงหน้า

1. เรือนชาวไทยทรงดำ

ลักษณะบ้านของชาวไทยทรงดำมีลักษณะแปลกตาและเป็นเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ลักษณะบ้านเรือนสร้างด้วยวัสดุในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หญ้าแพรก หญ้าคา เส้าทำด้วยต้นไม้ไผ่ พื้นบ้านเป็นสับฟากที่ทำด้วยไม้ไผ่ทาบให้แนวเป็นชั้น ๆ หลังคาและปีกนกหลังหัวท้ายบ้านลาดลงมาเสมอกับชายคาบ้านและมีลักษณะโค้งๆ เป็นกระโจม คล้ายกระโจม มุงด้วยแฝก มีลักษณะยาวคลุมลงมาเสมอกับพื้นเรือน คุ้มผนังบ้านทุกด้าน สามารถป้องกันลมหนาวได้ด้วย เพราะถิ่นเดิมของชาวไทยทรงดำอยู่ในเขตค่อนข้างหนาวมาก่อน เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม

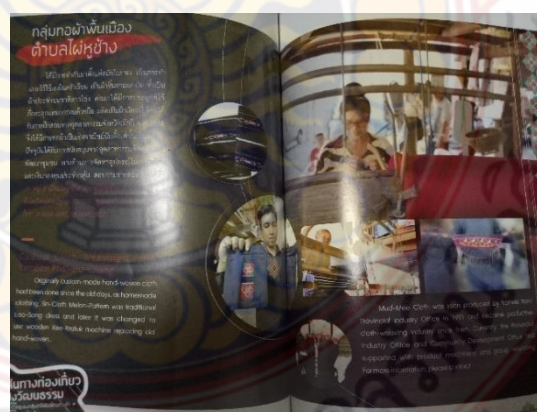
ส่วนได้ถุนบ้าน สามารถเดินทอดผ่านได้สบาย ใช้เป็นที่ทอผ้า ตำข้าว สีข้าว เลี้ยงหมูและเก็บเครื่องมือ เครื่องใช้ในทางเกษตร นอกจากนี้บริเวณได้ถุนบ้านนิยมใช้เป็นพื้นที่ในการทอผ้าด้วยมือ ปัจจุบันเหลือให้ชมยากน้อย มีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าเพื่อเป็นอาชีพเสริมและเป็นการสืบสรววัฒนธรรมการทอผ้าไม่ให้เลือนหาย

ภาพที่ 25 เรือนไทยทรงดำ บ้านกระดองเต่า บ้านไผ่หูช้าง
ที่มา: หนังสือเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นครปฐม

2 กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง

เป็นการทอที่ตกทอดมาแต่โบราณ เป็นการทำแบบไว้ใช้ในครัวเรือน เป็นผ้าชิ้นลายแตงโม ซึ่งเป็นผ้าประจำชนชาติลาวโซ่ง ต่อมาได้มีการประยุกต์ใช้กระดุมแทนการทอด้วยมือ ผลิตเป็นผ้ามัดหมี่ โดยได้รับการฝึกสอนจากอุตสาหกรรมจังหวัดและได้มีการทอผ้า

ภาพที่ 26 เรือนไทยทรงดำ บ้านกระดองเต่า บ้านไผ่หูช้าง
ที่มา: หนังสือเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นครปฐม

าตั้งแต่นั้นมาและทำในเชิงพานิช ปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจากอุตสาหกรรมจังหวัดและพัฒนาชุมชน ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าบ้านไผ่หูช้างยังได้มีการทอลายทวารวดี ศิลปะโบราณของนครปฐม

ภาพที่ 27 กลุ่มทอผ้าบ้านไผ่หูช้าง/ผ้าลายทวารวดี

ที่มา: thaitumbom.com

3. งานหัตถกรรมลูกช่วงหรือต้อมะกอน

อุปกรณ์ประกอบการละเล่นของหนุ่มสาวไทดำหมู่บ้านท่องเที่ยวไทดำ ไผ่หูช้าง ทำด้วยผ้าขาวม้านำมามัดพันชายข้างหนึ่งแล้วห่อมัดด้วยชายอีกด้านหนึ่ง ต่อมัดเหลือชายผ้าข้างหนึ่ง สำหรับจับโยน 1 ลูก แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย นิยมให้ฝ่ายหนึ่งเป็นชายอีกฝ่ายหนึ่งเป็นหญิง จำนวนเล่นประมาณ 5-10 คน ชิดเส้นกันแดนมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งข้ามแดนกัน นอกจากใช้ในการละเล่นพื้นถิ่นแล้ว ยังนำมาขายเป็นของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวได้ด้วย

ภาพที่ 28 ลูกช่วงหรือต้อมะกอน

ที่มา : จิตกวี กระจำงเมฆ

4. หมอนสินค้าที่ระลึก

การทำหมอนจะต้องสืบทอดต่อจากแม่ เพื่อใช้ในการออกเรือน หมอนของชาวไทยดำ มีลักษณะเป็นหมอนรูปท่อนไม้สี่เหลี่ยมผืนผ้า บางเรียกว่า หมอนหน้าอิฐ ทำด้วยผ้าฝ้าย ภายในยัดด้วยนุ่น ด้านหัวท้ายของหมอนประดับด้วยลวดลายทำด้วยผ้าไหมสีแดง ส้ม เขียว และขาว ปลอกหมอนเป็นผ้าสีดำสวมไว้ เปิดหน้าหมอนให้เห็นลวดลายสวยงาม ลวดลายที่มักทำคือ ลายดอกแปด

ภาพที่ 29 ลายหน้าหมอน
ที่มา : thaitumbon.com

5. กะเหล็บ

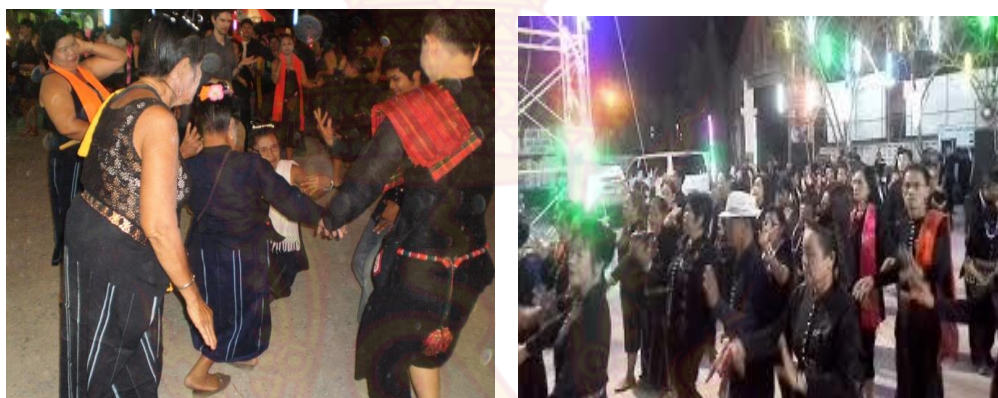
เป็นภาชนะเอนกประสงค์สานด้วยไม้ไผ่และหวายถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะประจำตัวของหญิงไทยดำเมื่อเดินทางออกจากบ้าน ผู้ชายไทยดำจะต้องทำให้ใช้ในพิธีแต่งงาน ใส่หมาก 2 คู่ และให้เจ้าสาวใส่ของใช้ประจำตัวสะพายไปอี 1 ใบ ถือเป็นประเพณีสืบทอดกันมา เป็นงานฝีมือที่ยากละเอียด ประณีต สานโดยเจ้าบ่าวเพื่อใช้ในพิธีแต่งงาน ชายใดไม่สามารถสานกะเหล็บได้เสร็จสมบูรณ์ และสวยงามได้ แสดงว่ายังไม่พร้อมที่จะเป็นหัวหน้าครอบครัว

ภาพที่ 30 กะเหล็บ
ที่มา : จิตกวี กระจำงเมฆ

6. ประเพณีอินก้อนพ็อนแคน

อินก้อนพ็อนแคนที่บ้านไผ่หูช้าง ในเทศกาลสงกรานต์ประจำปี พี่น้องไทยทรงดำไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ทราบข่าวว่าที่ได้มีการจัดงานพ็อนแคน ทั้งรุ่นเด็ก รุ่นหนุ่มสาว คนแก่คนเฒ่าจะร่วมพ็อนร่าอย่างสนุกสนานบริเวณที่จัดไว้ เรียกว่า ลานช่วง หรือ ลานขวง บรรยากาศในพิธีอินก้อนพ็อนแคนบ้านไผ่หูช้าง การพ็อนจะพ็อนกันเป็นกลุ่ม ๆ สับเปลี่ยนกันไป

ภาพที่ 31 อินก้อนพ็อนแคน

ที่มา : Sac.or.ch

7. ปัญหาของการท่องเที่ยวไต่คำบ้านไผ่หูช้าง

บ้านไผ่หูช้าง ยังคงมีบริบทสภาพทั่วไปของชุมชนที่เป็นธรรมชาติในระดับหนึ่ง ยังคงมีการใช้ชีวิตแบบเดิม (ส่วนที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงในด้านการสร้างบ้านเรือนที่มีรูปแบบสมัยใหม่ การประกอบอาชีพ เลี้ยงกุ้ง ทำธุรกิจส่วนตัว) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความสนใจในเรื่องของผ้าทอมือ ผ้าทอลายแดงโม เสื้อชาติพันธุ์ไทดำรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นมีดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับความร่วมมือ

- ความร่วมมือของคนในชุมชน เนื่องจากกิจกรรมจะอยู่ที่บ้านมากกว่ากลุ่ม
- กิจกรรมกับ

เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไปจะไปดูเรื่องผ้า จึงมุ่งไปเฉพาะบ้านหรือกลุ่มที่มีการทอผ้าเท่านั้น เจ้าของบ้านไม่มีเวลาให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวจึงไม่เห็นบริบทด้านอื่นของท้องถิ่น

- ความร่วมมือของหน่วยงาน ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริม พี่นฟู
- อดีตการทอผ้าจะมารวมที่บ้าน นางมา ต่อมาต่างคนต่างทอที่บ้านข้าง ที่ศูนย์บ้าง

2.ปัญหาด้านทรัพยากร

- คนที่ทอผ้าเป็น มีจำนวนน้อยมาก ในอนาคตอาจเกิดการขาดช่วงหรือหายได้ การ
ปัจจุบันพบแต่เฉพาะผู้สูงอายุที่นั่งทอผ้าหรือเย็บลายหน้าหมอน

3.ปัญหาของวิธีดำเนินการ

- นักท่องเที่ยวมาน้อยมากหลัก ๆ คือ ขาดกิจกรรมที่หลากหลายในการให้การต้อนรับจึง
ทำให้ไม่น่าสนใจ ไม่มีสิ่งดึงดูดใจ .

4. ปัญหาผู้มารับบริการ

สินค้าหรือของที่ระลึก มีราคาสูงเกินไป ต้องการให้ลดราคาลงมาตามความเหมาะสม
ประเภทผู้เข้าชม

มาจากหน่วยงานราชการจัดเพื่อมาดูงาน ตามเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวหรือ
นักศึกษา มาศึกษาดูงาน ต้องการเก็บข้อมูลทำรายงานตลอดจนงานวิจัย และนิยมติดต่อโดยตรงกับทาง
กลุ่มทอหรือผู้ทอ (สัมภาษณ์ นางมา รอดเจริญมา 10 เมษายน 2562)

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่แบบมีส่วนร่วมไม่เป็นทางการเพื่อพูดคุย สนทนา กับชาวบ้าน ตามบ้าน
และกลุ่ม รั้งฟังข้อคิดเห็นเพื่อศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้อง
และเหมาะสมกับบริบทของชุมชนบ้านไผ่หูช้าง สนทนาสอบถามด้วยวาจาประมาณ 15 คน โดยเฉพาะ
ผู้ที่ทอผ้า 3 ประเด็น คือ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
(Amenities) และ 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

ข้อสรุปแนวทางในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง ให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม ของการสนทนา พูดคุยกับชาวบ้าน เจ้าหน้าที่
องค์การบริหารส่วนตำบลและกลุ่มทอผ้า แบบไม่เป็นทางการ 15 คน มีดังนี้

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยว (Attraction)

- วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์
- กลุ่มทอผ้าและผ้าทอมือ
- วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

- มีรถโดยสารเข้าออกหมู่บ้าน การคมนาคม สะดวก
- ร้านอาหาร มีเพียงพอ
- ห้องสุขา ที่กลุ่มทอผ้าควรมีการสร้างเพิ่มเติมรวมถึงโต๊ะ เก้าอี้จุดพักผ่อน

3 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

- ให้ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือผู้เกี่ยวข้อง ทำถนนหนทางให้สะดวกต่อการเขา
ถึง แหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น

- จัดให้มียานพาหนะ หรือรถโดยสารรับส่ง นักท่องเที่ยวตามจุดท่องเที่ยวอย่าง
เพียงพอ แหล่งทอผ้า

- อบต. ใช้สื่อโซเชียลมีเดียหลาย ๆ ช่องทางในการประชาสัมพันธ์

สภาพทั่วไปของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยจินตลาดบางหลวง

เทศบาลตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม อยู่ห่างจากอำเภอบางเลน ประมาณ
56 กิโลเมตร ตั้งอยู่เหนือสุดของอำเภอบางเลน บ้านเรือนตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำท่าจีน

มีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ ตำบลหินมูล อำเภอบางเลน
ทิศตะวันออก	ติดต่อ อำเภอบัวปาก อำเภอบางเลน
ทิศตะวันตก	ติดต่อ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ประวัติความเป็นมา

ตำบลบางหลวงมีข้อสันนิษฐานจากหลักฐานว่า เคยเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งเพราะมีพวกระเบียงดินเผาอยู่ทั่วไป และมีมูลดินลักษณะคูเมือง อยู่ทางตะวันออกของบริเวณดังกล่าวติดกับแม่น้ำท่าจีน ซึ่งน่าจะเกิดขึ้นสมัยอุทองเป็นราชธานี เจ้าเมืองอุทองได้อพยพผู้คนหนีโรคห่า มาตั้งเมืองอยู่ชั่วคราวซึ่งเป็นตำบลบางหลวงในปัจจุบัน เจ้าเมืองอุทองสร้างเมืองขึ้นยังไม่เสร็จก็อพยพผู้คนไปอยู่ที่อื่น คนรุ่นหลังเข้าใจว่าบริเวณนี้เคยเป็นเมืองหลวงเก่า จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีการประกาศตั้งเมืองมณฑล อำเภอ และตำบล บริเวณนี้จึงได้ชื่อว่า “ตำบลบางหลวง”

ภาพที่ 32 แผนที่ตลาดบางหลวง

ที่มา : Sac.or.ch

ชุมชนบางหลวงเป็นชุมชนที่เก่าแก่ชุมชนหนึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำสุพรรณบุรี ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน โดยเริ่มก่อตั้งชุมชนประมาณปีพุทธศักราชสองพันสี่ร้อยสี่สิบหก (พ.ศ.2446) ซึ่งตรงกับ ร.ศ. 122 ภาพของชุมชนบางหลวงเป็นสถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 5 คือ เป็นเรือนห้องแถวไม้สองชั้น

หันหน้าเข้าหากัน มีความยาวโดยนับจากท่ารถโดยสารประจำทางลึกเข้าไปริมแม่น้ำท่าจีนมีจำนวน 130 ห้อง ปัจจุบันยังคงสภาพความงดงามของสถาปัตยกรรมและบรรยากาศเก่าไว้อย่างสมบูรณ์ ประชาชนในชุมชนบางหวงส่วนใหญ่เป็นคนไทยที่บรรพบุรุษได้อพยพโยกย้ายมากับเรือ มณฑลทวาย ประเทศจีน เมื่อร้อยปีก่อน การประกอบอาชีพ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่หนึ่งมาทำอาชีพเกษตรกรรมซึ่งส่วนใหญ่อยู่ตามริมแม่น้ำท่าจีน ส่วนกลุ่มที่สองเป็นพ่อค้าแม่ขายอาศัยอยู่ในตลาดเก่าเหล่าเต็งไม้ ซึ่งเป็นห้องแถวที่ปลูกติด ๆ กันใช้ผ้าเรือนและเสาร่วมกันซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย การเกิดขึ้นของชุมชนบางหลวงสมัยก่อน ยุคแรก ๆ มีคนมาอาศัย เพียงสองหลังคาเรือน คือ ร้านเม็งหลี และบ้านหลงปู่เปี้ยน ร้านเม็งหลี ชาวบ้านเรียกขานชื่อว่า ผู้ใหญ่ช้วน แดงอุทัย เป็นผู้ใหญ่บ้านและเป็นคนริเริ่มสร้างตลาดบนขึ้น ซึ่งอยู่ติดกับทางริมแม่น้ำท่าจีน ต่อมาหลงจูเปี้ยะเป็นคนสร้างตลาดกลางขึ้นต่อมานายสด โรจนสุธี ก็ได้สร้างตลาดล่างขึ้น ซึ่งปัจจุบันอยู่ติดกับทางถนน ปีพ.ศ. 2538 เกิดไฟไหม้ขึ้น ตลาดบนจำนวน 11 ห้อง เจ้าของบ้านที่ถูกไฟไหม้บางรายได้ปลูกสร้างบ้านทรงสมัยใหม่แทนที่เดิม จึงทำให้ภาพตลาดเก่าที่เรียกว่า ตลาดบนได้หายไปจากตลาดบางหลวง

เดิมชุมชนบางหลวงเป็นแหล่งแหล่งค้าขายทางน้ำที่สำคัญแห่งหนึ่งของอำเภอบางเลน เพราะมีท่าเรือสะดวกในการขนถ่ายสินค้า มีบริษัทสุพรรณชนส่งให้บริการเดินเรือจากสุพรรณบุรีไปยังสถานีจี่วรายเพื่อเดินทางต่อไปยังกรุงเทพฯ

ปัจจุบันชุมชนตลาดบางหลวงเป็นชุมชนเก่าแก่อายุกว่า 100 ปี ยังคงสภาพความสวยงามและบรรยากาศในอดีตไว้อย่างสมบูรณ์ ทั้งรูปแบบและวิถีชีวิตที่เรียบง่าย การค้าขายและประเพณีวัฒนธรรมไทย-จีน และยังมีวัฒนธรรมด้านดนตรีจีนที่สำคัญของชุมชน เรียกว่า หล่อโก้ว ที่นิยมเล่นเพื่อผ่อนคลายในยามว่างและงานมงคลต่าง ๆ (กรกต ธัชศฤคารสกุล, 2554 36-37)

สภาพชุมชน

ชุมชนตลาดจีนบางหลวงมีสภาพเป็นชุมชนชนบท มีลักษณะความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายพอเพียง ลักษณะบ้านเรือนไม้ 2 ชั้น ยังคงรักษาเดิมไว้ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตลาดนี้จะต้องเสียค่าเช่าที่เป็นรายเดือนในอัตราตารางเมตรละ 1 บาท โดยจ่ายให้แก่บริษัท สห-บางหลวงสามัคคี ซึ่งเป็นบริษัทที่รับผิดชอบในการเก็บเงินและจัดสรรเงินคืนตามหุ้น มีการแบ่งประเพณีไทย - จีน ค่อนข้างชัดเจน สถานที่สำคัญใกล้ชุมชนตลาดบางหลวง ได้แก่ เทศบาลตำบลบางหลวง องค์การบริหารส่วนตำบลบางหลวง โรงเรียน ศาลเจ้าแม่ทับทิม (อาม่า) โรงเรียนเจ็ยงหัวและโรงเรียนวัดบางหลวง สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

วัดบางหลวง” วัดเก่าแก่คู่กับตลาดบางหลวงมานานนับร้อยปี มีวิหารหลวงพ่อโสบุตร หลวงพ่อวัน และหลวงพ่อดอง พระเกจิอาจารย์ชื่อดังของที่นี่ ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้านบางหลวง

ศาลเจ้าแม่ทับทิมตลาดบางหลวง” ตั้งอยู่ด้านในสุดของตลาดโดยอยู่ติดริมน้ำ มีสะพานแขวนข้ามไป ศาลเจ้าแม่ทับทิมเป็นศาลเก่าแก่ที่อยู่คู่ชุมชนชาวจีน ตามตำนานเล่าว่าเจ้าแม่ทับทิมล่องเรือถึง

การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ จึงเตือนชาวเรือในการสัญจร หลังจากนางเสี่ยชีวิต ชาวบ้านที่เกาะเหมยโจว จึงได้ร่วมกันสร้างศาลเล็กๆพร้อมยก่องให้เป็น “เทพธิดาแห่งสมุทร” ชุมชนจินไต้ที่มีการค้าขายริมน้ำ มักจะสร้างศาลเจ้าแม่ทับทิมไว้กราบไหว้เพื่อเป็นสิริมงคล หรือจะไปสักการะเทพเจ้าจิน ที่โรงเจบัวฮกตึง ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ

กิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว

เริ่มที่กราบไหว้ขอพรหลวงปู่ทา(หลวงพ่อพะเนียงแตก) ชมธรรมชาติมาสาอายุมากกว่า 100ปี ชมสุสานเรือสำเภาจินโบราณมากกว่า 100 ปี ชมเชิงตะกอนโบราณวัดบางหลวง แล้วไปจับชาจีน ชิมขนมชุมชนเปี้ยะ (หาทานได้ที่เดียวที่บางหลวง) พบกับสถาปัตยกรรมเรือนไม้ 2 ชั้น หันหน้าเข้าหากันอายุกว่า 100 ปี ตลาดบางหลวง ชมเตาหลอมตีเหล็กโบราณที่เก่าที่สุด ชมการสาธิตและร่วมตีเหล็กกับช่างจีนโบราณ ปรารชญ์ชุมชน(ป่าสมานคนตีเหล็ก)จากนั้นเลือกชิม อิ่ม อร่อยกับอาหารพื้นถิ่น ของกินพื้นบ้าน ร้านอาหารและร้านขนมของชุมชน ศึกษาเรียนรู้ตัวโน้ตจีนโบราณอายุนับพันปี ชมเล่นฝึกหัดเล่นเครื่องดนตรีจีนโบราณที่บ้านดนตรีจีน ร่วมสาธิตการทำขนมชุมชนเปี้ยะ ชมบรรยากาศโรงหนังที่เก่าแก่ที่สุดในภูธร วิกหนังเก่า ชมร้านยาจีนโบราณ ร้านทำฟันปลอมโบราณ ร้านทองโบราณ ร้านยามีน แซ่อึ้ง ร้านทำฟันปลอม ร้านทองแซ่ฮั่วแล้วพักค้างคืนในชุมชนก่อนตื่นเข้ามาใส่บาตรในชุมชน ทานอาหารเช้าหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นจ้อ ข้าวมันไก่ เจวี บะหมี่ก๋วยเตี๋ยวไส้กรอก ก๋วยจั๊บบโบราณ ก๋วยเตี่ยวหมู-เนื้อตุ๋น ที่ตลาดบางหลวง ร่วมสาธิตการคว่ำและชิมกาแฟโบราณ ร้านเจี่ยซุ่นกั ไหว้ขอพรองค์เจ้าแม่ทับทิม ณ ศาลาปากคลองบางหลวง ศาลเจ้าแม่ทับทิมสร้างประสบการณ์ที่ตลาดบางหลวง ร.ศ.122 ละแวกที่คนจีนชุกชุมสมญานามสายน้ำ ซึ่งเป็นผลให้เศรษฐกิจแถบนี้คึกคักมาก ทั้งจากการค้าน้ำตาล และอื่นๆ ร่องรอยความร่ำรวยในอดีตยังคงเหลือให้ชม นั่นก็คือ ภาพ “บ้านเก่า เหล่าเต็งไม้” หรือตึกแถว ห่องแถวแล้วแต่คนจะเรียกที่เรียงรายดาชตึ้นติดกันยาวหลายซอย แต่ละบ้านก็ค้าขายแตกต่างกัน“บ้านเก่า เหล่าเต็งไม้” หรือ “บ้านเก่าเล่าเรื่อง” ซึ่งอยู่ในตลาดบางหลวง เปิดให้เข้าชมฟรีสามารถเดินท่องเที่ยวในตลาดบางหลวง ร.ศ.122 มีร้านค้าแตกต่างมากมาย ทั้งร้านขายของที่สื่อถึงวัฒนธรรมของชาวนครปฐม และอาหารต่างๆ มากมายให้ได้เลือกซื้อ เลือกชม นอกจากนี้ยังมีบ้านเก่าเล่าเรื่องให้ได้ถ่ายรูป และนั่งเล่นสบายๆwww// BloggerCulture #BloggerXDCP

ศัถยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจินตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

1. ตลาดบางหลวง

เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน บ้านเก่าเหล่าเต็งไม้ ดินแดนวัฒนธรรมไทยจีนถิ่นขนมหวาน อาหารอร่อย”ตลาดบางหลวง ร.ศ.122 เป็นตลาดโบราณ จึงทำให้มีร้านค้าเก่าๆมากมาย ไม่ว่าจะเป็น ร้านตีเหล็กโบราณ ที่รับทำของใช้และเครื่องมือเกษตรตามที่ได้รับสั่งทำจากชาวบ้าน, ร้านจำหน่ายยาจีนแผนโบราณ, ร้านทำฟันปลอมแบบโบราณ, ร้านทำทองโบราณ ร้านทำเส้น

กล้วยเตี้ยว แต่ละแห่งนั้นยังเปิดดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน ทุกร้านจะติดป้ายชื่อสองภาษา ทั้งไทยและจีน คลาสสิกมาก

ภาพที่ 33 ตลาดจีนบางหลวง
ที่มา : vongnai.com

2. ลักษณะบ้านเรือน

นิยมทำเป็นเรือนไม้สองชั้น ชั้นบนเรียกว่า “เหล่าเต็ง” ปลูกติดกันโดยไม่มีรั้ว ประตูด้านหน้าเป็นบานเขี้ยวไม้โดยใช้ส่วนหน้าของบ้านเป็นร้านค้า ด้านหลังและชั้นบนเป็นที่อยู่อาศัย เป็นอาคารที่มีลักษณะเฉพาะตัว จนได้รับการสมญานามว่า “บ้านเก่าเหล่าเต็งไม้”

3. พิพิธภัณฑ์บ้านเก่าเล่าเรื่อง

ตั้งอยู่ที่ร้านศรีเจริญผล เป็นบ้านช่างตีเหล็กโรงตีเหล็กนี้เปิดมาตั้งแต่สมัยก่อนตั้งตลาดโดยด้านในจะมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการตีเหล็กที่ยังคงมีการรักษาอย่างดีตั้งแต่เริ่มเปิดกิจการแล้วยังมีเตาหลอมเหล็กที่เก่าแก่หาดูได้ยากและสามารถใช้งานได้อยู่

ภาพที่ 34 พิพิธภัณฑ์บ้านตีเหล็ก

ที่มา : vongnai.com

4. ศาลเจ้าแม่ทับทิมตลาดบางหลวง

ตั้งอยู่ด้านในสุดของตลาดโดยอยู่ติดริมน้ำ มีสะพานแขวนข้ามไป ศาลเจ้าแม่ทับทิมเป็นศาลเก่าแก่ที่อยู่คู่ชุมชนชาวจีน ตามตำนานเล่าว่าเจ้าแม่ทับทิมล่วงรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ จึงเตือนชาวเรือในการสัญจร หลังจากนางเสียชีวิต ชาวบ้านที่เกาะเหมยโจว จึงได้ร่วมกันสร้างศาลเล็กๆ พร้อมยกย่องให้เป็น “เทพธิดาแห่งสมุทร” ชุมชนจีนใดที่มีการค้าขายริมน้ำ มักจะสร้างศาลเจ้าแม่ทับทิมไว้กราบไหว้เพื่อเป็นสิริมงคล หรือจะไปสักการะเทพเจ้าจีน ที่โรงเจบัวนอกตึง ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ

ภาพที่ 35 ศาลเจ้าแม่ทับทิม

ที่มา : BloggerCulture BloggerXDCP

5. บ้านดนตรีจีน

ดนตรีจีนบางหลวงมีประวัติการเล่นมาช้านาน ประมาณไม่ต่ำกว่า 80ปี เกิดขึ้นโดยชาวจีนทั้ง 3 กลุ่มที่มีความสามารถทางดนตรีมารวมตัวกันเล่นดนตรีในช่วงเย็นการเล่น สืบทอดเป็นระยะเวลาอันเป็นยาวนานพบได้ทุกภาค ซึ่งสามารถพบเห็นได้ในจังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี นครสวรรค์ ฯ เป็นต้น ดนตรีจีนบางหลวงนั้น ใช้เล่นในเทศกาลงานแห่ธงฉลองตรุษจีน งานเชิญองค์เทพเจ้า งานพิธีการสำคัญต่าง ๆ งานมงคลสมรสและงานอวมงคลต่าง ๆ เครื่องดนตรีจีนของชุมชนจีนบางหลวงที่ชาวจีนนำมาเล่นในสมัยแรก ๆ เป็นเครื่องดนตรีสองชนิดประกอบด้วย หล่อ และโก้ว

หล่อ เป็นภาษาจีน ที่ใช้เรียกทับศัพท์ตามสำเนียงจีนแต้จิ๋ว คำว่า “หล่อ” นั้นแปลตามภาษาจีน หมายถึง เครื่องดนตรีที่ทำมาจากทองเหลือง รูปร่างคล้ายฟลูออ่ง ใช้สำหรับตี เรียกว่า “ลื้อ”

โก้ว หมายถึงกลอง เมื่อนำคำสองคำมารวมกันแล้ว คำว่า “หล่อโก้ว” จึงหมายถึง คณะดนตรีที่ประกอบด้วยลื้อและกลองเป็นหลัก โดยบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย เช่น ขิม ซอ ซลู่ เป็นต้น

ภาพที่ 36 บ้านดนตรีจีน
ที่มา: vongnai.com

6. โรงยาฝิ่น

ในยุคที่การสูบฝิ่นยังค้ำขายและเสพกันได้อย่างถูกกฎหมายในโรงยาฝิ่น ในชุมชนชาวจีน มักจะมีโรงยาฝิ่นตั้งอยู่ เพราะผู้ที่นิยมไปใช้บริการส่วนใหญ่มักจะเป็นคนจีน ฝิ่นใช้บำบัดอาการเจ็บปวดและนอนไม่หลับกระสับกระส่ายเป็นทุกซ์ เมื่อกินฝิ่นเข้าไปก็หลับสบาย จิตใจแจ่มใสปลอดโปร่ง จึงเกิดความนิยมฝิ่นขึ้นมาแต่โทษของฝิ่นนั้นกลับมีมหาศาล เป็นยาเสพติดทำให้ร่างกายทรุดโทรม ผอมเหลือง และเมื่อขาดฝิ่นก็จะเกิดอาการทรมานทรมาย อ่อนเปลี้ยเพลียแรง คนที่ติดฝิ่นหนักถ้าขาดฝิ่นถึงขั้นถ่ายเป็นเลือด เรียกว่า “ลงแดง” ถ้าไม่ได้เสพฝิ่นก็ถึงตาย

ข้อสรุปแนวทางในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวตลาดจีนบางหลวง จากการสนทนาพูดคุย สอบถาม แบบไม่เป็นทางการ ผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่สำนักงานวัฒนธรรมและนักท่องเที่ยว ประมาณ 10 คน ประเด็นหลัก 3 ประเด็น คือ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และ 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessitivity) มีดังนี้

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)

- วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ตลาดบางหลวง
- ตลาดบางหลวงและอาหาร ขนม พื้นถิ่น
- ศาลเจ้าแม่ทับทิม
- พิพิธภัณฑ์บ้านตีเหล็ก
- บ้านดนตรีจีน
- ชม ท่องเที่ยวซื้อสินค้า ของที่ระลึก

สิ่งดึงดูดใจที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นการดำเนินโดยชุมชน คนในท้องถิ่น บริหารจัดการไปตามวิถีตามความเป็นอยู่ที่เป็นอย่างอยู่ในวิถีชีวิต กิจกรรมต่าง ๆ ถูกออกแบบและแสดงออกโดยชาวบ้าน ทั้งนี้

ชาวบ้านและผู้บริหารมีความเห็นว่า ต้องการให้หน่วยงานราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ท้องเที่ยวหรือวัฒนธรรมจังหวัด ได้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น บ้านดนตรีจีน กิจกรรมที่ต้องใช้นักเรียนในชุมชนร่วมต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่สามารถจัดได้ทุกครั้ง เนื่องจากนักเรียนต้องเรียนหนังสือ จึงไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้ทุกครั้ง ตลอดจนต้องการให้หน่วยงานราชการได้เข้ามาช่วยในเรื่องของการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

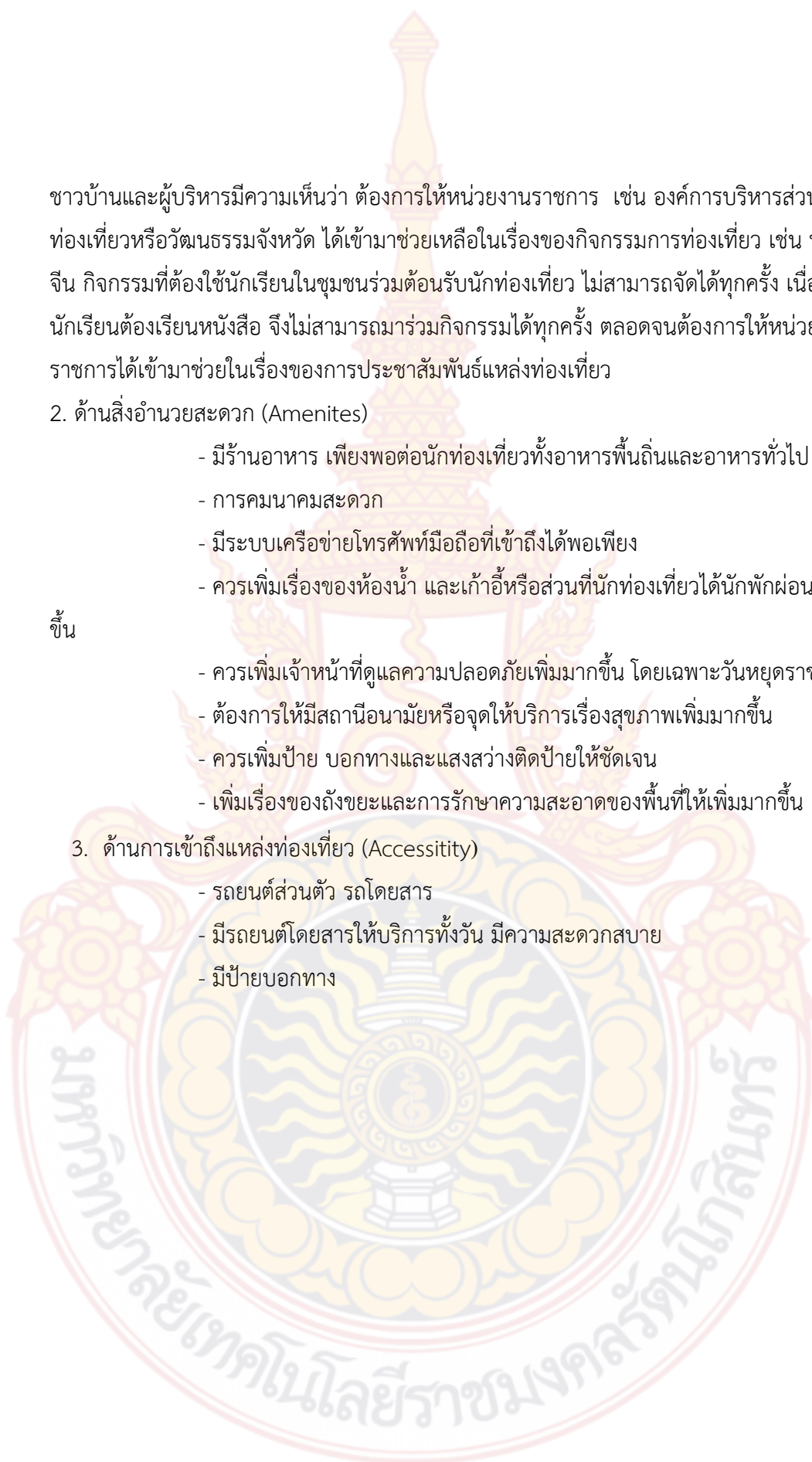
- มีร้านอาหาร เพียงพอนักท่องเที่ยวทั้งอาหารพื้นถิ่นและอาหารทั่วไป
- การคมนาคมสะดวก
- มีระบบเครือข่ายโทรศัพท์มือถือที่เข้าถึงได้พอเพียง
- ควรเพิ่มเรื่องของห้องน้ำ และเก้าอี้หรือส่วนที่นักท่องเที่ยวได้นักพักผ่อนให้มากจุด

ขึ้น

- ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะวันหยุดราชการ
- ต้องการให้มีสถานีอนามัยหรือจุดให้บริการเรื่องสุขภาพเพิ่มมากขึ้น
- ควรเพิ่มป้าย บอทางและแสงสว่างติดป้ายให้ชัดเจน
- เพิ่มเรื่องของถังขยะและการรักษาความสะอาดของพื้นที่ให้เพิ่มมากขึ้น

3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessity)

- รถยนต์ส่วนตัว รถโดยสาร
- มีรถยนต์โดยสารให้บริการทั้งวัน มีความสะดวกสบาย
- มีป้ายบอทาง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิธีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง
2. ศึกษาศักยภาพพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิธีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิธีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม

โดยศึกษา สภาพทั่วไป ศักยภาพ และการหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวทั้งสามแหล่งให้เชื่อมโยงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยให้แต่ละกลุ่มระดมความเห็นเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งสามแหล่ง ใน 3 ประเด็น คือ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และ 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessity) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาผู้นำชุมชน ชาวบ้าน บ้านทุ่งผักกูด จำนวน 20 คน ด้วยการแบ่งกลุ่มเชิงปฏิบัติการ นักท่องเที่ยว ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 15 คน และจีนบางหลวง จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์สภาพ พูดคุย สนทนาแบบไม่เป็นทางการ รวมทั้งสิ้น 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ การสังเกต จากการสนทนาพูดคุย การแสดงความคิดเห็น จดบันทึกบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ซึ่งได้นำเครื่องมือที่ใช้ไปศึกษาเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำข้อมูลในเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์และนำผลวิเคราะห์ข้อมูลมาสรุปผลการศึกษาร่วมข้อเสนอแนะได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์ 4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำ

บ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง” สรุปลผลพร้อมข้อเสนอแนะของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ได้ 3 ประเด็น เรียงลำดับดังต่อไปนี้

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด

1. สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายไปด้วยเรื่องราว ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ตลอดจนวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ จัดแสดงสิ่งของเพื่อนำเสนอถึง รากเหง้า ความเป็นมาผ่านวัสดุสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้และการแสดงออกศิลปะทางภูมิปัญญาของ บรรพบุรุษโดยผ่านมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเรื่องเล่าขานตำนานท้องถิ่น สิ่งที่น่าสนใจเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวต้องการมาเที่ยว จะเป็นเรื่องของ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ที่มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ด้วยเหตุผลของสงครามในสถานะพลัดถิ่น ที่พาซึ่งภาษาถิ่นที่มีสำเนียงเสียงใกล้เคียงกับกลุ่มลาวเมือง หลวงพระบางตามข้อสันนิษฐานว่าลาวครั้งเป็นกลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากเมืองหลวงพระบาง วัฒนธรรม การแต่งกายที่ยังคงปรากฏผ้าโบราณทอจากมือลาวครั้งเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงฝีมือ ความประณีต ภูมิปัญญาการทอผ้าของบรรพบุรุษในอดีต ประเพณีที่ขึ้นชื่อและเป็นที่น่าสนใจ รอคอยของ นักท่องเที่ยวคือ ประเพณีแห่งสงกรานต์ ประเพณีโบราณที่มีการสืบทอด ส่งต่อมาจนปัจจุบัน มีทั้ง ความสนุกสนาน เป็นงานบุญ เป็นงานที่ลูกหลานได้แสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษเพราะจะมีการ ทำบุญบังสุกุลรวมให้ผู้เสียชีวิตทั้งหมดบ้านพร้อมกัน ยืนยันความเป็นสายสัมพันธ์ฉันพี่น้องร่วมกัน เพราะในพิธีเลี้ยงปีผีบรรพบุรุษหรือผีเจ้านาย ปู่เสี้ยย่าเสี้ยวของชุมชนลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูดชาวบ้านจะ มารวมตัวเลี้ยงผีเดียวกัน ร่วมกัน เนื่องจากตอนคลอดพ่อแม่จะพาไปขึ้นผี เพื่อให้ผีบรรพบุรุษที่นับถือ ได้ช่วยคุ้มครองปกป้องรักษาตั้งนั้นใน 1 ปี มีพิธีเลี้ยงผีลูกหลานลาวครั้งจะต้องกลับมาเข้าพิธีเลี้ยงผี ร่วมกันทุกคน นอกจากสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว ก็คือ อาหารและขนมพื้นถิ่นก็ยังคง ปรุงรับประทานในชีวิตประจำวัน เช่น แจ่วหม้อ แกงผ่า แกงหอยข้าวเปือย ขนมพื้นถิ่นโบราณที่มีการ สืบทอด ทั้งขนมตูดกระทะ ขนมหน่อไม้ ขนมฟักทองข้าว ขนมแตกข้าวโพด และแกงดังกล่าวจึงเป็น ขนมและอาหารที่ใช้ในการเลี้ยงรับรองนักท่องเที่ยว การพ่อนึ่งรำแคน ของกลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น คือ สิ่ง que แสดงให้เห็นว่าลาวครั้งเป็นกลุ่มที่ยังสืบทอดและสนุกสนานการเล่นพื้นถิ่น ผีลอบ ผีนางกั๊กใน เทศกาลสงกรานต์ทุกปี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีการบันทึกเรื่องราว การจัดแสดง มีการสืบทอด การส่งเสริม และการอนุรักษ์ต่อไป

2. สิ่งอำนวยความสะดวก

นักท่องเที่ยวจะต้องเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว จึงควรมีการจัดเช่น เจ้าหน้าที่แนะนำ เส้นทาง อาสาสมัครช่วยเหลือนำทาง และควรเพิ่มเรื่องของความปลอดภัย ของสถานรักษาพยาบาล

ย่อย และร้านอาหารในชุมชนมีเพียงพอที่จะให้การต้อนรับและการบริการนักท่องเที่ยว สำหรับเก้าอี้หรือโต๊ะมีเพียงพอ เรื่องของสุขาจะต้องเพิ่มจำนวนและรักษาเรื่องของความสะอาด

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านทุ่งผักกูดอยู่ห่างจากตัวเมืองนครปฐม 12 กิโลเมตร ระยะทางไม่ไกลมากนักและการเดินทางจัดว่ายังต้องมีการปรับปรุงในเรื่องของป้ายตามจุดต่าง ๆ เพราะมีน้อยมาก ซึ่งเป็นชุมชนที่ไม่มีรถโดยสาร ผู้ที่จะมาเที่ยวในชุมชนจะต้องมีรถส่วนตัวหรือหากจะเป็นการอำนวยความสะดวกก็จะมีรถรับส่งในบางคราว ในด้านการให้บริการด้วยบริหารจัดการงานเป็นกลุ่มชาวบ้านในชุมชนดังนั้นพิพิธภัณฑฯจึงไม่สามารถเปิดให้บริการได้ทุกวัน จึงเปิดวันศุกร์ เสาร์อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์หรือตามวันที่มีหนังสือติดต่อมาเท่านั้น

ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจการท่องเที่ยว

เป็นชุมชนที่มีลักษณะเด่นในด้านวัฒนธรรมและประเพณี เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความยึดมั่นและมีความโดดเด่นในเรื่องของการแนวปฏิบัติที่สืบทอดกันมาไม่ว่าจะเป็นประเพณีอื่นก่อนเพื่อน แคน ที่แสดงให้เห็นถึงความรัก ความสามัคคีของกลุ่มในฐานะที่เป็นกลุ่มอพยพด้วยเหตุผลของสงคราม เช่นเดียวกับลาวกลุ่มอื่น ๆ ประเพณีในวิถีชีวิตเช่น การเซ่นไหว้ผีเรือน หรือการเส่นเรือน การแต่งงาน และงานศพที่มีลักษณะปฏิบัติต่างไปจากคนไทยอย่างเห็นได้ชัด มีวัฒนธรรมการแต่งกายที่บ่งบอกความเป็นชาติพันธุ์อย่างชัดเจนด้วยการนุ่งผ้าซิ่นลายแตงโม เสื้อฮี เป็นเครื่องแต่งกายที่สามารถเล่าเรื่องราวตำนานได้อย่างชัดเจน ตลอดจนมีวัฒนธรรมด้านอาหารการกินที่เชื่อมโยงกับอาหารในพิธีกรรมต่างๆ มีศาลปู่ตามที่เป็นสถานที่ลูกหลานไทยทรงดำมาเซ่นไหว้ผีประจำหมู่บ้านในช่วงตรุษสงกรานต์ทุกปี สิ่งที่มีชื่อเสียงและเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวไปแล้วต้องเอียนก็คือ กลุ่มทอผ้ามือ ที่มีความสวยงามเป็นที่ต้องการถึงแม้ว่าจะมีราคาค่อนข้างสูง

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

มีรถโดยสารเข้าออกหมู่บ้าน การคมนาคม สะดวกและมีร้านอาหารเพียงพอในหมู่บ้านไว้บริการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้าง ห้องสุขา ที่กลุ่มทอผ้าเพิ่มเติมรวมถึงโต๊ะ เก้าอี้จุดพักผ่อน

3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

หน่วยงานราชการหรือผู้เกี่ยวข้อง ปรับปรุงถนนหนทางให้สะดวกต่อการเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น จัดให้มียานพาหนะ หรือรถโดยสารรับส่ง นักท่องเที่ยวตามจุดท่องเที่ยวอย่างเพียงพอเช่นแหล่งทอผ้าที่ทออยู่บ้านตัวเองไม่ได้ไปทอที่กลุ่ม องค์การบริหารส่วนตำบลควรใช้สื่อโซเชียลมีเดียหลาย ๆ ช่องทางในการประชาสัมพันธ์

ตลาดจีนบางหลวง

1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

ตลาดจีนบางหลวง ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนให้ความสนใจไปเที่ยวมาก เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะโดดเด่นในเรื่องของวิถีความเป็นอยู่ของชาวจีนที่ยังคงทิ้งร่องรอยวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้มากมาย โดยเฉพาะบ้านไม้โบราณที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเดินเที่ยวชม เลือกซื้อสินค้า อาหาร ขนมพื้นถิ่นได้ทั่วตลาดตลอดเส้นทาง ที่ยังคงกลิ่นอายของความเป็นคนจีน มีการสืบทอดส่งต่อการเล่นดนตรีจีนให้เด็กรุ่นใหม่ได้ฝึกและสานต่อสามารถบรรเลงให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม ในทุกวันหยุดหรือช่วงเย็น ๆ พิพิธภัณฑสถานดีเหล็กเป็นจุดที่เล่าเรื่องราวอาชีพคนจีนบางหลวงและมีดี อุปกรณ์ดีเหล็กให้ศึกษาเรียนรู้ รวมถึงหอฟินที่แสดงให้เห็นโทษของฝิ่นที่เป็นยาเสพติดชนิดหนึ่ง และไหว้สักการะศาลเจ้าแม่ทับทิม

สิ่งดึงดูดใจที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นการดำเนินโดยชุมชน คนในท้องถิ่น บริหารจัดการไปตามวิถีตามความเป็นอยู่ที่เป็อยู่ใ่วิถีชีวิต กิจกรรมต่าง ๆ ถูกออกแบบและแสดงออกโดยชาวบ้าน ทั้งนี้ชาวบ้านและผู้บริหารมีความเห็นว่าการให้หน่วยงานราชการ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลท่องเที่ยวหรือวัฒนธรรมจังหวัด ได้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น บ้านดนตรีจีน กิจกรรมที่ต้องใช้นักเรียนในชุมชนร่วมต้อนรับนักท่องเที่ยว ไม่สามารถจัดได้ทุกครั้ง เนื่องจากนักเรียนต้องเรียนหนังสือ จึงไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้ทุกครั้ง ตลอดจนต้องการให้หน่วยงานราชการได้เข้ามาช่วยในเรื่องของการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อม มีร้านอาหาร เพียงพอนักท่องเที่ยวทั้งอาหารพื้นถิ่นและอาหารทั่วไป มีระบบเครือข่ายโทรศัพท์มือถือที่เข้าถึงได้พอเพียง สิ่งที่หน่วยงานราชการควรให้ความสำคัญเพิ่มเติมคือเรื่องของห้องสุขา จุดนั่งพักผ่อน เจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะวันหยุดราชการ สถานือนามัยหรือจุดให้บริการเรื่องสุขภาพเพิ่มมากขึ้นควรเพิ่มป้ายบอกทางและแสงสว่างติดป้ายให้ชัดเจน ถังขยะและการรักษาความสะอาดของพื้นที่ให้เพิ่มมากขึ้น

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

มีรถยนต์โดยสารให้บริการทั้งวัน มีความสะดวกสบายมีป้ายบอกทางตลอดเส้นทางสามารถตรวจสอบข่าวความเคลื่อนไหวได้จากสื่อที่มีมากมาย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ไทยแลนด์4.0 : กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด ไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง” ผู้วิจัยได้นำหลักการและแนวคิดต่าง ๆ ที่ศึกษาค้นคว้ามาสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถอภิปรายผลการศึกษา ซึ่งสามารถตามสภาพปัญหาตามศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ 3 ด้านคือ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และ 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessity)

1. สภาพทั่วไปของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง

1.1 ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

ผลจากการศึกษาสภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง จังหวัดนครปฐม พบว่าจังหวัดนครปฐมมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์มีความโดดเด่นเฉพาะตนในเรื่องของความเป็นชาติพันธุ์ที่นำพาซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา อาหาร การแต่งกายและงานหัตถกรรมทางภูมิปัญญาซึ่งเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้มีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่ มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มากมาย แหล่งท่องเที่ยวของแต่ละที่มีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพระบบเศรษฐกิจชุมชน การอนุรักษ์สิ่งของวัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ของบรรพบุรุษตลอดจนช่วยฟื้นฟูส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีไม่ให้สูญหายไปกับกาลเวลาและเป็นการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของวีรพร รอดทัศนาศนา (2556 : บทคัดย่อ) ศึกษา การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษาชุมชนตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ที่พบว่า ชุมชน มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ดั้งเดิม อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะเฉพาะตนของมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ อันได้แก่ สถาปัตยกรรมเรือนไม้โบราณ โรงสีเก่า มีประเพณี มีเทศกาล มีความงามที่เป็นเอกลักษณ์ มีการกำหนดนโยบายและแผนการท่องเที่ยวในการประชาสัมพันธ์ การบอกเส้นทางท่องเที่ยว การจัดนิทรรศการในการแสดงผลงานผลิตภัณฑ์ของชุมชน จะช่วยให้น่าสนใจมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเพิ่มขึ้น

1.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

จากการศึกษาพบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของแต่ละชุมชนท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว เช่น ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก การคมนาคมเดินทางเข้าออก แหล่งบริการนักท่องเที่ยว มีเพียงพอต่อความต้องการและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว แต่มีบางประเด็นหลักที่จัดว่าเป็นปัญหาที่

หากมีการปรับปรุง แก๊วก็จะมีผลให้แต่ละชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวมีความสมบูรณ์ในการให้บริการต้อนรับและบริการเพิ่มมากขึ้น เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้ง ควรเพิ่มวันที่เปิดให้บริการเพิ่มมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง ควรลดราคาผ้าทอมือที่จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวลงบ้าง ส่วนตลาดเงินบางหลวงหากมีการเปิดบ้านไม้โบราณเพิ่มขึ้นอีกหลายห้องจะทำให้นักท่องเที่ยวชื่นชมเพลิดเพลินกับความวิถีที่หลากหลายขึ้น ซึ่งก็สอดคล้องกับการศึกษาของ จุฑามาศ คงสวัสดิ์ (2550 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษา แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองโบราณอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. พบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมี การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่ไม่เคยมาท่องเที่ยวการเดินทางมาครั้งนี้เป็นครั้งแรก และเดินทางมาจากการกลางประเภทกลุ่ม เดินทางคือมากับกลุ่มเพื่อน ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทางและตัดสินใจท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากสื่อประชาสัมพันธ์ที่เป็นการแนะนำจากเพื่อนมากที่สุดนักท่องเที่ยวเห็นว่าแรงจูงใจในการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากจำนวน 5 ด้าน ดังนี้ คือ ด้านบริการ ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านการเดินทาง ด้านจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกด้านประชาสัมพันธ์

3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่าสภาพการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้ง 3 แหล่ง ของจังหวัดนครปฐม มีสภาพการเดินทางเข้าออกในพื้นที่ที่สะดวกขึ้นกว่าเดิมหลังจากหน่วยงานราชการในท้องถิ่นได้ปรับปรุงเรื่องของถนนเข้าหมู่บ้านมีขนาดกว้างและเรียบขึ้น บ้ายบอกแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนไฟฟ้าสองข้างทาง ข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ในการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนจิตอาสาสมัครทุกท้องถิ่นมีความเหมาะสมในระดับหนึ่ง ซึ่งก็สอดคล้องกับงานของ อภิญา (2556: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา บ้านสิงห์ท่า อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ผลที่ได้คือ ภาคส่วนราชการมีหน้าที่ในการดำเนินงานหลัก โดยการจัดทำโครงการ จัดหางบประมาณ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร พร้อมทั้งให้การสนับสนุนด้านอาหารพื้นบ้าน สินค้าที่ระลึก และการอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่ รวมถึงการคัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมโครงการ ส่วนภาคเอกชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างประชาชนในชุมชนกับหน่วยงานราชการ ดูแล Home Stay

ศึกษาศักยภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจินตลาตบางหลวง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้ง 3 แหล่ง พบว่าแต่ละแหล่งแต่ละชุมชนมีศักยภาพในการให้บริการนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันเนื่องจากมีลักษณะโดดเด่นที่นำมาเป็นจุดสนใจ จุดขายในเรื่องที่ต่างกัน บางแหล่งจะมีที่พักค้างคืน บางแหล่งไม่มีแต่เน้นไปในการให้บริการ

ท่องเที่ยวแบบวันเดียวจบ แต่เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อและเชื่อมโยงต่อกันทั้ง 3 แหล่งและไม่จัดว่าเป็น อุปสรรคหรือปัญหาที่เกิดขึ้น กล่าวคือ โดยได้มีการบริหารจัดการแบบทำเป็นเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยว 3 แหล่ง สอดแทรกกิจกรรมที่เป็นจุดเด่นๆ ไว้ในกิจกรรมตามขั้นตอนไว้ดังนี้ การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่งในหนึ่งวันของการท่องเที่ยว ดังนี้

เริ่มจากกลุ่มนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงจุดแรกซึ่งเป็นจุดสำคัญคือ จุดเรียนรู้เรื่องราวด้านฟังบรรยายประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชุมชน ชมการแสดงทางวัฒนธรรม รับประทานอาหารว่างขนมพื้นถิ่น และน้ำสมุนไพร ต่อด้วยการแสดงทางวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนระหว่างมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว หลังจากนั้นจะเข้าสู่การเยี่ยมชม เรียนรู้วัฒนธรรมการวัดคู่สิ่งของในพิพิธภัณฑ์ฯ แล้วจึงรับประทานอาหารกลางวันด้วยอาหารพื้นถิ่น เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้วจึงเดินทางสู่เส้นทางท่องเที่ยวแหล่งที่ 2 คือ ไทยทรงดำบ้านไผ่หู่ช้างเพื่อท่องเที่ยวดูงานการรวมตัวของกลุ่มทอผ้าและเลือกซื้อผ้าทอ แหล่งสุดท้ายของการท่องเที่ยว 1 วัน คือ ตลาดจีนบางหลวงเพื่อท่องเที่ยว ชื่นชม กลิ่นอายของวิถีชาวจีน เลือกซื้อของใช้ ของที่ระลึก ได้ตามความต้องการ ซึ่งก็สอดคล้องกับงานของ ชูดา ศิริไพบุลย์สินธ์ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การประเมินศักยภาพและการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม พบว่าการจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม ได้จำลองเส้นทางท่องเที่ยวซึ่งประกอบไปด้วยเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดนครปฐมทั้ง 9 แห่งที่ได้ทำการประเมินศักยภาพเรียบร้อยแล้ว พร้อมทั้งที่พักรถค้างคืน เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว โดยใช้ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาในการท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีโอกาสได้สัมผัส วัฒนธรรม ธรรมชาติและการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่น

สิ่งเหล่านี้จึงเป็นศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือศึกษาดูงานทางวัฒนธรรมของ 3 แหล่งท่องเที่ยวที่จบภายใน 1 วัน ของจังหวัดนครปฐม

แนวทางในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูด วิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หู่ช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐม

จากการศึกษาโดยภาพรวมแนวทางที่จะนำมาพัฒนาส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของจังหวัดนครปฐม ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นประเด็นหลักคือ ต้องการให้หน่วยงานราชการระดับจังหวัดหรือระดับท้องถิ่นได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาส่งเสริมการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การคมนาคม จัดจิตอาสากระจายข้อมูล ประสานงานให้แหล่งท่องเที่ยว ระบบความปลอดภัย จัดหาโครงการให้ผู้รู้ด้านวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาฝึก สาธิต สอน ออกแบบผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ ๆ ให้ชาวบ้านได้ผลิตสินค้าที่ทันต่อการพัฒนาประเทศยุค 4.0 และหาช่องทางในการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกที่ผลิตในชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้และช่วยในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมาศึกษา เยี่ยมชมท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งก็สอดคล้องกับเอกสารของ สุวิทย์ เมษินทรีย์ (๒๕๕๙) ไทยแลนด์ 4.0 หรือโมเดล เป็นแผนยุทธศาสตร์สำคัญเน้นในเรื่อง

การพัฒนาสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ด้วยการสร้าง “ความเข้มแข็ง “ความเข้มแข็งจากภายใน” ขับเคลื่อนตามแนวความคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผ่านกลไกประชารัฐ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งสามารถสร้างสรรค์จากทุนทางสังคมทางวัฒนธรรม มรดกทางภูมิปัญญาผ่านกระบวนการทัศน์และวิธีการพัฒนาแบบองค์รวมบนความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพที่อยู่ในชุมชนแต่ท้องถิ่นให้เกิดการบริการที่มีมูลค่าสูงขึ้นได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้สำหรับหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

1. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวและการกีฬา วัฒนธรรมจังหวัดเพื่อพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่ คู่บ้านคู่เมือง ที่มีอยู่อีกหลายแห่งในจังหวัดนครปฐม ตลอดจนให้การสนับสนุนอนุรักษ์ ด้านวัฒนธรรมประเพณีอย่างจริงจังเพื่อเป็นแบบอย่างให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ศึกษาต่อไป

2. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ หน่วยงานในท้องถิ่นควรคำนึงและให้ความใส่ใจ ความสะอาดสบาย ความปลอดภัยเรื่องทรัพย์สินและสุขภาพ ความสะอาดและการให้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวแก่ชุมชนท่องเที่ยวด้วย

3. ประชาชนในชุมชนควรให้ความร่วมมือในการเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมเป็นจิตอาสาช่วยทางราชการดูแล อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน บอกกล่าวให้ข้อมูล แนะนำเบื้องต้นในข้อสอบถาม

4. เป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามยุทธศาสตร์ 4.0 ของจังหวัดนครปฐมเพื่อให้ภาครัฐนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโยมีการวางแผนและกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

5. แหล่งท่องเที่ยวที่ 3 แหล่ง นำรูปแบบข้อมูลไปพัฒนา สร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่ม ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาและงานหัตถกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างอาชีพเสริมให้กับชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดใกล้เคียง

3. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยมีส่วนร่วมให้สถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น องค์กรจังหวัด อำเภอและชุมชน ร่วมกันหาความเหมาะสมของรูปแบบจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

บรรณานุกรม

- กนก ศรีขวัญ (2554) การท่องเที่ยว กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรกต ธัชศฤคารสกุล. (2554) การพัฒนาสื่อมัลติมีเดีย ดนตรีจีนบางหลวง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเจ็ยงหัว อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2560) แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ:มปท.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2535) การพึ่งตนเอง : ศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สมาคมคาทอลิก แห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา
- การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. เข้าถึงจาก <https://www.tatreviewmagazine.com> (25 พฤศจิกายน 2562).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดกระบี่ ตรัง สตูลและพัทลุง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2552) กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ก๊อปปี.
- จรุพล พงษ์เดช (2530) การท่องเที่ยว : ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา.
- จอมขวัญ ลอยศักดิ์วงศ์ (2550). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- จารุบุญ ปาณานนท์ (2531) ทศนคตินักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย. 2530 จุลสารท่องเที่ยว.15.
- จิราพรรณ ไตรรัตน์. (2554) การพัฒนาชุมชนตลาดน้ำบ้านต้นตาล ตำบลต้นตาล อำเภอเสนาให้จังหวัดสระบุรี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จุฑามาศ คงสวัสดิ์. (2550) การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมืองโบราณอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ชนินทร์ เพ็ญสุตร. (2560) **ประเทศไทย 4.0 บริบททางเศรษฐกิจและการเมือง**. วารสารรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) .
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540) **วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้ง.
- ชินรัตน์ สมสืบ (2539) **การพัฒนาชุมชน: การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน** เข้าถึง จาก <https://www.gotoknow.org> วันที่สืบค้น (4 พ.ค 62)
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2539) **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท 2531** ในชุดวิชาการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชุตตา ศิริไพบุลย์สินธ์ (2549) **การประเมินศักยภาพและการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2533) **องค์ประกอบพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว**. จุลสารการท่องเที่ยว 14 (4) 38-45 **ท่องเที่ยวประเทศไทย** กรุงเทพฯ มปท.
- ธวัช ปุณโณทก, (2531). ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานทัศนะของอาจารย์ปรีชา พิณทองในเสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ), **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้านนันทวัน สุขาโต.
- นันทิยา หุตานวัตรและณรงค์ หุตานวัตร (2546) [https:// sites.google.com](https://sites.google.com) เข้าถึง เมื่อ 4 พ.ค.62
- นางจัน บัวสีทอง. **สัมภาษณ์**, 14 มิถุนายน 2561.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2547) **การจัดการความรู้กับคลังความรู้** (กรุงเทพฯ : บริษัท เอสอาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด).
- นิคม จารุมณี (2544). **การท่องเที่ยวและการจัดอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: หน่วยงานศึกษานโยบายกรรมการฝึกหัดครู.
- นิจिरา คลังสมบัติ. 2557 **การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยที่ส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชา วิทยาศาสตร์เพื่อการกีฬา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548) **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน** กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ไซด์
- ประพัทธ์ชัย ไชยนอก. (2553) **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา ยุทธศาสตร์การพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ประมาณ เทพสงเคราะห์ (2558) **ภูมิสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว**. หสม.นีโอ พ้อยด์ : สงขลา.
- ประเวศ วะสี (2536) **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท** กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้ง.

- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนรัชฎิต. (2540). **แนวความคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในสหรัฐอเมริกา**. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ ที่ 4 (2562) .
- แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ [Online] www.mots.go.th (24 กุมภาพันธ์ 2561)
- แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2556-2563 (CBT Thailand) เข้าถึงจาก <https://www.tatreviewmagazine.com> (31 พ.ค. 2562)
- พงศธร เกษสำลี (2525). **การท่องเที่ยวและการบริการ**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- พจนา บุญคุ้ม. (2550) **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง จังหวัดนครปฐม**. ปรินญาณิพนธ์ปรินญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนจัดการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พัชรี สีโรรสและคนอื่นๆ (2546) **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ:มูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- มา รอดเจริญมา ประธานกลุ่มทอผ้าไหมหู่ช้าง **สัมภาษณ์ 10 เมษายน 2562**
- โมเดลประเทศไทย 4.0 (www.mmthailand.com) เข้าถึงเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2562
- ยศ สันตสมบัติและคณะ. (2547) **นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ ทรัพยากรชีวภาพลึทธิชุมชน**. เชียงใหม่ : วิทอนดีไซน์
- ยุพดี เสตพรรณ (2537) **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย**. พิเศษฐ์การพิมพ์ : กรุงเทพฯ
- รชพร จันท์สว่าง.(2546) **ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยว”ใน เอกสารชุดฝึก อบรมทางไกลหลักสูตร : การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
- รานี อธิชัยกุล (2546) **“องค์ประกอบของการท่องเที่ยว”ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตร : การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน** กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
- วรรณา ศิลปะอาษา (2546) **“ผลกระทบของการท่องเที่ยวและมาตรการการป้องกันแก้ไข” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกลหลักสูตร : การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน** กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
- วรรณา วงษ์วานิช (2539) **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:กรุงเทพฯ
- วิศรา บุญสมเกียรติ (2555) **แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดธาตุน้อยและโบราณสถานวัดโมคลาน**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

- วาสิกา แสนคำ (2545) **การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่.** การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วิวัฒน์ชัย บุญภักดี (2533). **การท่องเที่ยวไทย.** กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต
- วีรพร รอดทัศนาศนา. (2556) **การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มไทยพวน : กรณีศึกษา ชุมชนตลาดเก่าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี.**
- ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543) **สังคมวิทยาการท่องเที่ยว กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์**
- ศิลปากร มหาวิทยาลัย (2535) **พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง.** เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) **รายงานขั้นสุดท้าย การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร**
- สมศักดิ์ อยู่มาก. ผู้ใหญ่บ้าน **สัมภาษณ์,** 22 ธันวาคม 2561
- สารานุกรมไทย (2543) **สารานุกรมสำหรับเยาวชน.** เล่มที่ 23
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ(2550) **เอกสารประกอบการประชุมคู่มือแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานวัฒนธรรมในภูมิภาค**
- สำนักงานงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.**แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนากการท่องเที่ยว โดย ชุมชน อย่าง ยั่งยืน และ สร้างสรรค์ .** เข้าถึงจาก (<https://www.secretary.mots.go.th>) เข้าถึงเมื่อ 4 พ.ค. 62
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2562) **แผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์ (พ.ศ. 2561-2565)** เข้าถึงจาก <https://secretary.mots.go.th> (30 พ.ค.2562)
- สุพัชชา โชคกิจรุ่งเรืองและคณะ (2546). **ภาพลักษณ์ที่พิกจังหวัดนครปฐมในมุมมองของนักท่องเที่ยว.** ศิลปศาสตร์บัณฑิต, มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- สุรีย์วัลย์ เขิกขุนทด.(2550) **การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของผู้แทนองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมในจังหวัดนครราชสีมา** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์.(2559) **“โครทสปประเทศไทย 4” ไทยรัฐ 2 (5)**
- เสรี วังสีไพจิต (2534) **วิวัฒนาการการท่องเที่ยวของโลกและของประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : มปท.
- ห่อ จวงสอน. **สัมภาษณ์,** 12 เมษายน 2561

- หัตสนัย รียาพันธ์.(2540) การนำเสนอรูปแบบพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นในจังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
- องค์การท่งเทียวโลก (WTO) เข้าถึงจาก <https://sites.google.com> (25 พฤษภาคม 2562)
- อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2542) โครงการศึกษาแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว เชียงราย พะเยาแพร่ น่าน. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อภิขยา นิเวศน์. (2550) ภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์จิตร์วัฒน์
- อรอนงค์ ธรรมกุล, (2539) “การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อารีย์ อัสวานภาพ (2532). “การนำเสนอรูปแบบพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. ภาควิชาโสตทัศนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์. (2553) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- เอกสารคำสอนวิชา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
www.iarmptuguesestudy.blogspot.com (สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2562)